

ОСНОВА

КОБЗАРЬ

1861

1862

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФИИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.
ВЪ ТИПОГРАФИИ П. А. КУЛИША И ТИВЛЕНА И К^О.

Per. 277^d (1861, 1)

ОСНОВА

1861

Я Н В А Р Ь

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. — КОБЗАРЬ. I — V. Т. Г. ШЕВЧЕНКА.
II. — ТРИ ДОЛІ МАРКА ВОВЧКА.
III. — СТИХИ:
 На Вкраїну ФІЛИМ. ГАЛУЗЕНКА.
 1) Эллада. 2) Давнина ІЕРЕМІИ ГАЛКІИ.
 1) Гей-гей, волі! 2) Повій, вітре! СТ. РУДАНСЬКОГО.
 1) Вечірь. 2) Журба Л. П. ГІББОВА.
 Дбля Р. В.
 Прохві та собаки Л. П. ГІББОВА.
IV. — СТЕХНІЙ-РОГЪ А. П. СТОРОЖЕНКА.
V. — ЗАМѢТКИ П НАБРОСКИ ДЛЯ ДРАМЫ
 ПЗЪ УКРАИНСКОЙ ИСТОРІИ Н. В. ГОГОЛЯ.
VI. — МЫСЛИ О ФЕДЕРАТИВНОМЪ ПЧА-
 ЛѢ ВЪ ДРЕВНЕЙ РУСИ. Н. П. КОСТОМАРОВА.
VII. — ОБЗОРЪ УКРАИНСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ:
 1) Климентій. 2) Котляревскій Н. А. КУЛИША.
VIII. — МѢСТА ЖИТЕЛЬСТВА П МѢСТНЫЯ
 НАЗВАПЯ РУСПНОВЪ ВЪ НАСТОЯ-
 ЩЕЕ ВРЕМЯ. М. М. ЛЕВЧЕНКА.
IX. — РІЗДВЯННІ СВАТКИ М. Т. НОМІСА.
X. — СЪ-ВОЛЬНИИ. АННЫ БАРВИНОКЪ.
XI. — ВОСПОМИНАНИЕ О Н. А. МАРКЕВИЧѢ. П. Я. МАКАРОВА.
XII. — ПЗЪ УКРАИНЫ А. С. ЧУЖБИНСКАГО.
XIII. — ХОЗІЙСТВЕННАЯ ЗАМѢТКА М. А. Б.-КОХАНОВСКАГО.
XIV. — ЛИСТИ СЪ ХУТОРА ХУТОРЯНИНА.
XV. — ВІСТІ: (письма пзъ разныхъ мѣстъ юж-
 наго края).
XVI. — Вопросы Редакціи. — Отвѣты Редакціи. — Объ изданіи Украинскаго
 Словаря. — Объ изданіи Украинскаго Альбома. — Объясненіе пудо-
 бопонатныхъ южнорусскихъ словъ. — Библиографическое извѣстіе.

121⁹

C

Рес. 277^d (1861, 1)

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

•Добра хочю братьи и Русьскій Земли.
Владиміръ Мономахъ.

1861

Я Н В А Р Ъ

ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУДИНА.

КОБЗАРЬ.

I.

Не для людей и не для славы,
Мережани та кучеряві,
Оці вірші віршую я: —
Для себе, братія моя!

Мині легшає въ невóлі,
Якъ я їхъ складаю:
Зъ-за Дніпра, мовъ, далéкого
Слова прилітають
И стéлютьця на папірі,
Плачучи, сміючись,
Мовъ ті діти, и радують
Мою сїру душу —
Убóгую... Любо мині —
.Любо мині зъ нїми,
Мовъ батькові багáтому
Зъ дітками малїми.
И радий я, и весéлий.
И Бóга благáю,
Щобъ не прислáвъ моїхъ дітокъ
Въ далéкому краю:
Нехай летять до-дóмоньку
Легéнькї діти,
Та розкажуть — якъ-то тяжко
Булó імъ на світі...

II въ ссмѣ веселій, тихій,
 Дітей привітають,
 II сівною головою
 Батько покиває;
 Мати скаже: бодай тії
 Діти не родились,
 А дівчина подумає:
 Я їхъ полюбіла...

1848 г.,

Орская крѣпость.

II.

ПОСЛАНІЕ

СЛАВНОМУ П. І. ШАФАРИКОВІ

ПРИ ПОЭМІ «ИВАНЪ ГУРЪ», АБО «ЕРЕТИКЪ».

Запалили у сусіда
 Нову добру хату
 Сусіди злі; нагрілися
 Та й полагли спати,
 И забули теплий попіл
 По полю розвіять ..
 Лежить попіл на роспūtті,
 А въ попелі тліє
 Огнию іскра великого —
 Тліє, не вгасає,
 Підпалу жде,—якъ той мѣстникъ
 Часу дожидає—
 Злого часу. — Тліла іскра,
 Тїхо дотлівала
 На роспūtті ширóкому —
 Та й гаснути стала.

Оттáкъ Німóта запалила
 Велику хату, и семью —

Семью Славьянъ розвєднинїла,
 И нїшкомъ тїхо упустїла
 Усобиць лїютую змїю.

Полплїся ріки кровї,
 Пожаръ погасїли,
 А Нїмчикк пожарїще
 Йї сїрїть подїїлїл;
 Виросталп у кайданахъ
 Славьянськїї дїти,
 И забўлп невольникп —
 Чїї вони дїти.
 А на давнїмъ пожарїщї
 Пскра братства тїла, —
 Дотївалала, дожидала
 Рукъ твєрдїхъ та смїлїхъ...
 И дождалась. Прозрївъ-есї
 Вь попелї, глпбоко,
 Огонь добрий, смїлнмъ сєрцемъ
 Смїлнмъ брлїмъ окомъ!
 И засвїтївъ, любомўдре,
 Свїточъ правди, волї...
 И Славьянъ семью велїку,
 Во тьмї и неволї,
 Перелїчївъ до одногю,
 Перелїчївъ трўпп —
 А не Славьянъ, — и ставъ-есї
 На велїкнхъ кўпахъ —
 На распўттї всєсвїтнєму —
 Іезекїїлемъ,
 И, о дїво! трўпп всталп
 И очп роскрїлп!
 И братъ зъ братомъ обнялїся
 И проговорїли
 Слово тїхої любовї
 На вїкп и вїкп! —
 И потеклї вь одно мїре
 Славьянскнї рікп!

Слава тобі, любомудре,
 Чеху — Славянинне,
 Що не давъ ти потонути
 Въ німецькій пучині
 Нашій правді! Твоє море
 Славянськеє, нове,
 Затого вже буде повне,
 И попливє човенъ
 Зъ широкими вітрилами
 И добримъ кормиломъ, —
 Попливє на вольнимъ морі,
 На широкихъ філяхъ!
 Слава жъ тобі, Шафаріку,
 Во віки и віки,
 Що звівъ-еси въ одне море
 Славянські ріки!

Привітай же въ своїй славі
 И мою убогу
 Ленту — думу немудрую —
 Про Чеха святого,
 Великого мученика,
 Про славного Гуса!
 Прийми, отче! а я нішкомъ
 Бóгу помолюся,
 Щобъ усі Славяне стали
 Добрими братами,
 И синіями сонця правди
 И Еретиками
 Оттакими, якъ Констанський
 Еретикъ великий!..
 Миръ мірові подарують
 И славу во віки.

22 жовтня 1845 року,
 вь Переяслові.

III.

Ой три шляхі шпробки
 До кўпи зійшлися;
 На чужїну зъ України
 Братї розїшлися;
 Покїнули стару матірѣ;
 Той жінку покїнувъ,
 А той сестру, а найменьшїй
 Молоду дївчину.

Посадїла старá мати
 Три ясени въ полі,
 А невістка посадїла
 Високу тополю;
 Три яворї посадїла
 Сестра — при долині,
 А дївчина заручена —
 Червону калину.

Не прийялись три ясени,
 Тополя всихала;
 Повсихали три явори
 Калина зївьяла;
 Не вертаютьця три брати,
 Плаче старá мати,
 Плаче жінка зъ дїточками
 Въ нетопленїй хатї.

Сестра плаче — йде шукати
 Братїв на чужїну.
 А дївчину заручену
 Кладуть въ домовїну...
 Не вертаютьця три брати, —

По світу блукáють,
 П три шляхі широкі
 Тёрномъ заростають.

1847.
 Петербургъ.

 IV.

ПУСТКА.

(М. С. Щепкинъ).

Заворожі мниі, во́лхве,
 Дру́же сивоу́сий!
 Ти вже се́рце запеча́тавъ,
 А я — ще бо́юся...
 Бо́юся ще погорілу
 Ха́ту руйнува́ти,
 Бо́юся ще, мій го́лубе,
 Се́рце поховати...
 Мо́же ве́рнетця надія
 Зъ тією водо́ю
 Цілю́щою, живу́щою —
 Дрібною слезо́ю;
 Мо́же ве́рнетця въ нескри́ту
 Пу́стку зімува́ти,
 И укри́е и нагри́е,
 Пого́рлу ха́ту,
 И ви́мете, и ви́мпе,
 И сві́тло засвіти́ть;
 Мо́же ще разъ проки́нутьця
 Мої ду́ми — діти;
 Мо́же ще разъ пожу́ріюся,
 Зъ дітками запла́чу,
 Мо́же ще разъ со́нце пра́вди
 Хочъ кри́зь сонъ побачу́!

1846.
 Київъ.

V.

ЧЕРНЕЦЬ.

(П. А. Кулішъ.)

У Києві, на Подолі,
 Було колись, и ніколи
 Не вернетця, щó діялось,
 Не вернетця, сподіване...
 Не вернетця... А я, брате,
 Такі́ б́ду сподіватсь,
 Такі́ б́ду виглядати,
 С́рцю жалю́ завдавати.

У Києві, на Подолі,
 Братерська́ на́ша во́ля,
 Безъ х́лопа и безъ па́на,
 Самá собі у жупа́ні,
 Розверну́лася весéла,
 Оксамітомъ шляхі́ стéле,
 И сдв́абомъ засти́лає,
 И ні́кому не зверта́є.

У Києві, на Подолі,
 Козакі́ гуляють:
 Якъ ту во́ду відромъ-це́бромъ
 Вино́ розлива́ють;
 Лёхі́, шпикі́ зъ шпика́рками,
 Зъ віна́ми, меда́ми
 Закупі́ли Запорозці́
 Та й тнуть коря́ками!
 А му́зика реве́, грає,
 Люде́й звеселя́є,
 А пзъ Бра́тства те бурса́цтво
 Мо́вчки вигляда́є;
 Нема́ го́лій шко́лі во́лі,
 А то б́ догоди́ла!...

Кого́ жъ то тамъ зъ музиками
Люде обступили?

Въ червонихъ штаняхъ оксамитнихъ
Матнею ўлицю мете́ —
Ще́ коза́къ... Охъ, літа, літа!
Що́ ви творите? На то те жъ
Старій ударивъ въ закаблўки,
Ажъ встала кўрява! Отта́къ!
Та ще ѝ приспівуе коза́къ:

»По дорóзі ра́къ, ра́къ,
Пехай́ буде́ та́къ, та́къ!
Якъ-би́-таки́ молоді́ці
Посіяти макъ, макъ!

Дамъ ліха закаблўкамъ,
Закаблўкамъ ліха дамъ,
Достане́тся ѝ передамъ!
А вже жъ тіі закаблўки
Набра́лися ліха-мўки...
Дамъ ліха закаблўкамъ,
Дамъ ліха закаблўкамъ
Достане́тця ѝ передамъ!

Ажъ до Межігорського Спаса
Протанцюва́въ сивий,
А за нимъ и товари́ство
И ввесь святи́й Ки́ївъ.
Дотанцюва́въ ажъ до бра́ми.
Крикну́въ: »пўгу, пўгу!...
Привіта́йте, святі́ ченці,
Това́риша зъ Лу́гу!«
Свята́ бра́ма одчині́лась —
Козака́ впусти́ли;
Пзнóвъ бра́ма зачині́лась —
На ві́къ зачині́лась
Козакóві.

Хто́ жъ цей сивий

Попрощався зъ світомъ?
 Семѣнъ Палій Запорожець,
 .Іїхомъ недобитій.

Ой високо сонце сходить,
 Низенько заходить:
 Въ довгій рясі по кѣлні
 Старій чернець ходить.
 Іде чернець у Вишгородъ
 На Київъ дивитись,
 Та посидить на пригорі,
 Та хочъ пожуритись;
 Іде чернець Дзвонквою
 У яръ воду пїти,
 Та згадує, якъ-то тяжко
 Було въ світі жити;
 Іде чернець у кѣлню
 Міжъ стїни нїмії,
 Та згадує літа свої —
 Літа молодїї;
 Берє пїсьмó святé въ рúки,
 Гóлосно читає,
 А думкою старій чернець
 Далéко літає...

И тихнуть Бóжні слова...
 И въ кѣлні, нинáче въ Сїчі,
 Братérство славне оживá,
 А сівнї Гéтьманъ, мовъ сова,
 Ченцéві заглядає въ вічі...
 Музїки... тáнці... и Бердїчевъ...
 Кайдáни брýзкають... Москва...
 Борї, снїгї и... Еннсéй...
 И покотїлись изъ очéй
 На рясу слéзи...

»Бїй поклóни

И плоть старéчу усмирїй,
 Святé Писáние читáй!

Читай, читай, та слухай дзвона, —
 А серцеві не потурай:
 Вонó тебе въ Сибірѣ водило,
 Вонó тебе ввесь вікъ дурило,
 Приспій жъ ёго, и занехай.
 Свою Борзню и Хвастовщину:
 Загіне все, ти самъ загінешъ,
 И не згадають — щобъ ти знавъ...«

И старецъ тяжко заридавъ,
 Читатъ Писанне покинувъ,
 Ходивъ по келші, ходивъ,
 А потімъ сівъ и зажурился:
 »Для чо́го жъ я на світь родився,
 Свою Україну любивъ?«

До ўтрені завивъ зъ дзвіниці
 Великий дзвінъ; чернець мій вставъ,
 Надівъ клобукъ, взявъ патиріцю,
 Перехристівся, чотки взявъ...
 И за Україну молились
 Палій Чернець пошкандибавъ. —

Т. ШЕВЧЕНКО.

1848.

Орская крѣпость.

Рис. 277 d (1861, 2)

ОСНОВА

1 1861 2

ФЕВРАЛЬ

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. КОБЗАРЬ, VI. МОСКАЛЕНА КРИНИЦА Т. Г. ШЕВЧЕНКА.
II. ЗАКОХАНІЙ ЧОРТЬ, Олександр Стороженка.
III. СТИХИ: ПОГАНЕ ПОЛЕ, М. Кузьменка.
На добра-нічъ, Іеремія Галич.
Пісня, Л. М. Глѣбова.
1) Не кѣдай мене, 2) Ластівка, 3) Нічъ-у-нічъ, Ст.
Руданського.
1) Вовкъ та кітъ, 2) Вовкъ та мишена, Л. М. Глѣбова.
IV. ДРУГОЙ ЧЕЛОВѢКЪ, П. А. Кулиша.
V. ПИСЬМА О БОГДАНѢ ХМЕЛЬНИЦКОМЪ, М. А. Максимовича.
VI. ОТВѢТЪ НА ВЫХОДКИ ГАЗЕТЫ «Сzas» И ЖУРНАЛА «Revue
Contemporaine», М. М. Костомарова.
VII. НѢСКОЛЬКО ЗАМѢЧАНІЙ ПО ПОВОДУ ПОСЛѢДНЕЙ ВЫСТАВКИ ВЪ
СПБ. АКАДЕМІИ ХУДОЖЕСТВЪ, Л. М. Жемчужникова.
VIII. ХАРАКТЕРЪ И ЗАДАЧА УКРАИНСКОЙ КРИТИКИ, П. А. Кулиша.
IX. ИВАНЪ ПЕТРОВИЧЪ КОТЛЯРЕВСКІЙ.
X. ВОСПОМИНАНІЕ О СОЛЕПНІКЪ, М. Д. Малико.
XI. ЗАМѢТКА КЪ СТАТЬѢ: «ВОСПОМИНАНІЕ О Н. А. МАРКЕВИЧЪ,
(СЪ ПОРТРЕТОМЪ)», Л. М. Жемчужникова.
XII. СЪ ДОРОГИ, А. Шечуй-вѣтеръ.
XIII. БЕСѢДЫ О ЕСТЕСТВОЗНАНІИ НА ЮГѢ, М. М. Велокитина I.
XIV. О РУКОВОДСТВѢ КЪ ПЧЕЛОВОДСТВУ, каго.
XV. ОТЧЕТЪ О МОЛОТІЛЬНОЙ МАШИНѢ, М. А. Шѣлухи-Механическаго.
XVI. ЛИСТЪ СЪ ХУТОРА, Хуторянина.
XVII. ЗНАЙДЕНІЙ НА ДОРОЗІ ЛІСТЪ, М. Необачного.
XVIII. СЪ ПРАВАГО БЕРЕГА ДНѢПРА, Максимъ Черного.
XIX. О КРѢПОСТНОМЪ НАСЕЛЕНІИ ВЪ РОССІИ, М. Мемиса.
XX. О ЛЕКЦІЯХЪ КОСТОМАРОВА, П. Шабоки.
XXI. РѢчь КОСТОМАРОВА, А. М.
XXII. ОТВѢТЪ РУССКОМУ ВѢСТНИКУ.
XXIII. ЛИТЕРАТУРНЫЯ ИЗВѢСТІЯ. — УВѢДОМЛЕНІЯ.
XXIV. ПЕРЕПИСКА.
XXV. ОБЪЯСНЕНІЕ ЮЖНОРУССКИХЪ СЛОВЪ.
XXVI. БИБЛОГРАФИЧЕСКІЯ ИЗВѢСТІЯ.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

•Добра хочю братья и Русьскій Земли. •

Владимиръ Мономахъ.

1861, 2

ФЕВРАЛЬ

ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФИИ П. А. КУЛИША.

26 февраля, утром, въ 5½ ч., скончался Тарасъ Григорьевичъ *Шевченко*, послѣ непродолжительной, но тяжелой болѣзни.

Минѹлися мої слѣзи,
Не рвѣтця, не плаче
Поточеце старѣ сѣрце
И очи не бачать...

Кто зналъ его какъ поэта и человѣка, пойметъ всю великость нашей утраты. Украина отвѣтитъ стопомъ на страшную вѣсть о смерти *нашого бѣтька*: такъ всѣ привыкли называть *Тараса*. Она потеряла въ немъ свое, самое горячее сердце, свою славу, свою печаль и отраду, свою *болѣзнь и здоровье*. Теперь Украина дѣйствительно *вдова — сиротина, сирота — небога*, какъ онъ называлъ ее въ своихъ вѣчно-юныхъ, полныхъ безграничной любви и тоски, истинно-народныхъ созданіяхъ.

Тарасъ Григорьевичъ умеръ не дождавшись нѣсколькихъ дней до обнародованія Манифеста 19 февраля, который принесъ давно-ожидаемое облегченіе его роднымъ и десятку милліоновъ соотечественниковъ: это была самая горькая насмѣшка судьбы падъ Шевченкомъ... но оттого еще какъ будто чище и возвышеннѣе становится его любовь къ народу, стопвшая ему обильныхъ слѣзъ.

Загинула ёго головонька
Бѣзъ рѣду-родіни,
Бѣзъ вірної дружїни...

по гробъ его окружала огромная семья людей, сочувствующихъ истинному достоинству, безъ различія вѣрованій и народностей. Могила Шевченка, гдѣ бы она ни была, будетъ вѣки священная: теперь она посѣщается знакомыми и незнакомыми ему при жизни, и вся укрыта свѣжими вѣтками.

Слава ёго не вмрѣ, не поляже!

«Основа» употребить всевозможныя старанія записать на своихъ страницахъ все, что можетъ увѣковѣчить память поэта.

Велѣдъ за 2-ой книжкой «Основы» подписчики получаютъ «Воспоминаніе о Шевченкѣ и его погребеніи», при которомъ— столь памятнымъ для всѣхъ образомъ — высказалось глубокое сочувствіе къ усопшему.

Въ нашихъ рукахъ теперь находится драгоценное собраніе неизданныхъ его стихотвореній, лично намъ переданныхъ поэтомъ при первой вѣсти объ осуществленіи южнорусскаго вѣстника, и подлинный дневникъ Шевченка, съ 1857 по 1858 г., сообщенный намъ близкимъ его другомъ. Радуетъ насъ вмѣстѣ съ нашими читателями, что не все сокрылось для насъ въ этой безвременной могилѣ.

Усердно просимъ многочисленныхъ друзей и почитателей Тараса Григорьевича и вообще всѣхъ, кому дорога память объ немъ, сообщать намъ его стихотворенія, письма и вообще біографическія свѣдѣнія о поэтѣ, а также и о родныхъ его. Редакція съ благоговѣніемъ сохранитъ подлинныя письма и другія бумаги Шевченка и, по требованію, будетъ въ цѣлости возвращать подлинники тѣмъ, кто ихъ доставитъ. Всякая замѣтка, всякій случай, касающійся такого человѣка какъ Шевченко, имѣетъ великую важность. Многое позабудется и исчезнетъ навсегда, если не будетъ записано тотчасъ, когда вѣсть о смерти поэта—художника вызоветъ разнообразныя воспоминанія въ каждомъ, кто что—нибудь объ немъ знаетъ. На насъ, Украинцахъ, лежитъ непремѣнный долгъ соорудить надъ свѣжей могилой народнаго пѣвца памятникъ, достойный его и народа: къ такому чистому и справедливому дѣлу каждый, навѣрно, приложитъ дѣятельное участіе.

КОБЗАРЬ.

VI.

МОСКАЛЕВА КРИНИЦЯ.

ПОЭМА.

Я. Г. КУХАРЕНКОВІ.

(на пам'ять 7 маія 1857 року.)

Не на Україні, а далéко —
Ажъ за Ура́ломъ, за Эле́комъ,
Старій недóбитокъ — *варнакъ* (¹)
Мині роска́зувавъ отта́къ
Про сю Крини́цю Моска́леву;
А я, суму́ючи, списа́въ,
Та рíому ни́щечкомъ дода́въ, —
Та невели́чку и дешéву
(Звичайно, кра́дече!) зобга́въ
Тобі́ поэму на помíни,
Мій дру́же щíрий, мій еди́ний!

I.

Після *великої зими*,
За Катерíни за Царíці,
Моска́ль ту ви́копавъ крини́цю,
А якъ вінъ ви́копавъ — то ми
Оце́ й роска́жемо въ пригóді,

(¹) Клейменный каторжникъ.

А ви запи́суйте: не шкóдить
 Такю́ річть и записáть —
 Бо сé не кáзка, а билі́ця,
 Абó бувáльщина, сказáть.
 Оттáкъ пишіть: булá кри́пція...
 Ні, не кри́пція, а селó —
 Пишіть — давнó колісь булó
 Міжі садáми, при доли́ні,
 Такі́ у насъ, на Укра́їні,
 Булó те Бóжее селó.

Въ селі́ томú вдовá жилá,
 А у вдові́ дочкá рослá
 И спитъ малолі́токъ.
 Дóбре мáти дітокъ
 Багáтому: хваліть Бóга
 Въ роско́шахъ; а вбóгії
 Вдові́ не до то́го:
 (Бо зали́лі за шкúру сáла —
 Трóхи не пропáла) —
 Дúмала шті́ въ черни́ці,
 Абó утопі́тись,

Такъ жáль малéнькихъ дітокъ стáло
 (Звичáйне, мáти! — щó їй казáть!)
 Та, мóже, ждáвся-такі́ їй зять,
 Бо вже Катру́ся підростáла, —
 (Катру́сею вдовівна звáлась), —
 Чи вікъ же їй проді́вувáть,
 Зносі́ти бривоньки ні́ за що?
 Хиба́ за те́, що сиротá?
 А красотá-то, красотá!..
 Мій Бóже мійлїй! А трудя́ще,
 А чепурне́, та роботя́ще,
 Та тихе... бачь, и сиротá,
 А всімъ булá на-вдпові́зжу;
 Бувáло, ви́гляне изъ хі́жі,
 Якъ тáя кві́точка зъ росі́,
 Якъ тée сóнечко зъ-за хмáри:
 Весь похолóну, не живі́йї

Стою, бувало...

Аві кара,
 Ні муки, кайдани,
 Ніже літа, сїну,
 Тії сили не втомїли...
 Оттáкъ и загїну, —
 Такъ и згїну, — бо дивїся:
 Смєрті сподїваюсь,
 А ридáю, мовъ дитїна,
 Тїльки-що згадаю
 Катєрїну... Слўхай, сїну,
 Мій дрўже єдїний!
 Слўхай дóбре, та замїсуї, —
 Та на Україні,
 Якъ Бóгъ тебе допронáдить,
 То розкажї, сїну,
 Що ти бáчивъ дїйвола
 Своїми очїма!..

II.

Такъ, бáчивъ, дївоцька оттá
 Рослá собі; и роботїщий
 (Бо всюди сїротп — ледáщо)
 У нáймахъ вїрїсь спротá,
 Нєнáче бáтькова дитїна.
 Отóжъ, той сáмий сиротá
 У нáймахъ, сякъ собі, то тáкъ,
 Придбáвъ сїрóма грошенїгъ,
 Одєжу справивъ, жупанїну,
 Та не відсїль и не відтїль
 Купївъ садóчокъ и хатїну,
 Подякувавъ за хлїбъ, за сїль
 И за наўку дóбривъ людямъ.
 Та до вдовївнн навпростєць
 Шелєсть за рушникáми!..
 Не торгувалєсь зъ старостáми,
 Якъ то бувá зъ багатирями,

Не торгувавсь и панотѣць
 (На диво людіамъ та на чѣдо!) —
 За три копї звінчавъ у бѣдень,
 Безъ пїхи, такъ, якъ довелось...
 Отгуть-то, голубе мій сїзпї,
 Отгуть-то й лихо почалось.

III

Ужѣ, либѣнь, після Покрѣва
 Вертався зъ Дѣну я, та зноу —
 (Бо я вже двічі посилавъ
 До дівчини за рушникáми) —
 Послати и въ трѣйте міркувавъ, —
 Та съ чумака́ми, та зъ вола́ми,
 Якъ разъ въ неділю на весілля
 До удовіви причвалавъ.
 Пропало, все добро пропало,
 Аві щітїнки не зосталось!..
 Пропавъ и я, — та не въ шинку́,
 А на коби́лі... На віку́
 Всі люде ба́чять лихо, сїну;
 Але тако́го, мїй едіний,
 Тако́го лю́того — ніхтѣ,
 Ніхтѣ и зда́ска не ба́чпвъ,
 Якъ я, лука́вий! А тимъ ча́сомъ
 Просѣхли ѳчи у вдовї:
 Ненáче въ Бѣга за дверїма,
 У зїтя та въ сїна
 Старá собї спочивáе,
 А на Катерїну,
 На дитя́ своє едіне,
 Тїльки поглядáе.
 А я въ шинку́ съ пьанїцями
 Дѣшу пропвáю, —
 Та й пропївъ! Запрѣдавъ дѣшу, —
 И дѣшу и тїло:
 Тїло кáтовї, а дѣшу...—

О, Бóже мій мїлий!
Хотїлося бъ жити па свїті,
Та-ба! трéба вчїтись —
Ще змáлечку трéба вчїтись —
Якъ на свїті жити,
А то бїтнуть, та й дўже!..
Не знáю, мій дрўже,
Чи сатанá ли́хо коївъ,
Чи я занедўжавъ,
Чи то мене злáя дóля
Привелá до тóго!..
Такї й дóси ще не знáю —
Не знáю нїчóго...
Знáю тїльки, що тверéзпї,
(Бо вжé анї вїна,
Нї медї, нї оковїта
Не пилїся, сїну)!..
Оттакé-то сподїялось!
Вмеръ бáтько и мáти,
Чужї люде поховáли,
А я, мовъ проклáтий,
Мовъ Іуда одрїнутий
И людьмї и Бóгомъ,
Тиняюся, ховáюся —
И дїйшло до тóго,
Що я въ ночї підкрáвпшися,
Максїмову хáту
(Бо ёго Максїмомъ звáли —
Вдовинóго зáтя)
Запáливъ! Згорїла хáта...
А душá проклáта
Не згорїла... моá душá,
Мій дрўже, мій брáте,
Не згорїла, а zostáлась —
Тлїе, й дóси тлїе...
И ко́ли вона зотлїе,
Ко́ли одпочїне, —
Святїй знáе...

IV.

Съ переляку

Вмёрла Катеріна;
 А Максимъ на пожаріще
 Та на попіліще
 Подивівся... нема раді!..
 Тільки вітеръ свіще
 У димарі та въ комні...
 Що тутъ въ світі діять,
 И що теперъ ёму початп?
 Подумавши, перехристівсь
 Та й зновъ пішовъ у наймті
 Голодні злідні годувати;
 Вдова зосталась не самá,
 А зъ синомъ парубкомъ; женіти
 Ёго збіралась въ осені,
 Ажъ гультъ!.. одъ матушки-царіці,
 Такі изъ самоі столиці,
 Прийшовъ указъ — лобі голіть;
 Се въ перший разъ такий указъ
 Прийшовъ зъ Москóвщини до насъ,
 Бо на Україні въ насъ бувало
 У козакі охóчі йшли,
 А въ пікніери вербували —
 Та тежъ охóчхъ... На селі
 Зібралася громада радить —
 Когó голіть у москалі.
 Порáдили громадою —
 И вдовиченка-ледащіцю
 Забили въ скрепцію,
 Та й повезлі до прієму!
 Онъ-якé творітця
 На сімъ світі, — якá правда
 У людéй, мій сїну!..

V.

»Ні вже», каже, »добрі люде,
 Не такъ воно́ б́уде,
 Отт́акъ хиб́а!« Максимъ ка́же:
 »Які зъ мене люде
 У наймв́тахъ! Ид́у служ́ить;
 Нех́ай!«, ка́же, »вдов́инъ спн́ъ
 Та не ст́ане пид́ арш́инъ,
 А я ст́ану «

Изъ при́ему

Верн́ўся до-д́ому,
 До ма́тери вдов́иченко;
 А Максимъ съ при́ему
 Пш́овъ соб́и у Москалі,
 Помол́ившись Б́огу.
 Мн́и полéгшало, — а съ чо́го,
 Съ чо́го полéгшало мн́и?
 Съ то́го, що́ во́рога не ста́ло...
 Яко́го жъ во́рога, м́й Б́оже!
 Мо́я пекéльная ду́ша
 Кого́ бо́ялася? Макси́ма!
 Ні, не Макси́ма, а когос́ь,
 Когос́ь бо́ялася прокля́та:
 Луццперов́и служ́ила
 Та ё́го й страши́лась!...

VI.

Черезъ годъ, от́о, й вели́ка
 Зи́ма наступ́ила;
 До зелéної нед́ілі
 В́ъ байра́кахъ бі́ліли
 Сн́іги бі́лі, — тоді́ жъ от́о
 И Оча́ковъ бра́ли
 Москалі; а Запорóжже

Пёрше зруйнува́ли.
 Розбри́лося товари́ство...
 (А що то́ за лю́де
 Бу́ли тії Запоро́зці —
 Не бу́ло й не бу́де
 Таки́х люде́й!..)

Підъ Оча́ковъ

Погна́ли й Макси́ма:
 Тамъ-то ёго скалі́чено,
 Та на Україну
 Повёрнено зъ одста́вкою, —
 Ба́чишъ, пра́ву но́гу,
 Чи то ліву, підстре́лено...
 Мини не до то́го
 Бу́ло тоді: зно́ву лю́та
 Га́дина впи́лася
 Въ са́ме се́рце; круго́мъ ёго
 Три́чі обвил́ся,
 Якъ той *уро́дь*... Що́ тутъ робі́ть?
 Не да́мъ собі ра́ди;
 А Макси́мові криво́му
 Нічо́го не ва́дять:
 Шкандиба́е на мї́лиці
 И га́дки не ма́е;
 А въ неділеньку святую́
 Муді́рь надіва́е,
 И меда́ль и хре́сть прпче́пить,
 И заплете́ ко́су
 Та ще й бо́рошномъ поси́пле...
 (Я не знаю́ й до́сі,
 На що́ воно́ Москалі́ ті
 Ко́си запліта́ли,
 Мовъ дівча́та, та святее́
 Бо́рошно псува́ли?...
 На йграшку, я ду́маю—
 Та́къ-собі, абі́-то!)
 Ото́ жъ бу́ло, мовъ генера́ль,
 Макси́мъ санові́то

Приберѣтця у педілю
 Та й мошкадибає
 У храмъ Божий; на криласі
 Стане та й співає
 Зъ дякомъ-таки, ато вóзьме
 Та ще й прочитає
 Апóстола середъ цѣркви
 (Вівчився чптати
 У москаляхъ). Пспѣвний бувъ
 Максѣмъ отой, брате, —
 Та трудящій, роботящій,
 Та тихий до того,
 Та ласкавий... було тобі
 Ніжє анікого
 Не зачѣпить ніже діломъ,
 Ніжє якимъ словомъ.
 »И таланъ и безталанне
 Всѣс, каже, »відъ Бóга
 Вседержителя святóго,
 А бильшъ ні відъ кóго...«
 Преблагий бувъ мужъ на світі
 Максѣмъ отой, сїну;
 А я! а я!.. не вїмовлю,
 Моя ти дптіно!..
 Я — вбївъ єго!.. Пострївай-лишъ,
 Трóхи одпочїну,
 Та тоді вже...

VII

Такъ ти кажешъ,
 Що бачивъ Криницю
 Москалєву, що ще й дóсі
 Беруть зъ неї вóду?
 И хрѣсть, кажешъ, коло шляху
 И дóсі Господній
 Стоїть собі на роздóлі;

А не розказали
 Тобі люде тамъ нічого?...
 Вже повимірали
 Тії люде, мої свідки,
 Прáведніі люде:
 А я й досі караюся
 И карáтись бóду
 Й на тймъ світі...

Ось послóхай,

Довóдить до чо́го
 Сатана́ тої дóшу на́шу; —
 Якъ не схаменéтця
 Та до Бóга не вéрнэстця —
 То такъ и ввипéстця
 Пазура́ми вь са́ме сэ́рце...
 Ось слóхай же, сiну,
 Про Максiма прáведного:
 Було́ не спочiне
 Нiколи́ вiнъ, а вь ведiлю,
 Абó вь якé свiято,
 Берé святи́й псалти́рь вь рúки
 Та й идé чптáти
 У садóчокъ: (у садóчку
 Тамъ, у холодóчку —
 Катерiну поховáли...)
 Отóжъ, у садóчку,
 За упокóй душi iй
 Псалти́рь прочптáе,
 Пóтимъ собi тпхэсенько —
 Тiхо заспiвáе
 »Со святи́ми«, та й заплаче,
 А пóтимъ помья́не
 »О здравнiк тэцу зь сiномъ, —
 И весéлий стáне:
 »Всé одъ Бóга«, — скáже собi:
 »Трéба вiкъ дожiти!«
 Оттакiй-то мýжъ прáведний
 Бувъ вiнъ на сiмъ свiтi;

А у б́удень, — то вінъ тобі
Не посідить въ х́аті —
Все нішпорить по надв́ірью:
»Тр́еба робот́ати.«
Було сќаже по-москóвськí:
»Атó, л́ежа въ х́аті,
Ще опухнешь.« Та взявъ якóсь
З́аступъ и лоп́ату,
Та й пішовъ собі у пóле
Крині́цю коп́ати.
»Нех́ай«, ка́же, »колíсь лю́де
Б́удуть во́ду пíти,
Та за мою грíшну д́ушу
Гóспода молíти.«
Війшовъ въ пóле, геть одъ шля́ху
У ба́лку спустíвся,
Та й ви́копавъ при доли́ні
Глибóку крині́цю.
(Не самъ одíнь: то́лькою
Їму помаѓати
Й дóбрí лю́де приходíли
Крині́цю коп́ати).
И ви́ложивъ ц́ямриною
И, надъ шля́хомъ въ пóлі,
Височéнний хр́есть поставíвъ:
Зо вс́его роздóля
Широ́кого було́ вíдно;
Се, ба́чпшъ, для́ то́го,
Щобъ знать було́, що крині́ця
Есть коло́ дорóги,
Щобъ заход́или зъ крині́ці
Лю́де во́ду пíти,
Та за то́го, що ви́копавъ,
Бо́гу помолíтвсь.

VIII.

А теперъ ужé, — опъ бáчпшъ,
 Доходить до чо́го! —
 Що я стрáтпть наміряюсь
 Макси́ма свято́го...
 Оттакé-то!.. А за віщо?
 За те, за щó Ка́ипъ
 Убивъ брата праведного.

— — — — —
 Чи то б́уло у неділю,
 Чи въ якéе свято,
 Сл́ухай, с́ину, я́къ навча́е
 Сатана́ прокля́тий:
 »Ходімъ«, каж́у, »Ула́совичъ,
 На твою́ крини́цю
 Подиві́тись.« — »Добре́с, ка́же —
 »Ходи́мо напі́тпсь
 Води́ зъ не́і погóжої.«
 Та й пішли́ оббе,
 И відерце́ и віжечкі́
 Понесли́ зъ собо́ю.
 Отъ, приходімъ́ до крини́ці;
 Я першъ́ подиві́вся —
 Чи глі́боко. »Вла́совичу«, —
 Каж́у, — »потруді́ся
 Води́ достáть: я не вмію.«
 Вінь п нахп́лівся,
 Опуска́ючи відерце́;
 А я... я за но́ги
 Вхопівъ́ ёго́, та й укíнувъ́
 Макси́ма свято́го
 У крини́цю....

Отакé-то
 Сотвори́въ я, с́ину!..
 Тако́го ще не твори́лось
 Въ насъ́ на Укра́їні!

Та й ніколи не створитця
 На всімъ світі, брате!..
 Всюди люде, а я *одинъ* —
 Дияволъ проклятий!..

IX.

Черезъ тиждень вже витягли
 Максима зъ криніці
 Та у бальці й поховали;
 Чималу капліцю
 Поставили громадою,
 А ёго криніцю
Москалевою назвали...

А я... пішовъ у гайдамаки
 Та на Сібірі й опинивсь,
 (Бо тугъ Сібірзь була колись)...
 И пропадаю, мовъ собака,
 Мовъ той Іуда... Помолись
 За мене Бóгу, мій ти сїну,
 На тій преславній Україні,
 На тій веселій стороні...
 Чи не полéгшас мині?..

Т. ШЕВЧЕНКО.

1857.
 Новопетровское
 укрѣпленіє.

Рис. 277 d (1861, 3)

ОСНОВА

1861

МАРТЪ

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. ВЫСОЧАЙШИЙ МАНИФЕСТЪ 19 ФЕВРАЛЯ.
- II. ВОСПОМИНАНИЕ О ШЕВЧЕНКѢ; ЕГО СМЕРТЬ И ПОГРЕБЕНІЕ,
Л. М. Жемчужникова.
- III. КОБЗАРЬ, VII — XII, Т. Г. Шевченко.
- IV. НЕ ДО ПАРИ, Марка Волчка.
- V. ДЗВОНАРЬ, Д. Л. Мордовцова.
- VI. СПИРСЬКИЙ ЖАЛЬ, А. Печуй-внтеръ.
- VII. СПИВЕЦЬ МИТУСА, Героимъ Галки.
- VIII. СТАРОСВѢТСКІЕ ДВОРИЩЕ, И. А. Мулиша.
- IX. ОТРЫВКИ ИЗЪ АВТОБІОГРАФІИ ВАСИЛІА ПЕТРОВИЧА БЪЛО-
КОПЫТЕНКА, М. Т. Немца.
- X. ОБЗОРЪ УКРАИНСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ, III. АРТЕМОВСКИЙ-
ГУЛАКЪ, И. А. Мулиша.
- XI. ЧЕРТЫ НАРОДНОЙ ЮЖНОРУССКОЙ ИСТОРИИ, И. И. Косте-
марова.
- XII. ЛИСЦЯ ТА ОСЕЛЪ, Л. И. Глѣбова.
- XIII. ОБЪЯСНЕНІЕ ПО ПОВОДУ ДРЕВНИХЪ ЮГОЗАПАДНЫХЪ АКТОВЪ,
М. В. Юсифовича.
- XIV. ПОСТАНОВЛЕНІА ПРОВИНЦІАЛЬНЫХЪ ДВОРЯНСКИХЪ СЕЙМОВЪ
ВЪ ЮГОЗАПАДНОЙ РУСИ, И. Д. Иванникова.
- XV. ХМЕЛЬНИЦІНА, И. А. Мулиша.
- XVI. МУЗЫКА ЮЖНОРУССКИХЪ ПѢСЕНЪ, А. И. Строна.
- XVII. ЛИСЦЯ СЪ ХУТОРА, ХУТОРИЩИНА.
- XVIII. ДВѢ РУССКІА НАРОДНОСТИ, И. И. Костомарова.
- XIX. ГАЛИЦКО-РУССКАЯ ГАЗЕТА «СЛОВО».
- XX. БІБЛІОГРАФІА ВОПРОСА ОБЪ УЛУЧШЕНІИ БЫТА ПОМЕЩИЦЫНЪ
КРЕСТЬЯНЪ ВЪ ЮЖНОРУССКОМЪ КРАѢ, В. И. Немцова.
- XXI. ОБЪ ОТКРЫТІИ СТУДЕНТСКОЙ БІБЛІОТЕКИ ВЪ ХАРЬКОВѢ,
М. Свиридова.
- XXII. ОБЪЯСНЕНІЕ ЮЖНОРУССКИХЪ СЛОВЪ.
- XXIII. БІБЛІОГРАФИЧЕСКІА ИЗВѢСТІА.

1216 6

ОСНОВА.

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочу братья и Русскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1861, 3

МАРТЪ

ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУДИША.

КОБЗАРЬ.

VII.

Минають дні, минають ночі;
Минає літо; шелестить
Пожовкле листя.... гаснуть очі;
Заснули думи, серце спить;
И все заснуло, — и не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи такъ по світу волочусь,
Бо вже й не плачу й не сміюсь....

Доле, де ти? доле, - де ти?
Нема ніякої!
Колі доброї жаль, Бóже,
То дай злої, злої!

Не дай спати ходячому,
Серцемъ замірати,
И гнилою колодою
По світу валятись;
А дай жити — серцемъ жити
И Тебé хвалити,
И Твій світъ нерукотворний
И людей любити...

Страшно впасти у кайдани,
Умірати въ неволі;
А ще гірше — спати, спати,

И спати на волі,
 И заснути на вікъ-віки,
 И сліду не кинуть
 Ніякого!.. однаково —
 Чи живъ, чи загинувъ....

Дôle, дэ ти? дôle, дэ ти?
 Немá ниякої!
 Коли доброї жаль, Бóже,
 То дай злói, злói!...

VIII.

Не женися на багатій, бо вижене зъ хати;
 Не женися на ўбогій, бо не будешъ спати.
 Оженись на вольній волі, на козацькій долі;
 Яка буде, така й буде, — чи гола, то й гола; —
 Та ніхто не розважає, ніхто не питає:
 Чого болять? и дэ болять? — самъ про тее знаєшъ.
 »У двохъ«, кажуть, »и плакати — мовъ лéгше инначе...«
 Брешуть люде, — лéгше плакати, якъ ніхто не бачить...

IX.

Не завидуй багатому: багатий не має
 Ні приязни, ні любови, — вінъ все те наймає;
 Не завидуй могучому, бо той заставляє;
 Не завидуй п славному: славний добре знає,
 Що не ёго люде люблять, а ту тяжку славу,
 Що вінъ кровью та слезами видле на забаву;
 И молоді якъ зідутця, то любо, та тихо,
 Якъ у раю, — а дивися: ворүшитця лихо...
 Не завидуй же вікому, — дивись бругомъ себе:
 Немá раю на всімъ світі, — хибá-що на небі?...

X.

Ой крикнули сірі гуси
 Въ яру на ставу;
 Стала на все село слава
 Про тую вдову.
 Не такъ слава, не такъ слава,
 Якъ той поговіръ,
 Що заїздивъ козакъ зъ Січи
 До вдови на двіръ;
 Вечеряли у світлиці,
 Медъ, впопили,
 І въ кімнаті на кроваті
 Спочити лягли...

Не минула слава та —
 Не марно пішла:
 Удовиця у м'ясниці
 Сіна привела...
 Вігодувала малого,
 До школи 'дала,
 А пзъ школи ёго взявши,
 Коня купила;
 А коня ёму купивши,
 Сідельце сама
 Самімъ шовкомъ вишивала,
 Злотою окула;
 Одягла ёго въ червоний
 Въ жупанъ дорогій,
 Посадила на коника:
 »Глянто, ворогі!
 Подивітесь!« — Та й повела
 Коня вдовжъ села,
 Та й привела до обозу —
 Въ військо оддала...
 А сама на проциу въ Київъ
 Въ черниці пішла...

XI.

Чого мнѣ тѣжко? чого мнѣ нудно?
 Чого сѣрце плаче, ридѣе, кричитьъ —
 Мовъ дитя голодне?...Сѣрце моє трудне!
 Чого ти бажаєшь? що въ тебе болить?
 Чи пити, чи їсти, чи спатовьки хочешъ?
 Засни, моє сѣрце, навѣки засни,
 Невкрийте, голодне... а людъ нависний
 Нехай скаженіе... закрий, сѣрце, очи!...

XII.

Вітеръ въ гаї нагинає
 Лѣзу и тополю,
 Ламá дуба, кóтить полемъ
 Перекоті-полє...
 Такъ и дóля: тогó ламá,
 Тогó нагинає, —
 Менé кóтить — и дé спінить
 И самá не знає!...

У якóму краї менé заховáють,
 Дé я прихилюся — на вѣки засну?..
 Коли нема дóлі, нема талану,
 То вѣкого й кинуть... нѣхтó не згадає —
 Не скаже хотъ на смѣхъ: нехай спочивáє, —
 Тільки ёгó й дóлі, що рано заснувь...

Т. ШЕВЧЕНКО.

Рис. 277 d (1861, 4)

ОСНОВА

1861

А П Р Ъ Л Ъ

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Кобзарь, XIII. Невольникъ, Т. Г. Шевченка.
- II. Два снѣи, Марія Венча.
- III. Тітка Настя, М. Т. Момиса.
- IV. Півпівника, Панька Казюки.
- V. Воспоминаніе о двухъ малярахъ, И. И. Костомарова.
- VI. Стихотворенія:
 - I. Питання, В. Мушка. II. Де вона, Н. Таволги-Мокрицького.
 - Байки: I. Вовкъ и вівчарі, Л. Н. Глѣбова. II. Жаба и вилъ, III. Мірошникъ, Р. Витасельского. IV. Горлиця и Горовецъ, Л. Н. Глѣбова.
- VII. Гетманство Выговскаго, І. И. И. Костомарова.
- VIII. Обзоръ Украинской Словесности, IV. Гоголь. И. А. Мушка.
- IX. Музыка Южнорусскихъ пѣсень, А. И. Строва.
 - X. Гимназическая переписка, Лисейкина.
- XI. Нѣсколько словъ о народности въ религиозной жизни, Г. Т.
- XII. Лпсті съ хутора, Хуторянина.
- XIV. Калюжа, Пана Ватиркевича.
- XV. О крестьянахъ Юго-Западной Руси, А. Л. И.....наго.
- XVI. Объясненіе къ рисункамъ Живописной Украины, Л. М. Жемчужникова.
- XVII. О народномъ языкѣ, А. Л. И.....наго.
- XVIII. Одъ редакці.
- XIX. Объясненіе южнорусскихъ словъ.
- XX. Библиографическое извѣстіе.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

• Добра хочу братьи и Русьскѣй Земли. •
Владимиръ Мономахъ.

1861, 4

АПРѢЛЬ

ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУДИНА.

КОБЗАРЬ.

ХІІІ.

НЕВОЛЬНИКЪ (¹).

(ПОЭМА.)

ПОСВЯЩЕНІЕ.

Думи мої молодії —
Повурні діти,
И ви мене покинули!...
Пустку натопіти
Нема кому... Остався я —
Та не сиротою,
А съ тобою, молодію —
Раю мій, покою —
Моя зоре досвітняя,
Едіная думо
Пречистая!... ти вітаєшь...
Якъ у того Нуми
Тая німфа Эгерія, —
Такъ ти, моя зоре,
Просіяєшь надо мною —
Ніби заговоришь —
Усміхнеся... Дивлюся я —
Нічого не бачу...

(¹) Правобписмо, одмінне, въ де-якихъ словахъ, одъ нашого звичайного, взято изъ саморучнаго письма Т. Гр. Шевченка.

Проківнуся... сэрце плаче —
 И очн заплачуть.
 Спасібі, зіронько!...

Минае

Неясний день мій; вже смеркае;
 Надъ головою вже несé
 Свою неклéпаную косу
 Косарь неспéвний... мовчки скóсить, —
 А тамъ — и слідъ мій занесé
 Холодний вітеръ... Все минае!...
 Згадаешъ, може, молодая,

Вилиту слéзами
 Мою думу, — и тихими —
 Тихими речами
 Проговоришъ: я любила
 Ёго на сімъ світі —
 Й на тімъ світі любітиму... —
 О, мій тихий світе,
 Моя збрé вечірняя!
 Я б́уду вітати
 Коло тебе, и за тебе
 Гóспода благати!

Той блукае за морями,
 Світъ переходжае,
 Дóлі-дóленьки шукае —
 Немае, немае...
 Мовъ умерла; а той рвеця
 Зъ усієї силы
 За дóлею... отъ-отъ догнавъ
 И — бебéхъ въ могилу!
 А въ іншого сіромахи
 Ні хати, ні поля,
 Тільки торба, а съ торбины
 Виглядае дóля,
 Мовъ дитинка; а вінъ її
 Лае, проклинае

И за чвѣртку закладає, —
 Ні, не покидає!
 Якъ репьяхъ той, учѣпиця
 За латані полі
 Та й збірає колосочки
 На чужому полі,
 А тамъ — снопи, а тамъ — скирті,
 А тамъ — у палатахъ
 Сидить собі сіромáха,
 Мовъ у своїй хаті.
 Така-я-то доля тая, —
 Хочъ и не шукайте:
 Кого схоче — сама найде,
 У колісці найде.

Ще на Україні веселі
 И вольніи пишались села
 Тойді, якъ праведно жили
 Старий козакъ и дітокъ двоє...
 Ще за Гетьманщини старіи
 Давно се діялось колісь.
 Такъ, коло полудня, въ неділю,
 Та на Зеленихъ ще й Святкахъ,
 Підъ хатою въ сорощці білій
 Сидівъ, зъ бандурою въ рукахъ,
 Старий козакъ.

— И такъ и сякъ!

(Старий міркує, розмовляє.)
 И треба бъ, — каже, — й трохи шкода.
 А треба буде; два-три годи
 Нехай по світу погуляє
 Та самъ своєї пошукáє,
 Якъ я шукавъ колісь.... Яріно!
 А дѣ Степанъ? — »А онъ, підъ тїномъ,
 Ненáче вкóпанпий, стоить.«
 — А я й не бачу! А идіть-
 Лишень сюди, та идіть оббе...
 А вуте, діти, отакóи! —

И ушкваривъ по струнахъ.
 Старій грає, а Ярина
 Зъ Степаномъ танцює;
 Старій грає, примовляє,
 Ногами тупцює.

»Якъ-би мниі ліха та ліха,
 Якъ-би мені свекрівонька тіха,
 Якъ-би мені чоловікъ молодій,
 До другої не ходивъ, не любивъ! —

Ой гопъ, чіпки-чіпки! —
 Та червоні черевіки,
 Та троїсті музички;
 Одъ віку до віку
 Я любила бъ чоловіка!
 Ой гопъ! Заходивсь,
 Зробивъ хату, оженивсь,
 И пічъ затопивъ
 И всчерять наваривъ.» —

— А нуте, діти, отакіі! —

И старій піднявся;
 Якъ ударить, якъ ушкварить, —
 Ажъ у боки взявся.

»Чи такъ, чи не такъ, —
 Уродивъ постернакъ,
 А петрушку
 Криши въ юшку, —
 Буде смакъ, буде смакъ!
 Ой такъ, такі такъ,
 Оженився козакъ:
 Кинувъ хату
 И кімнату,
 Та й потягъ у байракъ.»

— Ні, не така вже — підтопталась
 Стара моя сіла,
 Утомився.... А все це ви
 Такъ розворушили.
 О, бодай васъ! Що-то літа!

Ні вже, не до ладу....
 Минулося. Иді лишень
 Полуднувать лагодъ:
 Гуляючи, якъ той казавъ,
 Шматокъ хліба ззісти.
 Иді жъ, доню.... А ти, сину,
 Послухаешъ вісти.
 Сідай лишень. Якъ убилп
 Твогo батька Йвана
 Въ Шляхѣтчині, то ти ще бувъ
 Мавенькинь, Степане, —
 Ще й не лязивъ. — »То я не сивъ?
 Я чужий вамъ, тату?« —
 — Та не чужий, стривай лишень.
 Отъ, умерла й мати,
 Таки твоѳа, а я й кажу
 Покійній Марині —
 Моїй жінци: а що, кажу,
 Візьмемъ за дитину —
 Тебѣ бъ оцѣ? — Дѳбре, каже
 Покійна Марина,
 Чому не взяти? — Взали тебѣ
 Ми, та й спарували
 Зъ Яриночкою до-купп....
 А тепѣръ осталося
 Ось-щѳ робить: ти на літи
 П Ярина зріе; —
 Трѣба бѳде людѳй шукать
 Та що-небудъ дѳять.
 Якъ ти скажешъ? — »Я не знаю,
 Бо я дѳмавъ... тѳе...« —
 — Що Ярина сестра тобі?
 А воно не тѳе,
 Воно прѳсто: любітѳся,
 Та й зъ Бѳгомъ до шлюбп.
 А поки що, трѣба бѳде
 И на чужі люде
 Подивітѳсь, якъ тамъ живѳть:

Чи брють,

Чи не на браному сіють,

А просто — жнуть

И не молоченее віють;

Та якъ и мелють и идять —

Все треба знать.

Такъ бгъ якъ, друже: треба въ люде

На рікъ, на два пiтi

У наймитi;

Тойдi й побачимо, що буде.

Бо хто не вмiе заробiть,

То той не вми́тме й пожiть.

А ти якъ думаешъ, небóже?..

Не думай: коли хочешъ знать,

Де лóчче лихомъ торгувати,

Пди́ ти въ Сiчъ. Якъ Богъ помо́же, —

Тамъ наiсiся всiхъ хлiбiвъ;

Я iхъ чи-мáло попоiвъ,

И дóсi нóдно, якъ згадаю!

Колi здобудешъ — принесешъ:

А коли згубишъ — поживешъ

Моé добрó! то хочъ звичáю

Козáцького наберéсся,

Та побачишъ свiта,

Не такóго, якъ у бóрси,

А живi *мислите*

Съ товариствомъ прочитаешъ,

Та по-молодéчи

Будешъ Бóгу моли́тися,

А не по-чернéчи

Харамáркать. Отáкъ, сiну! —

Помолiвши́сь Бóгу,

Осiдлаемъ булáного

Та й гáйда въ дорóгу!

Ходiмъ лишéнь полóднувать.

Чи ти вже, Яри́но,

Змайструвала́ намъ що-не́будь?

Отакé-то, сiну!... —

»Ужé, тáточку!« озвáлась
Изъ хáти Ярина.

Не їстця, не пьéця и сёрце не бьéця,
П óчи не бáчять, не чутъ головї!
Замісь шматкá хлїба—за кúхоль берéця.
Дівниця Ярина та нїпкомъ сміéця.
— Щó се ёмú стáло? Нї їсти, нї пить,
Ничóго не хóче! Чи не заведúжавъ?
Братіку Степáне, щó вь тебе болїть? —
Ярина питáе. Старóму байдúже,
Нїби-то й не чýе.—Чи жать, чи не жать —
А сїяти трéба, — старїй промовлáе
Нїби-то до сéбе. — А нýмо вставáть;
До вечérні, мóже, ще пошкандибáю.
А ти, Степáне, ляжешъ спать,
Бо зáвтра рáно трéба встать
Та коня сїдлáть. —

»Степáночку, голубчнику!
Чогó се ти плáчешъ?
Усміхнїся, подивнїся —
Хлїбá ти не бáчншъ,
Що й я плáчу? Росéрдився —
Богъ знáе на кóго —
Та й зо мнóю не говорпть.
Утечú, ей-Бóгу,
Та й сховáюсь у бурьяні...
Скажї бо, Степáне,
Мóже й справді нездúжасшъ?
Я зїлля достáну,
Я побїжú за бáбою...
Мóже, це зъ пристрїту?«
— Нї, Ярино, моé сёрце,
Мїй рожевий квіте!...
Я не братъ тобї, Ярино!
Я зáвтра покїну
Тебé й бáтька, — на чужинї

Де-небудь загину;
 А ти менé й не згадаешъ, —
 Забúдешъ, Яріно,
 Свогó брата... — »Схаменіся!
 Ей-Бóгу, зъ пристрігу!
 Я не сестра?.. хтó жъ оцé я?
 О, Бóже мій світе!
 Щó тутъ діять? Батька нема,
 А вінъ занедúжавъ —
 Та ще й умрэ. О, Бóже мій!
 А ёму й байдúже,
 Мовъ смієця. Степáночку,
 Хибá ти не знаéшь,
 Що безъ тебе и тáточка
 И менé не стáне?« —
 — Ні, Яріно, я не кíну,
 А тільки поїду
 Недалéко. А на тóй рікъ
 Я до васъ приїду
 Зъ старостáми — за тобою
 Та за рушникáми...
 Чи подаéшь? — »Та цуръ тобі
 Зъ тїми старостáми,
 Ще й жартúє!« — Не жартúю,
 Ей-Бóгу, Яріно,
 Не жартúю!.. — »Та це й справді
 Ти зáвтра покинешъ
 Менé й бáтька? Не жартúєшь?
 Скажи бо, Степáне, —
 Хибá й справді не сестра я?« —
 — Ні, моé кохáнне,
 Моé сéрце! — »Бóже жъ ти мій!
 Чомú я не знала?
 Була бъ тебе не любила
 И не цілувала...
 Ой, ой! сóромъ! Гéть одъ мене!
 Пустí менé! Бáчпшъ,
 Якій дóбрий! Та пустí бо!

Ей-Бóгу, заплачу.« —
 И заплакала Ярина,
 Якъ тая дитина.
 И кризь слези промовляла:
 »Покіне! покіне!«

Якъ той яворъ надъ водою,
 Степанъ похилився,
 Щірі слези козацькні
 Въ серці запекліся,
 Мовъ у пеклі. А Ярина
 То клене, то прóсить,
 То замóвкне, подівця,
 И зновъ заголóспть.
 Несчúлися, якъ смérклося;
 И сестру п брата,
 Ніби скóванихъ до-кúпи,
 Заставъ бáтько въ хáті.

И світь наставъ, а Ярині
 Не спїца, — ридáе.
 Ужé Степанъ пзъ криниці
 Коня напувае.
 Й вона зъ відрами побігла
 Ніби за водою
 До криниці. А тимъ часомъ
 Запорóзьку збрóю
 Старий вїнісь изъ комóрі.
 Дівця, радіе,
 Приміряе, ніби зно́ву
 Старий молодіе.
 Та я заплакавъ. — Збрóе моя,
 Збрóе золотá!...
 Літá мої молодіи,
 Сїло молодáя!
 Послужї, моя ти збрóе,
 Молодія ще сїлі,

Послужі ёму такъ щіро,
Якъ міні с.лужила! —

Верну́лися одъ криниці,
И Степа́нъ сідлає
Коня́, свого товари́ша,
Й жупа́нъ надіває.
А Ярі́на дає збро́ю,
На поро́зі сто́я;
Степа́нъ її надіває
Та пла́чуть обо́е.
И шаблю́ка, мовъ гадю́ка,
Й ра́тище-дрю́чіна,
Й самопа́лъ семи́пяде́нний
Пові́сь за плечы́ма.
Ажъ зомлі́ла, якъ узрі́ла;
И старі́й запла́кавъ,
Якъ побáчпвъ на коне́ві
Тако́го юна́ка.
Ведé коня́ за поводи́
Та пла́че Ярі́на;
Старі́й ба́тько пде́ ря́домъ,
Науча́є сина́:
Якъ у війську пробува́ти,
Старши́нъ шанува́ти,
Товари́ство поважа́ти,
Въ та́боръ не хова́тись.
— Нехáй тебе́ Богъ заступіть! —
Якъ за селомъ ста́ли
Сказа́въ ба́тько, та всі трое́
Ра́зомъ заридáли.
Степа́нъ гукну́въ, и кúрява
Шляхо́мъ підня́лася.
— Не барі́ся, мій сýночку,
Швídче поверта́йся! —
Сказа́въ старі́й. А Ярі́на,
Мовъ та́я ялі́на
При доли́ні, похили́лася...

Мовчала Ярина.
 Тільки слези утирає,
 На шляхъ поглядає;
 Изъ кúряви щось вiгляне
 И зновъ пропадає;
 Нiби шапка черезъ поле
 Кóгниця, чорнiе,
 Пропадає, мóшечкою
 Тiльки, тiльки мрiє,
 Та й пропало. Дóвго, дóвго
 Стояла Ярина
 Та двiялась, чи не вiрне
 Знову комашiна
 Изъ кúряви. Не вiрнула —
 Пропала! И знову
 Заплакала Яриночка
 Та й пішла додóму.

Минáють днi; минáє лiто;
 Настáла осiнь, шелестiть
 Пожóвкле лiстя; мовъ убитий
 Старий пiдъ хáтою сидiть —
 Дочкá нездúжає Ярина!
 Їго єдиная дитина
 Покiнуть хóче. Зъ кимъ дожiть,
 Добiти вiку вiковóго?
 Згадавъ Степáна молодóго,
 Згадавъ свої благi лiтá,
 Згадавъ—та й заплакавъ
 Багáтий сiвий спротá. —

— Вь Твоiхъ рукахъ все на свiтi,
 Твоя всюди воля!
 Нехáй бóде тáкъ, якъ хóчешъ, —
 Такá моя дóля!.. —
 Старий вiмовивъ, и нiшкомъ
 Бóгу помолився;

Та й пішовъ собі зпідъ хати,
Въ садокъ походити.

И барвінкомъ, и рүтою,
И рястомъ квічае
Весна зэмлю, мовъ дівчїну
Въ зелéному гаї;
И сонечко середъ нéба
Опни́лось — ста́ло, —
Мовъ женихъ той, молодю́ю
Зэмлю огляда́ло.

И Ярина вийшла зъ хати
На світь Божий глянуть,
Лéдвe вийшла; усміхне́ця,
То піде, то ста́не,
Розгляда́е, диву́єця.
Та лю́бо, та тїхо,
Нїби вчóра народї́лась...

А люте́е ли́хо
Въ са́мімъ се́рці вору́хнулось
И світь запалї́ло.
Якъ били́на підко́шена,
Ярина схилї́лась;
Якъ зъ квіточкы роса́ вранці —
Слэ́зы поли́лися...
Старї́й ба́тько коло неї
Якъ дубъ похилї́вся.

Одужала Яри́ночка.
Иду́ть лю́де въ Киї́въ
Та въ Почаї́въ помолї́тнєсь,
И вона́ йде́ зъ ними.
У Киї́ві вели́кому
Всі́хъ святи́хъ благáла;
У Ми́жїгорського Спа́са
Три́чі причаца́лась;
У Поча́еві свято́му
Ридáла — моли́лась,

Щобъ Степанъ той, доля тая,
 Їй хоча приснілась. —
 Не приснілась!... Вернулася...
 Зно́ву забіла
 Зима́ біла. За зимо́ю
 Зно́въ зазеленіла
 Весна́ Бѣжа. Війшла зъ хати
 На світь дивуватись
 Яріночка, та не Бѣга
 Свято́го благати,
 А нищечкомъ у ворожки
 Про ёго спитати....

И ворожка ворожила,
 Пристрігъ замовляла,
 Таланъ-долю та весілля
 Зъ वो́ску впливала.
 — Онъ бачишь: кінъ осідланий
 Ту́пає ногою
 Підъ козакомъ; а онъ-де йде́
 Дідусь зъ бородо́ю
 Ажъ до колінь. Отó грóші;
 Якъ би догада́вся
 Козакъ отóй зляка́ть діда....
 Зляка́вь! — та й схова́вся
 За моги́лу, лічить грóші....
 А онъ зно́ву шля́хомъ
 Козакъ иде́, ніби ста́рець,
 То, бачъ, ра́ди стра́ху,
 Щобъ Ляхи, або́ Татари
 Ча́сомъ пе спітка́ли. —
 И радесе́нька Ярі́на
 Додо́му верта́лась.

Уже́ трети́й и четве́ртий
 И п'я́тий ми́нає
 Не мали́й рікъ, а Степа́на
 Нема́є, нема́є!

И стéжечка-доріжечка,
 Яромъ та горюю
 Утóптана до ворóжки,
 Поросла́ травóю, —
 Нема́ ёго!... У черніці
 Кóсу росплітає
 Безталáнна; коло нóї
 Падає — благáє
 Старий ба́тько — хочъ літечко,
 Хочъ Пётра дїждáти,
 Хочъ Зелéної Неділі....

Дїждáлись, и хáту
 Уквічáли гарнэсенько,
 И въ сорочкáхъ білихъ
 Невесéлі, мовъ сїротн,
 Підъ хáтою сїли.
 Сидя́ть собі та суму́ють.
 Слúхають.... щóсь грає,
 Мовъ на кóбзї, на ўлиці,
 И ніби співає...

ДУМА.

»У неділю вранці рано
 Синє море грáло:
 Товари́ство кошовóго
 На раді прохáло:
 »Благословї́, отáмане,
 Байдаки́ спуска́ти,
 Та за Тéндеръ погуля́ти,
 Тўрка пошукáти.«
 Чайки й байдаки́ спуска́ли,
 Гарматами рештовáли,
 Зъ Дніпрóвого гїрла ширóкого виплива́ли,
 Середь нóчі тёмно́ї,
 На морі синєму,

За островомъ Тендеромъ потопали, пропадали...
 Одинъ потопавъ,
 Другий виривавъ,
 Козацтву — товариству изъ синей фли рукою махавъ
 И зично гукавъ:
 »Нехай вамъ, панове-товариство, Богъ допомагае!
 И въ синій фли потопавъ, пропадае...
 Тільки три чайки, слава Бóгу,
 Отамана куринього
 Сироті Степана молодого,
 Сине море не втопило,
 А въ Турецьку землю Агарянську
 Безъ кормилъ прибило.
 Тоді сироту Степана
 Козакá лейстрового,
 Отамана молодого,
 Турки — яничари ловили,
 Зъ гармати гримали,
 Въ кайдани кували,
 Въ тяжкю неволю завдавали....
 Ой Спасе нашъ Мижигорський,
 Чудотворний Спасе!
 И лютому ворогові
 Не допусти впасти
 Въ Турецькую землю, въ тяжкю неволю!
 Тамъ кайдани по три пуди,
 Отаманамъ — по чотирі...
 И світа Бóжого не бачать, не знають,
 Підъ землею камінь ламають,
 Безъ сповіди святої умирають,
 Якъ собаки здихають.
 И згадавъ сиротá Степанъ въ неволі
 Свою далєку Україну,
 Нерідного батька старого
 И конька вороного
 И нерідну сестру Ярину....
 Плаче, ридавъ,
 До Бóга руки здіймавъ,

Кайдани ламает,
 Утікає на вольную волю...
 Уже на третєму полі
 Турки — яничари догнали,
 До стовпа вьязали,
 Очи виймали,
 Гарячимъ залізомъ випікали,
 Въ кайдани кували,
 Въ тюрму посадили
 Та й замурували...»

Оттакъ на улиці, підъ тіномъ,
 Ще молодий кобзарь стоить
 И про неволника співавъ.
 За тіномъ слухала Ярина,
 И не дослухала — упала.

»Степаночку! Степаночку!«
 Кричала, ридала.
 »Степаночку, моє серце!
 Де жъ це ти барився?
 Тату! тату! ідїть сюди,
 Ідїть, поведітьсь!« —
 Пришовъ старий, розглядає,
 И свого Степана
 Не пізнає. Такé зъ ёго
 Зробили кайдани.
 — Сїну ти мій безталанний!
 Мої ти дитино!
 Де ти въ світі погубаєшь,
 Сїну мій єдиний? —

Плаче старий та ридає,
 Й Степанъ сліпий плаче:
 Невидющими очима
 Мовъ сонце побачивъ.
 И беруть ёго підъ руки
 И ведуть у хату;

И вітає Яріночка
 Мовъ рідного брата;
 И гóлову ёму зми́ла
 И но́ги уми́ла,
 И въ сорóчці тонкій, білій
 За сті́лъ посади́ла;
 Годува́ла, напува́ла,
 Положи́ла спати
 У кімна́ті, — и тихе́нько
 Вийшла съ ба́тькомъ зъ ха́ти.

Черезъ ти́ждень безъ старості́въ
 За Степа́на свата
 Старій свою Яріночку, —
 И Яріна въ ха́ті...
 »Ні, не трéба, мій таточку,
 Не трéба, Яріно!« —
 Степа́нъ ка́же. »Я заги́нувъ,
 На віки заги́нувъ!
 За що́ жъ свої молоді́і
 Ти літа́ погу́бишь
 За калі́кою, Яріно?...
 Насмію́ця лю́де,
 И Богъ святи́й покара́е,
 И проже́не до́лю
 Зъ ці́і ха́ти весело́і
 На чужее́ по́ле...
 Ні, Яріно! Богъ не кине́
 И зна́йде дру́жину;
 А я піду́ въ Запоро́жжя:
 Тамъ я не заги́ну, —
 Нагодую́ть.« — Ні, Степа́не,
 Моя ти дити́но!
 И Господь тебе́ покине́,
 Якъ ти насъ поки́нешь. —
 Остава́йся, Степа́ночку;
 Коли́ не хочъ бра́тись,
 То та́къ бу́демъ: я—сестро́ю,

А ти будешъ братомъ
 И дитьми ёму обоє,
 Батькові старому.
 Не йди одъ насъ, Степáпочку,
 Не кйдай насъ зно́ву!..
 Не покинешь?.. — »Ні, Ярино!« —
 И Степа́нъ оста́вся.
 Зрадивъ старий мовъ малéнький,
 Ажъ за ко́бзу взявся,
 Хотивъ вшкварпть метéлицю
 Зъ усієї сили,
 Та не вшкваривъ...

Підъ хáтою

Усі грóє сили.
 »Розкажи жъ ти намъ, Степа́не,
 Про свою недóлю;
 Бо й я такі гуля́въ ко́лісь
 Въ Туре́цькій нево́лі.
 — »Ото жъ мене, вже сліпо́го
 На світь впуска́ли
 Зъ товари́ствомъ. Товари́ство
 На Січъ прямува́ло
 И мене взяло зъ собою,
 И черезъ Балка́ни
 Проста́ли ми въ Україну
 Во́льними нога́ми,
 А на тихому Дуна́ю
 Насъ перебігають
 Січовики-Запоро́зці
 И въ Січъ завертають..
 И розка́зують и пла́чуть,
 Якъ Січъ руйнува́ли,
 Якъ Москалі срібло; злóто
 И свічі забра́ли
 У Покрoві; якъ коза́ки
 Вночі утіка́ли
 И на тихому Дуна́ю
 Новимъ Ко́шемъ ста́ли;

Якъ царіця по Кйиву
Зъ Нечосомъ ходила...

— — —

П якъ степі Запорозькі
Тоді поділіли
И панамъ, на Україні,
Людь закріпостили...

— — —

Оттакъ, тату! Я щасливий,
Що очей не маю,
Що нічого того въ світі
Не бачу й не знаю...

— — —

Оттакé-то! тяжко, тату,
Изъ своєї хати
До Турчина поганого
Въ сусіди прохатись.
Теперь, кажуть, въ Слободзеі
Останки збірає
Головатий, та на Кубань
Хлопцівъ підмовляє...
Нехай ёму Богъ поможе!
А що зъ того буде —
Святий знає: почуємо,
Що розкажуть люде. —

Отакъ вони що-день Божий
У двохъ розмовляли
До півночі, а Ярина
Господарювала,
Та святихъ отіхъ благала...
Такі жъ ублагала:
На всідній у неділю
Вона спарувалась
Съ сліпимъ своїмъ....

Такéе-то

Скóилось на світі,

Мої любі дівчаточка,
Рожевні квіти!
Такее-то. Одружились
Мої молоді.
Можє вонó я не до ладу,
Та щó маю діять,
Коли такє сп діялось.

Рікъ ужé минає,
Ужé й другий: Зъ дружиною
Ярина гуляє
По садóчку. Старій батько
Сидить коло хати.
Та вчить внука пузанчика
Чоломъ отдавати....

Т. ШЕВЧЕНКО.

Per. 277^d (1861, 5)

ОСНОВА

1861

М А И

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Ковзъръ, XIV—XIX. Предсмертнѣ думи, Т. Г. Шевченка.
- II. Дневникъ Т. Г. Шевченка.
- III. Салатка, Д. Л. Мордовцева.
- IV. Липовыя пуши, Д. И. Хоречко.
- V. Сиротѣна—Олександра Конисьского.
- VI. Письма о Богданѣ Хмельницкомъ, М. А. Максимовича.
- VII. Автобиографія Блюкопытенка, М. Т. Номиса.
- VIII. Плачь Россійскій, съ предисловіемъ Н. А. Кулиша. /
- IX. Багѣта Кутѣ, М. Т. Номиса.
- X. Обзоръ украинской словесности. IV. Гоголь, Н. А. Кулиша.
- XI. Гимназическая переписка, Лимейкина.
- XII. Хуртовина, С. Д. Носа.
- XIII. Письма о пчеловодствѣ, Н. Н. Костенецкаго.
- XIV. Географическое обозрѣніе края, населеннаго южнорусскимъ народомъ, Н. М.
- XV. Объясненіе къ рисункамъ «Живописной Украины», Л. М. Немчужиникова.
- XVI. Приглашеніе, Н. Н. Анненкова.
- XVII. Вѣсти. (письма изъ разныхъ мѣстъ южнорусскаго края).
- XVIII. Отъ Редакціи.
- XIX. Объясненіе южнорусскихъ словъ.
- XX. Музыкальное и библиографическое извѣстія.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочу братья и Русскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1861

М А Й

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

ПРЕДСМЕРТНІ ДУМИ (*).

XIV.

Минули літа молоді...
Холоднимъ вітромъ одъ надіі
Ужé повіяло... Зіма!...
Сиди одінь въ холодній хаті...
Нема-сь-кимъ тихо розмовляти
А ні порадитись... Нема!
А нікогісінько нема!
Сиди жъ одінь, поки надія
Одурить дурня, осміє...
Морозомъ очи огує,
А думи гóрдї розвіє,
Якъ ту сніжину по степу...
Сиди жъ одінь-собі въ кутку,
Не жди весні—святбі дблї!
Вона не зійде вже ніколи
Садочокъ твій позеленїть,
Твою надію оновить—

(*). Прочитавши опі *предсмертні думи*, всякъ зрозуміє—щó голубила, на останку життї свогó, велика душа Тарасова,—и кожному невїрі б́уде ясно—чому-то такъ високо ставіли ми, Українці, свогó єдиного, всенарóднєго, Кобзаря.

И думу вольную на волю
 Не прийде випустить.... Сіди—
 И нічогосінько не жди!...

18 октября, 1860 р.
 Петербургъ.

XV.

И тутъ, и всюди—скрізь погано!...
 Душа убога встала рано,
 Напряла мало, та й лягла
 Одпочивать собі небга.
 А воля душу стерегла...
 «Прокійнься», каже: «плачь, уббога!
 Не зійде сонце!.. тьма и тьма!
 И правди на землі нема!»
 Ледача воля одуріла
 Маленьку душу: сонце йде
 И за собою день веде!..

30 октября, 1860 р.
 Петербургъ.

XVI.

Въ ночі и ожеледь и мряга,
 И снігъ, и холоди... и Невá
 Тихесенько кудись несла
 Тоненьку крігу попідь мбстомъ.
 А я, отó-жъ-таки въ ночі,
 Иду та кашляю йдучи.
 Дивлюсь:-ниначе ті ягнята,
 Идуть задріпані дівчата,
 А дідъ (сердешний инвалидъ)
 За ними гнѣтця—шкандибáе,
 Мовъ у кошáру заганяе
 Чужу худобу.... Дежъ той свѣтъ!..?

И дѣ та правда?!... Горе! горе!
 Ненагодіванихъ и гóлихъ
 Дівчаточокъ, якъ ту отáру,
 Женуть!... Чи буде судъ и кáра
 Усімъ неправдамъ на землі?
 Чи буде правда міжъ людми?..
 Повінна бути!.. бо сонце стáне
 И осквернённу зéмлю спáлити.

3 жовбря, 1860 р.

Петербургъ.

XVII.

И день идѣ, и нічъ идѣ...
 И, гóлову схопівши въ рúки,
 Дивуєся—чому не йдѣ
 Апóстоля правди и науки?!

5 жовбря 1860 р.

Петербургъ.

XVIII (*).

Чи не покінуть намъ, небóго,
 Моя сусідонько убóга,
 Вірши пікчёмні віршувать,
 Та заходятьця рештуватъ
 Возі въ далёкую дорóгу?—
 На *тóй світь*, друже мій, до Бóга,
 Почимчикуємъ спочивать...
 Втомілися и підтоптались
 И рбзуму-таки набрались,—

(*) Стихи оці, (набуть—*До Музи*), здається, останнє поетичне слово нашого вічно-пам'ятного Тараса. На підлиннику, під першою його половиною (після стиха: *Славою святю*), стоїть «14 февраля»; під другою половиною—дня не означено.

То й буде зъ насъ!—ходімо спать—
 Ходімо въ хату спочивать...
 Весела хата, щобъ ти знала!...

Ой не йдімо, не ходімо,
 Рано, друже, рано;
 Походімо, посидимó—
 На сей світъ поглянемъ!
 Поглянемо, моя доле...
 Бачъ, який ширóкий,
 И ширóкий та веселий,
 Ясний та глибокий...
 Походімо жъ, моя зоре!
 Зійдемо на гóру—!
 Спочинемо... а тимъ-часомъ
 Твої сестри-зóрі,
 Безвiчнii, попідъ небомъ
 Попливуть, засяють...
 Подождімо жъ, моя сестро,
 Дружино святая!
 Та нескверними устами
 Помóлимось Богу,
 Та й рúшимо тихесенько
 Въ далéку дорóгу...
 Надъ Лéтою бездóбною
 Та каламутною
 Благослові мене, друже,
 Славою святою!...

А поки те, да се, да бне,
 Ходімо прóсто—навпростець
 До Эскулапа на ралець—
 Чи не одурить вінъ Харóна
 И Парку-прялку?... И тогдi,
 Попки бъ химеривъ мýдрий дiдъ,
 Творили бъ, лежа, эпопею—
 Парили бъ скрізь по-надъ землею—
 Та всё бъ гекзаметри плели,
 Та на горiще бъ однесли

Мишамъ на снідання.... А потімъ
Співали бъ прозу—та по нотахъ,
А не якъ-небудь...

Друже мій,
О мій сопутниче святій!
Покій огонь не захолюнуйъ,
Ходімо лучче до Харона—
Черезъ Лету бездонную,
Та каламутную
Перепливе́мъ, перенесе́мъ
И славу святую —
Безвічною—молодую...
Абб—цурь їй, друже!
И безъ неї обійдуся—
Та якъ буду здужать,
То надъ самимъ Флегетіномъ
Абб надъ Стіксомъ у рабъ,
Ниніче надъ Дніпромъ широкимъ,
Въ гаю—предвічнєму гаю,
Поставлю хаточку,—садочокъ
Кругомъ хатини насажу:
Примінешь ти у холодочокъ,
Тебѣ, мовъ кралу, посажу:
Дніпрѣ, Україну згадаємъ,
Веселі сѣлица въ гаїхъ,
Могіли-гори на степахъ—
И веселенько заспіваємъ....

КОБЗАРЬ.

XIX.

Въ неволі тяжко, - хоча й волі,
Сказать по правді, не було,
Та все-таки якось жилось
Хоть на чужому—та на полі;
Теперь же злої тії долі
Якъ Бóга ждати довелось,
И жду її, и виглядаю,
Дурний свій рбзумъ проклипаю,
Що дався дурнямъ одурить—
Въ калюжі волю утопіть...
Холоне серце, якъ згадаю,
Що не въ Україні поховáють,
Що не въ Україні бóду жить,
Людéй и Гóспода любить.

1847 р.

Т. Шевченко.

ОСНОВА

1861

І Ю Н Ъ

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Ковзѣрь, XX—XXIII. Предсмертны думи, Т. Г. Шевченка.
- II. Дневникъ Т. Г. Шевченка.
- III. Не було змѣлку—не буде до'станку, А. Мочуй-вѣтеръ.
- IV. Значеніе Шевченка для Украины. Проводы тѣла его на Украину, изъ Петербурга
- V. Автобиографія Бѣлокопытенка, М. Т. Номиса.
- VI. Замѣтка о пѣвцѣ Митусѣ, М. А. Максимовича.
- VII. Святій Вечѣрь, М. Т. Номиса.
- VIII. Письма о пчеловодствѣ, Я. М. Костенецкаго.
- IX. О преданіяхъ въ древней русской летописи, М. М. Сухомлинова.
- X. Объ ярмаркахъ (до сѣльскіхъ парафіянь).
- XI. Училища, образовавшіяся на югѣ въ послѣднее время.
- XII. Прощаніе Н. Нв. Шерегова.
- XIII. Недоразумѣніе по поводу слова «жидь».
- XIV. Концертъ 27 апрѣля, А. В. Шобратима.
- XV. Вовчиця, Н. В. Свѣчченна.
- XVI. Вісти. (письма изъ разныхъ южнорусскихъ мѣстностей).
- XVII. Объ изданіи «Черниговскаго листка».
- XVIII. Объясненіе къ рисункамъ «Живописной Украины», Л. М. Жемчужникова.
- XIX. Отвѣты редакціи.
- XX. Объясненіе неудовопонятныхъ украинскихъ словъ.
- XXI. Библиографическое извѣстіе.

№ 177 2 1861, 6

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочю братья и Русьскѣи Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1861

ПОСЬ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

ПРЕДСМЕРТНІ ДУМИ.

XX.

Не нарікаю я на Бóга,
Не нарікаю ні на кóго:
Я самъ-себе, дурний, дурю,
Та ще й співаючп... Орю
Свій перелігъ—убóгу ніву,
Та сїю слово: добрі жнїва
Колись-то бóдуть!... И дурю—
Себе-такі, себе-самóго,
А бiльше, бачитця, нікóго....

Оріся жъ ти, моя ніво,
Дóломъ та горбю,
Та засійся, чóрна ніво,
Вóлею яснóю!
Оріся жъ ти, розвернїся,
Пóлемъ розстелїся,
Та посійся дóбримъ жїтомъ,
Дóлею полїйся!
Розвернїся жъ на всі бóки,
Ніво-десятино!
Та посійся не словáми,
А рóзумомъ, ніво!
Вїйдуть люди жїто жáти....
Весéлнї жнїва!...
Розвернїся жъ, розстелїся жъ,
Убóгая ніво!!

Чи не дурю себе я зно́ву
 Своїмъ химернимъ добримъ словомъ?...
 Дурю! Бо лү́чче одури́ть
 Себе-таки, себе-само́го,
 Ніжъ зъ ворогомъ по-пра́вді жить
 И все́ парі́га́ть на Бо́га!

Сентября 1861 р.
 Петербургъ.

XXI.

Якъби съ кімъ сісти, хлѣба звісти, —
 Промовить слово, — то воно́ бѣ,
 Хочъ и якъ-небудь, на сімъ світі,
 А все бѣ такі яко́сь жилось.
 Та ба!.. нема́ съ кімъ! Світъ широгий,
 Люде́й чимало́ на землі,...
 А доведѣтця одино́кимъ—
 Въ холо́дній хаті кривобі́кій,
 Або підъ тіномъ—простягті́сь!...
 Або... ні!... Треба одру́житись,
 Хоча бѣ на чо́ртовій сестрі!
 Бо доведѣтця одури́ти
 Въ самотині... Пшени́ця, жі́то,
 На до́брімъ сіялось ла́ну,
 А лю́де та́къ-собі по́жнуть
 И ска́жуть:—десь ё́го уби́то,
 Серде́шного, на чу́жині...
 О го́ре, го́ренько мені!...

Т. Шевченко.

4 ноября 1860 р.
 Петербургъ.

КОБЗАРЬ.

XXII.

СЕСТРИ.

Минаючи убогі села
По-над-Дніпрянські невеселі,
Я думавъ: дѣжъ я прихилюсь,
И дѣ подінуся на свѣті?...
И снитця сонъ мені... дивлюсь:
Въ садбчку, квітами повіта,
На пригорі собі стоить—
Ненáче дівчина—хатина;
Дніпро геть-геть собі роскїнувсь!
Сїяе бáтько та горить!
Дивлюсь: у тѣмному садбчку,
Підъ вишнею, у холодбчку,
Моя єдина сестра,
Многострадалиця святáя,
Ненáче въ раї, спочивáе,
Та зза ширóкого Дніпра
Менé, небóга, виглядае.

И їй здаєтця—виринáе
За фїлі чóвень... допливá...
И въ фїлі чóвень порина...
— Мій братіку! моя ти доле!—
И ми прокинулися: ти—
На пánщині! а я—въ неволі!..

Отáкъ намъ довелóся йти;
 Ще змáлечку, колóчу нйву!
 Молися, сéстро! бóдемъ живі,
 То Богъ помóже перейти.

20 іюля 1859 р.
 Г. Черкаси.

ХІІІ.

Течé водá зпідъ явора
 Яромъ на долину;
 Пишáетця надъ водóю
 Червóна калина;
 Пишáетця калинонька,
 'Яворъ молодіе,
 А кругóмъ їхъ верболóзи
 Й лóзи зеленіють.

Течé водá изза гаю
 Та по-підъ горóю;
 Хлюбóщутця качáточка
 Поміжъ осокóю;
 А кáчечка випливае
 Зъ качурóмъ за ними,
 Лóвлять ряску—розмовляють—
 Зъ дітками своїми.

Течé водá край горóда:
 Водá стáвомъ стáла;
 Прийшло дівчá воду брати—
 Бра́ло, заспівало;
 Вййшли зъ хáти ба́тько й ма́ти
 Въ садóкъ погуляти—
 Пора́дитись—кого́ бь-то імъ
 Своімъ зя́темъ звáти?

7 ноября 1860 р.
 Петербургъ.

Т. Шевченко.

Per. 277^d (1861, 7)

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕБНІЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочю братья и Русьскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1861

ПОЛЬ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

XXIV.

Ой чого ти почорніло,
Зелене поле?
—Почорніло я відъ крові
За вольную волю.
Кругъ містечка Берестечка,
На чотирі милі,
Менé славні Запоробці
Своімъ трупомъ вкрили.
Та ще менé гайворони
Укрили съ північі...
Клюють бчі козацькіі,
А трупу—не хочуть.
Почорніло я зелене
Та за вашу волю...
Я зновъ буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернётесь на волю...
Будете орати
Менé стіха, та брючи
Доблю проклинати...

XXV.

Якъ би мнѣ, мамо, намісто,
 То пішла бъ я завтра на місто,—
 А на місті, мамо, на місті—
 Тамъ музика грає троїста;
 А дівчата зъ парубками
 Кохаютьця... Мамо! мамо!
 Безталанна я!

Ой пійду я Бѣгу помолюся,
 Та пійду я у найми наймуся,
 Та куплю я, мамо, черевіки,
 Та найму я троїсти музикн:
 Нехай люде не здивують,
 Якъ я, мамо, потанцюю...
 Діленько моя!

Не дай мнѣ вікъ дивувати,
 Кіоси мої плесті-заплітати,
 Бровеняга дома зносити,
 Въ самотині віку дожити....
 А поки я заробляю—
 Чорні брови полипняють...
 Безталанна я!

XXVI.

Ой умеръ старій батько
 И старенькая мати,
 Та нема кому щирої
 Тії радоньки дати...
 Що мнѣ на світі
 Сироті робіти:
 Чи йти въ люде жити,
 Чи дома журитись?
 Ой пійду я въ гай зелений
 Посажу я руту:
 Якъ що зійде моя рута,
 Остануся тутта;

Прийде мiлiй вь мою хату
 Хазяiновати;
 А лгъ же нi—то я пiйдѹ
 Дiленьки шукати...
 Посхiдила таа рѹта,
 Вь гаi зеленiе...
 А дiвчиная сиротина
 У пiймахъ марше!

XXVII.

На горiдi коло брiду
 Барвинокъ не схiдить;
 Чомѹсь дiвчиная до брiду
 По вiду не хiдить.
 На горiдi коло тiну
 Сiхне на тичiнi
 Хмiль зелiний; не вихiдить
 Дiвчиная вь хатинi.
 На горiдi коло брiду
 Вербi похилiлась;
 Зажурiлась чорнобрива —
 Тяжко зажурiлась.
 Плаче—плаче та ридiе,
 Якъ рибонька бiетця..
 А надъ нею, молодiю,
 Поганецъ смiетця.

Т. Шевченко.

Рис. 277^д (1534.5)

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочу братьи и Русьскѣй Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1861

АВГУСТЪ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФИИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

XXVIII.

И широкую долину,
И високую могилу,
И вечернюю годину,
И що снилось—говорилось —
 Не забуду я.
Та що зъ того?.. не побравсь:—
Розійшлися, мовъ не знались...
А тимъ часомъ дорогій
Літа наші молодії
 Марне пронеслись.
Помарніли ми оббе,
Я—въ невблі, ти—вдовбю,
Не живёмъ, а тільки ходимъ
Та згадуемъ ті годи,
 Якъ жилай колись.

XXIX.

Зійшлись, побравсь, поєднались,
Помолоділи, підрослі,
Гаёкъ, садочокъ розвели
Кругомъ хатини. И пишались
Неначе князі. Діти грались,
Рослі собі та впростали...

Дівчато́къ моска́лі укра́ли,
 А хлопці́въ въ моска́лі забра́ли,
 А ми ненáче розійшли́сь—
 Ненáче бра́лись—не еднáлись.

XXX.

Не верну́вся изъ походу́
 Гусáринъ — моска́ль.
 Чого́жь ми́ні ёго́ шко́да
 Чого́ ёго́ жаль?
 Що на ёму́ жупáнъ кўций,
 Що гусáринъ чорноу́сий,
 Що Ма́шою звавъ?
 Ні, не то́го ми́ні шко́да;
 А марні́е моя́ врёда
 Лю́де не беру́ть;
 А на ўлиці́ дівча́та
 Насміха́юцца прокля́ті —
 Гусáркою зву́ть!..

XXXI.

Титарі́вна—Немирі́вна
 Гапту́е хусти́ну,
 Та ко́дише московци́ня—
 Ма́лю дити́ну.
 Титарі́вна—Немирі́вна
 Лю́дми гордува́ла...
 А моска́ля—пройді́світа
 Ніщечко́мъ віта́ла!
 Титарі́вна—Немирі́вна
 Почёстно́го рёду...
 Ви́гляда́е пройді́світа
 Моска́ля зъ походу́.

19 октября 1860 р.
 С.-П.-Б.

Т. Шевченко.

КОБЗАРЬ.

XXXII.

ЧАСТИНА ПОЭМИ:

ЕРЕТИКЪ ИВАНЪ ГУСЬ.

*Камень, сложе небрегоша
зиждуціє, сей бысть во
главу угла; отъ Господа
бысть сей, и есть дивенъ
во очесѣхъ нашихъ.*

Псаломъ СХVII, ст. 22

Кругомъ неправда и неволя,
Народъ замученный мовчить;
А на апостольськимъ престолі
Чернець годованный сидить;
Людською кровію торгую
И рай у-найми отдае....
О, Бóже! Судь твїи правий все
И все царствіе твоє!
Розбїйники, людодїи
Правду поборолп, —
Осмїяли твою славу
И силу, и волю.
Люде стóгнуть у кайданахъ;
Немає съ кмь взятпсь —
Роскуватпсь, — одностаїне —
Односерде стáтп
За Евангелію правди,
За тёмнші люде.

Нема́ кому!... Бо́же Бо́же!
 Чи то́жтє и не б́уде?
 Чи настане вели́кий часъ
 Неб́есно́ї ка́ри?
 Чи розло́нимъ три коро́ни
 На го́рдій тіа́рі?
 Розло́нимо!... Благосло́ви —
 Не на месть и му́ки —
 Благосло́ві мо́ї, Бо́же,
 Петве́рдіи ру́ки
 Ї́ї сло́во тихе... О Бо́же!
 Чи во́ни жъ почу́ють?...»
 — — — — Отта́къ,
 У ке́лії сво́їй правді́вий
 Пва́нъ Гу́сь ду́мавъ роскува́ть
 На́ро́дъ заму́чений, — и д́иво,
 Свят́еє д́иво показáть
 Оча́мъ незря́чимъ....

»Побори́сь!...

»За пра́вду Богъ!.. Да соверши́тця!..
 И въ Ви́флі́емськую кана́ліцю
 Пішо́въ моли́тьця вірний Гу́сь.

XXXIII.

И не́бо не вмі́те, и за́спани фі́лі,
 И по — па́дъ бе́регомъ геть-ге́ть
 Непáче п'я́нпий — очерéтъ
 Безъ вітру гне́тця... Бо́же м́илий!
 Чи до́вго б́уде ще м́пні
 Въ оці́й не-за́мкну́тій тюрмі,
 По-на́дъ оці́мъ нікче́мнимъ мо́ремъ,
 Пуді́ти світо́мъ?... Не гово́рить,
 Мовчи́ть и гне́тця, мовъ живá,
 Въ степу́ пожо́вкляя тра́ва,—
 Не хо́че пра́вдоньки сказа́ть...
 А бі́льше ні-в́ь-кого спита́ть.

Г. ШЕВЧЕНКО.

Рет. 277 d - 1861. 9. 10.

ОСНОВА

1861

СЕНТЯБРЬ.

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Ковзарь, XXXIV. Частіна поэмн: «Черніца Марьяна», Т. Г. Мисвченка.
- II. Дневникъ Т. Г. Мисвченка.
- III. Народна Слава, Солонця, За Дунаю, Чтѣсть мнѣ и тебѣ, жено? Н. А. Кулиша.
- IV. Русалка, Ломуса.
- V. Матусяне Благословенія, Олексн Стороженка.
- VI. Украинскія незабудки, Н. А. Кулиша.
- VII. Съ того свѣту, Кумейки, Н. А. Кулиша.
- VIII. Обзоръ украинской словесности. V. Гоголь, Н. А. Кулиша.
- IX. Зъ народнихъ устѣ: I) Се така баба, що чортъ їй на маховихъ виллахъ чоботи оддавѣвъ, Олексн Стороженка. II) Жидівська дяка, Митра Омельковича.
- X. Исторія України, Н. А. Кулиша.
- XI. Памятное дѣло.
- XII. Передовые Жиды, Н. А. Кулиша.
- XIII. О повѣсти Кузьменка, Н. А. Кулиша.
- XIV. Грамота на Рошницѣ, М. А. Стяховича.
- XV. Правительственныя постановленія и распоряженія, касающіяся Южнорусскаго края.
- XVI. Вісті.
- XVII. Объясненіе къ рисункамъ «Живописной Украинны», Л. М. М.
- XVIII. Отъ редакціи.
- XIX. Объясненіе неудовопонятныхъ украинскихъ словъ.

659

78186/50120

9

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочю братьи и Русскѣй Земли.»
Владимиръ Мономахъ.

1861

СЕНТЯБРЬ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФИИ Н. ТИШЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

XXXIV.

ЧАСТИНА ПОЭМИ:

ЧЕРНІЦЯ МАРЬЯНА.

Эта поэма, какъ можно догадываться, написана была Т. Гр. Шевченкомъ вслѣдъ за *Катериною*. Черпевой, неполный, подлинникъ ея писанъ почти весь карандашомъ. Поправокъ почти нѣтъ въ рукописи, но оригиналъ, очевидно, содержитъ въ себѣ первый набросокъ. Отъ-этого нѣкоторые стихи не дописаны, въ другихъ не соблюденъ размѣръ; нѣкоторые состоятъ изъ повтореній, а въ одномъ мѣстѣ, черта, проведенная отъ слова *oddámъ*, которымъ начинается неизвѣстный намъ стихъ, показываетъ, что авторъ былъ намѣренъ дополнить и совершенствовать свою поэму. Много въ ней стиховъ слабыхъ, много мѣстъ растянутыхъ, но, какъ набросокъ, поэма эта весьма замѣчательна; она дышетъ свѣжею силою молодого еще таланта, и есть въ ней мѣста высоко-поэтическія. Указывать ихъ мы не будемъ, предоставляя читателю удовольствіе отыскать самому лучшее между слабымъ и прекрасное между хорошимъ. Я списалъ ее съ оригинала, часто очень нечеткаго и сбивчиваго, собственноручно, и нѣкоторыя мѣста редактировалъ, замѣняя, по-возможности, авторскую работу, что и означено въ примѣчаніяхъ.

П. Кулишъ.

У неділю на вігоні . . .
Дівчата гуляли,
Жартували зъ парубками,
Де-які співали —
Про дівсвітни, вечорнійці
Та якъ біла мати,

ОСНОВА.

Щобъ зъ козакѣмъ не стояла...
Звичайно — дівчата,
То про своє все й співають,
Які про що знає.
Аж ось, съ хлопцемъ старій сліпець
Въ селѣ шкандибавъ;
Въ рукахъ чоботи; на плечахъ
Латана торбина
У старого. А дитина,
Сердешна дитина,
Обідрана, ледве, ледве
Носѣ ноженята...
Безталанний синъ Катрусі.
»Дивітця, дівчата,
Кобзарь идѣ, кобзарь идѣ!«
Та всі, яко мѣга,
Хлопцівъ кинули, — побігли
Зострічать сліпого.
»Діду-серце, голубчику!
Заграй намъ що-небудь:
Я шага дамъ; я — черешень;
Я напою мѣдомъ;
А тимъ часомъ одпочінешъ,
А ми потанцюемъ.
Заграй же намъ яку-небудь!«
— »Чую, любі, чую!
Спасибі вамъ, мої квіти,
За слово ласкаве.
Загравъ би вамъ, та бачите —
Справи нема, справи.
Учѣра бувъ на базарі —
Кобза зопсувалася,
Развалилася...«
— «А струни?»
— »Тільки три осталося.«
— »Та хочъ на трѣхъ яку-небудь!«
— »На трѣхъ? Охъ, дівчата!
И на одній колись-то гравъ,

Та ба, вже не грати!
 Постривайте жь, мої любі,
 Трошки одпочіну...
 Сядьмо, хлопче.»

Посідали.

Розв'язавъ торбину;
 Вийнявъ кобзу; разівъ зб два
 Ударивъ по рванихъ...
 »Що бь вамъ заграсть?... Постривайте...
 Черницю Мар'яну...
 Чи чували, чи не чули?....
 Слухайте жь, дівчата,
 Та кайтеся...

Давно колись

Була собі мати;
 Бувъ и батько, та не стало, —
 Осталась вдовою...
 Ой осталась удовою ¹,
 Та й не молодюю, —
 Изъ волами, изъ возами,
 Зъ малюю дочкою.
 Росла дочка Мар'яночка ²
 Віросла, якъ панна,

¹ Зтого стиха не доставало у Шевченка, очевидно, по недосмотру. П. К.

² Зотъ и слѣдующіе стихи, очевидно, не были читаны авторомъ послѣ першого наброска, и потому въ нихъ много разъ нарушена мѣра. Шевченко, безъ сомнѣня, виправивъ бы ихъ лучше, нежели это сдѣлано мною; но чтобы не придати ему собственаго вкуса моею редакцією и сберечь мелкія, по необходимости слаженныя мною черты, помѣщаю его стихи точь-въ-точь. (То же сдѣлано мною и дальше). П. К.

Росла дочка Мар'яна,
 А віросла, якъ панна,
 Чернобрива, уродлива,
 Хочъ за пана гетьмана.
 Стала мати гадати
 Та зйта едпати,
 А Мар'яна не до пана
 Виходила стоити, —
 Не до пана товстого,
 Усамого, старого,
 До Петруся, въ гаю, въ лузі,
 Що-вечора святого.

Чорнобрива, уродлива —
 Хочъ би й за гетьмана.
 Стала мати міркувати
 Та зятя еднати,
 А Марьяна не до пана
 Ходила стояти, —
 Не до пана усатого,
 Сидого, старого, —
 До Петруся, що-вечора,
 Вечора святого.
 Розмовляла, жартувала,
 Обнімала, мліла,
 Въ раю жила... а йноді
 Плакала, німіла.
 »Чого плачешъ, моя пташко?«
 Петро запитає.
 Вона гліне, усміхнѣтця:
 »И сама не знаю«.

— »Можє, думаешъ, покїпну?
 Ні, моя рибчїно.
 Бўду ходїть, бўду любїть,
 Покї не загїпну.
 Хибá було колї въ свїті,
 Щобъ ті, що кохались,
 Розїшлися, не взялися, —
 Живїми остались?«

— »Ти жартуєшъ, мїй голубе!
 Ти чувъ, що співають...
 Тó кобзарї вигадують;
 Бо, слїпї, не знають, —
 Бо не бачять, що є бровї,
 Чорнї й карї бчи
 И високїй стагъ козачїй,
 И гнучкїй дївочїй, —
 Що є кбси, чорнї кбси,
 Козацька чупрїпа, —
 Що на мову на Петрову
 Въ глухїй домовїні

Усміхнуся... скажу їм:
 »Орле сизокрилий!
 »Люблю тебе й на тімъ світі,
 »Якъ на сімъ любіла.«
 Отакъ, сэрце, обнимімось,
 Отакъ поцілую!
 Нехай врупі заховáють...
 Умру — не почую...
 Не почую...«

Обняліся,
 Обнялісь, зомліли.
 Отакъ вони любілися,
 На той світъ хотіли ¹,
 Щобъ на той світъ переступіть,
 Та не по їхъ стало...
 Що-вечора сходилися,
 И мáти не знáла,
 Де Мар'яна до півночи,
 Съ кимъ вона гуляла.
 »Вонó малé, ще дитина,
 Нічого не знáє.«
 Угадала старá мáти,
 Та не все вгадала:
 Знать, забула, що колись же
 Самá дівувала ².

Угадала мáти... Мар'яна — дитина,
 Не знáла, якъ трéба на сімъ світі житъ,
 Думала ні люди, ані домовина
 Съ Петро́мъ не розлучять — уміла любитъ ³.
 Думала, що тільки кобзарі співають,

¹ Вмѣсто этого стиха было сперва написано:
 Ога(къ) и хотіли.

П. К.

² Эти два стиха написаны были сперва такъ:
 Знать, забула, що минуло, —
 Чи не дівувала.

П. К.

³ Этотъ стихъ у Шевченка такъ:
 Съ Петро́мъ не розніть — уміла любитъ.

П. К.

Бо сліпі, не бачять карихъ оченятъ,
 Що тільки лякають молодіхъ дівчатъ...
 Лякають, дівчата, правдою лякають.
 И я васъ лякаю, бо те лихо знаю...
 Бодай на сімъ світі нікоби не знать
 Того, що я знаю!... Минуло, дівчата, —
 Сэрце не заснуло — я васъ не забуду;
 Люблю васъ и досі, якъ діточокъ маіи;
 Буду вамъ співати, поки не загіну...
 Тойді, моі любі, якъ менé не стане,
 Згадайте про мене, про мою Марьяну, —
 Я вамъ съ того світа сэрцемъ усміхнусь...
 Усміхнуся... «

Та й заплакавъ.

Дивились дівчата,
 Не питали, чого плаче,
 Та й на що питати?
 Минулося — помагало
 Ласкаве дівоче
 Щіре слово...
 »Вибачайте...

(Утеръ сліпі очи)

Вибачайте, моі любі!
 Нехотя журюся...
 Такъ ось, бачите, Марьяна
 Зъ убогимъ Петрусемъ
 Що-вечора розмовляла,
 А маіи не знала.
 Дивувалася: »Що се такé
 »Марьяну спіткало?
 »Чи не пристрітъ? Сяде шіти —
 »Не те вишивае;
 »Замісь *Гриця*, задумавшись,
 »*Петруся* співае ¹;

¹ *Грицемъ* называється пѣсня;

Ой не ходи, Грицю, на ті вечорниці.

з *Петрусемъ* —

Полюбила Петруся,
 Та й сказати боюся.

П. К.

» Часомъ сонна розмовляе,
 « Подушку цілує... »
 Мати спершу сміялася:
 Думала — жартує;
 Потімъ бачи(ть), що не жарти,
 Та й каже Мар'яні:
 » Треба старостівъ намъ ждати ¹,
 » Та, може, й одъ пана.
 » Ти вже віросла — не врбку,
 » Уже й дівувала;
 » Я вже думаю, що бачишъ ²,
 (Насілу сказала),
 » Що вже й заміжъ, коли тее... »
 — » А за когб, мамо? »
 — » Хто вподоба, то (я) й оддамъ. »
 Співаетъ Мар'яна:
 » Минулася твоя доля,
 » На-віки минула...
 » Чомъ ти вчора, якъ вернула,
 » На-вікъ не заснула?
 » Було бь легше вь домовині
 » Одинбкій спати.
 » Тойді, може бь, надъ тобою
 » Заплакала мати.
 » Теперъ мати не заплаче,
 » Та й не заспіваетъ;
 » А лиха ще буде, буде,
 » Пібки заховать! «
 Отакé-то, мої любі,
 Бувá на сймъ світі:
 Одна дочка у матери,
 Та й тій тяжко жити...

¹ У Шевченка этотъ стихъ такъ:

Треба буде старостівъ ждати.

² Этотъ стихъ написанъ былъ сперва такъ:

Я вже думаю, що й тее...

По садбчку похожає,
 Слізонькй втпрає;
 Поглядіє на сонечко —
 Печє, а не сјає.
 Стоїть собі середь нѣба,
 Мовъ смієтця зъ нѣї.
 Вонó не зна, що Марьяна
 Рада бъ підъ землею
 Заховатьця одъ матері,
 Щобъ не почуть знову
 Тії мóви, що вже чула,
 Проклятої мóви.
 Вонó не зна, що якъ заїде
 Спочіти за гаємъ,
 Петрусь вийде на долину,
 Петрусь заспіває,
 Петрусь її розпитає,
 Якъ братъ заговóрить,
 Поцілує, розпитає
 Про лютеє гóре.

Не знала Марьяна, чого сѣрце мліє,
 Чогó плачуть очі... на що ёго знать?
 Хилитця тополя, кудї вітеръ віє...
 Тяжко одинóкій на степу стоять.
 Утóмитця вітеръ — тополя спочїне:
 Отакъ и дівоча минє хуртовїна.
 Тяжко одинóкій въ степу зустрічать,
 А ще гірше любїй попереду знать,
 Дє и якъ спїткає лихія годїна.
 Несподівано Марьяна
 Зостріла недóлю;
 Спїва-було, а їноді
 Дає слєзámъ вóлю.
 Самá не зна, чогó плаче;
 Мóже, сѣрце й чує,
 Та не вмїє розказати
 Про тє, що віщує.

Разъ увечері Мар'яна,
 Якъ ма́ти засну́ла,
 Пішла слухать соловейка,
 Мовъ зрѳду не чу́ла.
 Вийшла въ садѳкъ, послухала,
 Сама́ заспівала,
 Та й замѳвгла; підъ яблуню
 Тихесенько ста́ла,
 Заплакала, якъ дитина
 Безъ ма́тери плаче...
 Петро́ стоить передъ нею —
 Нічо́го не ба́чить.

»Одда́й мені, моя́ ма́мо,
 »Та не за старѳго,
 »Одда́й мене́, моє́ се́рце,
 »Та за молодѳго.
 »Неха́й старий бурлаку́е,
 »Гро́ши заробля́е,
 »А молодий мене́ любить,
 »До́лі не шука́е.
 »Не шука́е, не блука́е
 »Чужими́ стена́ми.
 »Свої во́лі, свої вози́,
 »А міжъ парубка́ми,
 »Якъ ма́ківка на вгорѳді,
 »Цвіте—процвіта́е.
 »Ма́е по́ле, ма́е во́лю,
 »Та до́лі не ма́е.
 »Его́ до́ля — мої брови́,
 »Мої ка́рі очи́;
 »Моє́ сло́во — па́нство-ца́рство,
 »Нічо́го не схоче́.
 »У кайда́нахъ, моя́ сйза,
 »Та не сирото́ю,
 »Тільки, ма́мо, що(бъ) плакати,

- »Щобъ співать зо мнєю.
 »Оддай...
 — »Дбчко мой, Марьяно!
 »Оддай тебе за пана
 »За старого, багатого,
 »За сѣтника Йвана.«
 — »Умру сѣрце мамо,
 »За сѣтникомъ Йваномъ.»
 — »Не вришешъ, будешъ панувати,
 »Будешъ дїтокъ годувати.«

Мати галка, мати чорна,
 Літаючи, крїче;
 Чорнобрїва дївчїнонька,
 Хбдя гаємъ, плаче.
 Летїть галка черезъ бїлку
 Въ степу погуляти,
 А дївчина пудить свїтомъ, —
 Нї съ кимъ розмовляти.
 Не пускає її мати
 Вранці до криниці,
 Нї жїта жать, нї лёну брать,
 Нї на вечїрнїці,
 Де дївчата съ парубками
 Жартують, опївають,
 Та про мене, чорнобрїву,
 Нїшкомъ розмовляють:
 »Багатого дочка батька,
 »Шляхецького рѣду...«
 Тяжко, мамо, важко, мамо...
 Нї що дала врѣду?
 Нї що брови змалювала,
 Дала карї очї?
 Усє дала, тїльки долї —
 Долї дати не хочешъ.
 Нї що мене годувала,
 Нї що доглядала?

Поки ліха я не знала,
Чомъ не заховала?

Не слухала старá мати,
Лягла спочивати,
А Мар'яна заплакала,
Ледві пішла съ хати.

»Злякалася«, дума мати:
»Нехай переплаче!«

А Мар'яна за слезами
И світу не бачить.

Пішла въ садокъ... сэрце мліе,
Якъ згадае пана.

Сэрце моє, рибко моя!
Мар'яно, Мар'яно!

Постривайте... заспівала —
Пішла луна гаємъ, —

Не про *Гриця*, — про *Петруся*,
Такъ и виливала.

Заспівает, оп'янитця,
Послуха та знобу, —

Ажъ голосокъ утомівся.
Петрової мови

Не чутъ, нема, не гукáе,
Не кліче: »Мар'яно!

»Де ти, пташко? вілинь, сэрце,
»Серденько кохáne!«

Нема Петра, не чутъ Петра...
Не вже жъ то покинувъ

Сиротю чорнобріву
При лихій годіні?..

Побачимо... А тимъ часомъ
По-надъ тэмнимъ гаємъ,

Якъ русáлка жде місяця,
Мар'яна блукає.

Не співáе чорнобрива,
Тяжко, тяжко плаче...

Ой верніся, подивіся,

Зрадливий козаче!
 Утомилась би Марьяна, —
 Утоми не чуже;
 Безъ Петруся въ гаю, въ лузі
 Ходячи ночуе.
 На східъ сонця червоніе,
 Ховаютьця зори;
 Иде дівчина до хати,
 Несе своє горе.
 Пришла въ хату — спала мати;
 Глянула на неі:
 »Ой якъ бій ти, мамо, знала,
 «Якою змією
 »Окрутила мов серце,
 »Рідної дитини...«
 Та й упала на постелю,
 Якъ у домовину!...

Т. Шевченко.

Мы не теряемъ надежды добыть эту поэму въ полномъ, обработанномъ
 видѣ. Говорили намъ, что экземпляръ ея хранится у издателя альманаха
Синь, г. Корсуна, котораго убѣдительно просимъ сообщить намъ эту драго-
 цѣнность.

Ред.

ОСНОВА

1861

ОКТАБРЬ.

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Ковзарь XXXV—XXXVII, Т. Г. Шевченко.
- II. Листи Шевченка до Я. Г. Кухаренка и М. С. Щипкина.
- III. Химѣри, Лемуса.
- IV. Сѣмь-совѣ; Лѣли-лѣли; Старець; Дунайська Дѣла, И. А. Кулиша.
- V. Вуси, А. И. Стерезенка.
- VI. Веснянки, I, II, Весѣла удова, В. С. Кулиша.
- VII. Хатне лихо, А. Мечуй-вѣтеръ.
- VIII. Журба, И. С. Кузьменка.
- IX. Подтащина, Л. М. Жемчужникова.
- X. Правда Полякамъ о Руси, И. И. Костомарова.
- XI. Правда Москвичамъ о Руси, И. И. Костомарова.
- XII. Настуся (поэма), И. А. Кулиша.
- XIII. Зъ народнихъ устъ: Вчи ливного не молотомъ, а голодомъ, и не впусти рака зъ рота, А. И. Стерезенка. Вороний кнѣ, Я. Г. Кухаренка.
- XIV. Людська память про старовину, Ст. Д. Неса.
- XV. Надъ могилами, Л. И. Яценка.
- XVI. Великдень у Подолянь, А. И. Свидницкого.
- XVII. Отвѣтъ Киевской Комиссии, М. В. Юзефовича и И. Д. Иванничева.
- XVIII. Правительственные постановленія и распоряженія, касающіяся Южнорусскаго края.
- XIX. Вісті. Послѣ поезде на Югъ, И. И. Дарагана. — Нѣсколько словъ о Пячугахъ, Ю. Мохраниці. — Изъ Борншполя, И. И. Чубинскаго. — Изъ М. — Листъ зъ дороги, Александра Переходовца. — Изъ Луевъ, Фасила Шевича. — Зъ Гадяча, Иванъ Бивайголови и друг.
- XX. Извѣщенія.
- XXI. Объясненіе къ рисункамъ «Живописной Украины», Л. М. Ж.
- XXII. Биографическія извѣстія.
- XXIII. Объясненіе неудобопонятныхъ украинскыхъ словъ.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

»Добра хочю братьи и Русьскій Земли.«
Владиміръ Мономахъ.

1861

ОКТАБРЬ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ Н. ТИВЛЕНА И КОМП.

КОБЗАРЬ.

XXXV.

Прочитавши 11 псаломъ.

Мій Боже милий! якъ то мало.
Святѣхъ людей на свѣті стало!..
Одѣнъ на другого кують
Кайдани въ серці.... а словами,
Медоточивими устами —
Цілюютьця, и часу ждуть,
Чи швидко брата въ домовини
Зъ гостей на цвингаръ повезуть?...
А ти, о Господи единый,
Скуєшь лукавіи уста,
Языкъ отой велеричивый,
Мовлявши: »ми — не суета,
И возвеличимо на диво —
И розумъ нашъ, и нашъ языкъ....
Та й дѣ той Панъ, що намъ закаже
И думать такъ и говорить?«
»Воскресну я!« той Пацъ вамъ скаже:
Воскресну нині, ради ихъ,
Людей закованихъ моихъ —
Убогихъ нищихъ... Возвеличу
Малихъ отихъ рабовъ похилихъ!
Я на сторожі коло ихъ
Поставлю слово.»

И поніче,
Неначе стоптана трава,
И думка ваша и слова. —

Неначе срібло куте, біте
И семикрати перелите
Огнемъ въ горнілі, — словеса
Твої, о Господи, такіі.
Роскїнь же ихъ, твої святїі,
По всій землі!.. И чудесамъ
Твоімъ увірують на свѣті
Твої малі убогі діти!

15 февраля 1859 р.

XXXVI.

Чи ви ще зійдетеся знову,
 Чи вже на-віки розійшлись,
 И слово правди и любови
 Въ степи-вертепи понесли?
 Нехай и такъ!... не наша мати,
 А довелось поважати.
 То воля Господа!.. Годить,
 Смиритеся, молитесь Богу
 И згадайте одинъ другого,
 Свою Україну любить.
 Любить її, бо время люте...
 Въ останню, тяжкую мнвту
 За неї Господа молитъ!

1847 р.

XXXVII.

Надъ Дніпровою сагою
 Стоить яворъ міжъ лозію,
 Міжъ лозію зъ яліною,
 Зъ червоною калиною.
 Дніпро берегъ ріє-ріє,
 Яворові корінь мие;
 Стоить старий, похилився,
 Мовъ козакъ той зажурился, —
 Що безъ доли, безъ родини
 Та безъ вірної дружини,
 Безъ дружини и надіи
 Въ самотині поспіє!
 Явіръ каже: похлюся,
 Та въ Дніпріві скупаяся;
 Козакъ каже: погуляю,
 Та любої пошукую.
 А калина зъ яліною
 Та гнучкою лозиною,
 Мовъ дівчаточка пзъ гаю
 Вихожаючи, співають, —
 Повбірані, заквічані
 Та зъ таланомъ заручені.
 Думки-гадоньки не мають —
 Вьютця-гну́тця та співають...

24 Іюня 1860 г.

СПБ.

Рет. 277d - 1861, 11. 12.

ОСНОВА

1861

НОЯБРЬ и ДЕКАБРЬ.

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. Ковзарь XXXVIII—XLII, Т. Г. Шевченка.
- II. Дневникъ Т. Г. Шевченка.
- III. Чорноморський Північъ (опера), Я. Г. Жуваренка.
- IV. Стихи: Настуся (поэма), Давне Горє, Святиця, Lago-maggiore, До Данта, До Маруся Т., Родина Едина, Н. А. Кулиша; Чабань, Тиреш; Чумацькі діти — Ломуса; Безталанна, Дівочка Правда, Дума — Немідомого; Гульвіса, Мв. Горам; Загублені душі, В. С. Булика; Скажіть мені, добрі люди, Л. М. Глѣбова.
- V. Гордовита пара, Н. Забонца.
- VI. Межитгорський Діалъ, А. Н. Стороженка.
- VII. Мои воспоминанія, III, Ка-па.
- VIII. Талантъ (физиологическій очеркъ), Л. М.
- IX. Путевыя письма, Павла Якушинна.
X. Листи съ хутора (листъ V), Мозака Бѣлєбня.
- XI. Людська памѣть про старовину: Спафаріва Рудка, Ф. Л. Кописького; Про Конопіть, Степана Неса; Вовкулаки (Невро-Литвинь), Н. Ревякина.
- XII. Степныя письма, М. М. Левченка.
- XIII. Вигрѣщина, Н. А. Кулиша.
- XIV. Оповідання въ народнихъ устѣ: Скарѣть, и Жовітій Чортъ, А. Л. Н. Стороженка; Семень Палий, Н. Ревякина.
- XV. Старинный южно-русскій переводъ «Пѣсни Пѣсней» (съ послѣсловіями о любви), списанный Н. Н. Вестомаровымъ.
- XVI. Обзоръ украинской словесности, VI, Н. А. Кулиша.
- XVII. Географическое обозрѣніе южнорусскаго края, Н. М.
- XVIII. Великанъ у Подолянъ, А. Н. Свидницкого.
- XIX. По вопросу о южнорусскомъ языкѣ, Н. Лавровскаго.
- XX. Вісті. Дворяне праваго берега Днѣпра, Ф. Рыльскаго. Другій листъ въ Дударіѣ, Бориса Незнанскаго.
- XXI. Дѣ-що въ Полтаві, В. С. Булика.
- XXII. Съ подорожника, Кузьмъ Шановала.
- XXIII. Правительственныя постановленія и распоряженія, касающіяся Южнорусскаго края.
- XXIV. Бѣлиграфическій указатель, В. М. Межова.
- XXV. Объясненіе къ рисункамъ «Живописной Украины», Л. М. Ж.
- XXVI. Объясненіе неудовоповѣтныхъ украинскіхъ словъ.
- XXVII. Бѣлиграфическія извѣстія.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочу Фаты и Русскій Земли.»

Владиміръ Мономахъ.

1861

НОЯБРЬ.— ДЕКАБРЬ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

КОБЗАРЬ.

XXXVIII.

(Ча́стки).

Учітєся, браті мої,
Дума́йте, чита́йте,
И чужо́му навча́йтесь
Й свого́ не цура́йтесь;
Бо хто ма́тірѣ забува́є,
Того́ Богъ кара́є,
Чужі лю́де цура́ютьца,
Въ ха́ту не пуска́ють;
Своі діти — мовъ чужіі,
И нема́є зло́му
На всій землі безконечній
Весёлого́ до́му...

Я рида́ю, якъ згада́ю
Діла́ незабу́ти
Ділівъ на́шихъ... стра́шні діла́!
Якъ-би́ їхъ забу́ти,
Я одда́въ би весёлого
Віку́ полові́ну!
Оттака́-то на́ша сла́ва —
Сла́ва Украіни!... — —

Оби́міте жъ, браті мої,
Найме́ншого брата́:
Неха́й ма́ти усміхне́тця,

Заплакана мати!
 Благословіть дітей своїхъ
 Твёрдими рука́ми;
 И жіночокъ поцілуйте
 (Чистими) уста́ми!
 И забудетца сромѳтня
 Давня година,
 И оживе добра слава, —
 Слава України;
 И світь тихій, невечерній
 Тихо просіае....
 Обнімітца жъ, браті моі,
 Молю васъ, благаю!

XXXIX.

Прочитавши главу 35-у Исліі.

Ра́дуйся, віво неполітая!
 Ра́дуйся, зёмле, не повітая
 Квіча́стимъ злакомъ! Роспустісь,
 Рожевимъ кріномъ процвіті!..
 И процвітешъ, позеленіешъ,
 Мовъ Іорданови святіі
 Лугі, зелєні берегі!
 И честь Кармілова, п слава
 Ливанова, а не лукава,
 Тебе укріе дорогімъ
 Золотоканнимъ, хитрошітнимъ,
 Добромъ та волею підбитимъ,
 Святімъ амфоромъ своїмъ,—
 И люде темні незрічі
 Дива Господні побачать!

 И спочинуть нево́льничі
 Утомлені рўки,
 И коліна одпочинуть,
 Кайданами кўті!

Ра́дуйтеся, вбогодухи,
 Не ляка́йтесь дѣва:
 Се Богъ сѹдить, визволяе
 Довготерпі́ливихъ—
 Васъ убо́гихъ—и воздае
 Злодія́мъ за злая!

Тойді, якъ, Го́споди, свята́а
 На зѣмлю пра́вда прилетіть,
 Хочъ на годіночку спочіть, —
 Незря́чі про́зрять, а кривіи,
 Мовъ са́рна зъ гаю, помайну́ють.
 Німі́мъ отвѣрзутця уста́,
 Прорѣ́тця, сло́во якъ вода́,
 И дебрь-пусті́ня неполіта, —
 Сцілю́щою водою́ вмѣта, —
 Прокі́нетця; и потечу́ть
 Весѣлі́ ріки, а озѣра
 Круго́мъ га́ями поросту́ть,
 Весѣлимъ́ пта́ствомъ оживу́ть.

Оживу́ть степі́, озѣра,
 И не верстові́и,
 А во́льниі, широкі́и,
 Скрі́зь шляхи́ святі́и
 Простѣлю́тця; и не найду́ть
 Шляхи́въ тпхъ влади́ки,
 А раби́ тми́ шляхамв,
 Безъ гва́лту и кри́ку,
 Позіхо́дятця до-ку́ни,
 Ра́ді та весѣлі́,
 И пусті́ню опану́ють
 Весѣлі́и се́ла.

25 марта, 1858 р.

XI.

И до́сі снитця — підъ горо́ю
 Міжъ ве́рбами, та надъ водо́ю.

Біленька хаточка; спдіть,
 Ниніче й досі, сівий дідъ
 Коло хатіночки, и бавить
 Хорошее та кучеряве,
 Своє маленъкеє внуча.
 И досі снітця: вийшла зъ хати
 Веселая сміючісь мати,
 Цілує діда и дитя —
 Ажъ трічі весело цілує,
 Прийма на руки и годує,
 И спать несє; а дідъ свдїть
 И усміхаєтця, — и стїха
 Промовить нишкомъ: »де жъ те лихо?
 Печалі тїі, ворогі?...«
 И нищечкомъ старїй читає
 Перехристївшись »Оче-нашъ«,
 Кризь вєрби сонечко сіяє
 И тихо гасне... День погасъ, —
 И все почало... Сівий вь хату
 И самъ пішовъ опочивати.

XII.

За сонцемъ хмаронька плывє,
 Червоні поля розстилає,
 И сонце спатоньки зовє
 У сіне море; покриває
 Рожевою пеленюю,
 Мовъ мати дитїну....
 Очамъ любо.... годїночку —
 Малюю годїну —
 Ніби серце одпочїне,
 Зъ Богомъ заговорить....
 А туманъ — нпначе ворогъ —
 Закриває море
 И хмароньку рожевую, —
 И тьму за собою
 Розстилає туманъ сівий,

И тьмою німою
 Оповіє тобі душу,
 Й не знаєшь де дітись,
 И ждешъ ёго—того світу,
 Мовъ матері діти...

XIII.

Якъ маю я журітися —
 Докучати людямъ,
 Пійдү собі світь за-очі!:
 Що буде, те й буде!
 Найдү долю — одружүся,
 Не найдү — втоплюся,
 Та не продамсь я нікому,
 Въ найми не наймүся.

Пішовъ же я світь за-очі..
 Доля заховалась,
 А воленьку люде добрі
 И не торговали,
 А безъ торгү закинули
 Въ далёку неволю.

— —

Т. ШЕВЧЕНКО.

Рес. 277 ^d / 1862, 1. 2

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИВАНОВИЧЪ

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕБНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

*«Добра хочу братья и Русьскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.*

1862

СІ Ч Е Н Ъ

(ЯВВАРЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

КОБЗАРЬ.

ХІІІ.

Θ. М. Л-з-р-скому.

Не до дому въ-ночі йдучи
Зъ кущині хати
И во спати лягаючи,
Згадай мене, брате, —
А якъ прийде нудьга въ-гості,
Та й на-нічъ засяде...
Отоді мене, мій друже,
Зови на пораду!
Отоді згадай — въ пустині,
Далеко, надъ моремъ,
Свого друга веселого,
Якъ вінъ горе боре,
Якъ вінъ свої думи тії
И сэрце убоге
Заковавши, ходить собі
Та моли́тця Бо́гу,
Та згадує Україну
И тебе, мій друже,
Та йноді й пожа́риця...
Звичайне — не дуже,
А такъ тільки... На-дворі, бачъ,
Наступає свято...
Тяжко ёго, друже-брате,
Самому стрічати

У пустині... Завтра рано
 До церкви молитись
 Підуть люде... Завтра жь рано
 Завіє голодний
 Звірь въ пустині, п повіє
 Ураганъ холодний,
 И запесé піскóмъ-снігомъ
 Курінь — мою хату,
 Оттакъ міві доведѣтця
 Свято зустрічати!...
 Що жь діяти?.. На те й ліхо,
 Щобъ съ тимъ ліхомъ битись...
 А ти, друже мій єдинй,
 Якъ маєшь журитись,
 Прочитай оцю цідѹлу
 И знай, що на світі
 Тільки й тяжко, що въ пустині
 У неволі жити...
 Та й тамъ живуть, хочъ погано....
 Що жь діяти маю?...
 Треба бь вмерти, — такъ надія,
 Брате, не вмирає!

XLIV.

Породила мене мати
 У висóкихъ у пала́тахъ, —
 Шóвкомъ повилá;
 У зóлоті, въ оксаміті,
 Мовъ та квіточка укритá,
 Рослá я, рослá.
 И вирóсла я на дівó:
 Карóвка, чорнобрíва,
 Білолиця я. —
 Убóгого полюбилá, —
 Мати заміжъ не пустилá, —
 Осталася я, —

У високіх у палатахъ
Увесь вікъ свій дівовати...

Недболя моя!

Якъ билина при долині,
Въ одинокій самотині

Старіюся я;

На світъ Божий не дивлюся,

Ні до кого не горнуса,

А матірть стару...

Прости мене, моя мати!

Буду тебе проклинати

Поки не умру...

XLV.

По улиці вітеръ віе

Та снігъ замітає.

По улиці по-цідъ тинню

Вдова шкандибає —

Підъ дзвіницю сердешная

Рѹки простягати

До тпхъ саміхъ, до багатпхъ,

Що сина въ салдати

Позаторікъ заголили...

А думала жити, —

Хочъ на старість у невістці

Въ добрі одпочіти...

Не довелось! Виблагала

Тую копідчину...

Та Пречистій поставила

Свічечку за сина.

XLVI.

Закувала зозуленька

Въ зеленому гаї;

Заплакала дівчинька —

Дружини не має,
 А дівочі молоді,
 Веселі літа,
 Якъ квіточкі за водою,
 Плавуть съ сего світа.

XLVII.

Ой сяду я підъ хатою,
 На улицю гляну.
 Якъ то тіі дівчаточка
 Бовъ своєї Ганни,
 Безъ моєї Ганнусеньки
 У хрещника грають;
 И граютця не весело,
 П не такъ співають
 Дівчаточка... А моєї
 Голубки немає:
 У свекрухи десь воркує,
 Менé виглядає.

XLVIII.

Туманъ, туманъ долиною —
 Добре жити зъ родиною,
 Аще лүчче за горюю,
 Зъ дружиною молодюю.
 Ой пійдү я тёмнимъ гаємъ —
 Дружинюньки пошукāju.
 Дё ти? дё ти? озовіся!
 Прийді, сёрце, пригорніся!
 Нүмо, сёрце, лицятися
 Та поїдемъ вінчатися,
 Щобъ не знали батько й мати,
 Де ми бүдемъ почувати.
 Одружились, заховались...

Бодай були не кохались!
Легше було бь самій жити,
Якь съ тобою въ світі битись.

XLIX.

Ой люлі, люлі, мой дитино,
Въ день и въ ночі...
Пійдешь, мій сїну, по Україні
Нась кленучїй.
Сїну мій, сїну! не кленї тата,
Не помянїй.
Менó, проклїту, я — твої мати. —
Менé кленї...
Менé не стáne, — не їди міжь люде.
Иди ти въ гай.
Гай не спитáе и бачить нé будо...
Тамъ и гуляй.
Найдешь у гáй тую калину,
То пригорнїсь...
Бо я любила, мой дитино,
И колїсь.
Якь пійдешь въ сéла, у тнї хати,
То не журїсь;
А якь побачишь зь дїтками матірь,
То — не дивїсь!

L.

Зацвїла въ долині
Червóна калина,
Нїби засміялась
Дівчина-дитїна.
Любо, любо стáло, —
Пташечка зрадїла
И защебетáла....

Почула дівчина
 И, въ білій свитині,
 Зъ біленької хати
 Вийшла погуляти
 У гай на долину.
 И вийшовъ до неї
 Зъ зеленого гаю
 Козакъ молоденький,
 Цілує, вітає, —
 И йдуть по долині
 И йдучи співають,
 Якъ діточокъ двоє,
 Підъ тую калину
 Прийшли, посідали,
 И поцілувались...
 Якого жъ ми раю
 (На світі) благаємъ?—

II.

Колись дурною головою
 Я думавъ: горенько зо мною!
 Якъ доведетьца въ світі жить,
 Людѣй и Господа хвалить?...
 Въ багні колодою гнилою
 Валятись, старітись, гнить,
 Умерти — й сліду не покинуть
 На (обезславленій) землі!...
 О горе, горенько мені!
 И дѣ я въ світі заховуюсь?
 Що-дѣнь Пилати роспинають,
 Морозять, шкварять на огні!..

21 іюля 1859 р.

Г. Черкаси.

Т. Шевченко.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочю братьи и Русьскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1862

Л Ю Т И Й

(ФЕВРАЛЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФИИ П. А. КУШНА.

КОБЗАРЬ.

III.

На великдень, на солomé
Проти сонця, діти
Грались собі крашанками
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому къ святкамъ
Зъ ліштвою пошляли
Сорбечку, а тій стёжку,
Тій стрічку купили;
Кому шапочку смушеву,
Чобіткі шапкові,
Кому світку... Однá тільки
Сидить безъ обнови
Спріточка, рученята
Сховавши въ рукава.
— Міні мати купувала.
— Міні батько справивъ.
— А міні хрещена мати
Ліштву вишивала.
»А я въ понеді обідала,
Спрітка сказала...

III.

Якъ-би́ міні черевіки,
То пішлабъ я на музики, —
Горенько моє!
Черевіківъ немає;
А музика грає, грає,
Жа́лю завдає!

Ой під'у я бо́са по́лемъ,
 Пошукаю свою́ до́лю, —
 До́ленько моя́!
 Глянь на мене́ чорнобріву,
 Моя до́ле неправдіва,
 Безта́ланна я!
 Дівча́точка на музі́кахъ
 У черво́нихъ череві́кахъ...
 Я світо́мъ ну́жю...
 Безъ роско́ши, безъ любо́ви,
 Зношу́ свої чо́рні брóви —
 У на́ймахъ зношу́!...

LIV.

ПОДРАЖАНІЄ ПОЛЬСКОМУ ПОЭТОВІ АНТОНІЮ СОВІ.

Посажу́ коло́ хати́ни,
 На спо́мниъ дру́жині,
 И я́блуцьку и гру́шечку,
 На спо́мниъ єди́ній!

Бо́гъ дасть, ві́ростуть. Дру́жича,
 Підъ дрéвами́ тими́
 Ся́де собі́ въ холодо́чку
 Зъ ді́тками ма́лими.

А я бу́ду гру́ші рва́ти,
 Ді́ткамъ пода́вати...
 Зъ дру́жиною єди́ною
 Ті́хо розмовля́ти.

— Тоді́, се́рце, якъ бра́вся,
 Сі́ дрéва сади́въ я...
 Щаслі́вий я! — И я, дру́же,
 Зъ тобо́ю щаслі́ва!

Т. ШЕВЧЕНКО.

19 ноября, 1839 г.
 Петербургъ.

Per. 277 ^d / 1862, 3.4

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

»Добра хочю братья и Русьскій Земли «
Владиміръ Мономахъ.

1862

БЕРЕЗІЛЬ

(МАРТЪ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛІША.

КОБЗАРЬ.

LV.

Моимъ соузникамъ.

Згадайте, братія мої, —
Бодай те лихо не верталось! —
Якъ ви гарвѣсенько и я
Изь-за решѣтки визирали, —
И, певне, думали: коли —
На раду тиху, на розмову, —
Коли ми зійдемося знову
На сій зъубоженій землі?
Ніколи, братія, ніколи....
Зъ Дніпра у-купі не пьемó,
Розійдемось, рознесемо
Въ степі, въ лісі свою недóлю,
Повіруємъ ще трѣхи въ волю,
А потімъ — жити почнемó
Межъ людьмі, якъ люде...
А поки те буде,
Любітеся, браті мої,
Україну любіте,
И за неї безталанну
Господа моліте.
(Ворогівъ) забудте, друзи,
И не проклинайте,
И менé въ неволі лютіи
Ніколи згадайте....

LVI.

Личу въ неволі дні и ночі,
 И лікъ забуваю!
 О, Господи! якъ то тяжко
 Тіи дні минають!
 А літа плвуть за ними,
 Пливуть собі стіха,
 Забирають за собою
 И добро и лихо:
 Забирають, не вертають
 Ніколи нічого...
 И не благай! бо пропаде
 Молїтва.....

Каломутними болотами
 Міжъ бурьянами, за годами
 Три годи сумно протеклі;
 Багато де-чого взяли
 Зъ моєї темної комори,
 И въ море нішкомъ однесли
 И нішкомъ проковтнуло море
 Моє не злато-серебро —
 Мої літа — моє добро,
 Мою нудьгу, мої печалі —
 Тіи незримі скрижалі
 Незримимъ писані перомъ...
 Нехай гнилыми болотами
 Течуть собі міжъ бурьянами
 Літа неволничі! А я...
 (Такая заповідь моя)
 Посижу, трішки погуляю,
 На степь, на море подивлюсь,
 Згадаю де-що, заспіваю,
 Та и зновъ мерэжать захожусь
 Дрібненьку книжечку.... Рушаю!..

Т. ШЕВЧЕНКО.

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочу братья и Русьскій Земли.»
Владиміръ Мономахъ.

1862

К В І Т Е Н Ъ

(АПРѢЛЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

КОБЗАРЬ.

LVII.

НЕОФІТИ ¹.

(ПОЭМА).

*Сїя маютьъ Господь: сотворите судъ
и сохраните правду, приближи бо ся
спасеніе мое прійти, и милость моя от-
крывается.* (Псалъ V, 1.)

М. С. ЩЕПКИНУ.

(На пам'ять 24 декабря 1857 року.)

Возлюбленнику мұзъ и граціѣ!
Ждучї тебѣ, я тихо плачу
И думу скѣрбную мою
Твоѣй душѣ передаю.

Привѣтай же благодушне
Мою сиротину,
Нашъ великій чудотворче,
Мій друже єдинїй!
Привѣтаешъ: убоган,
Сїраа, съ тобою
Перепливѣ вона Лѣту, —
И огнемъ-слізюю

(¹) У листі до М. М. Лазаревського отъ 21 января 1858 р. (Основа, III-я книжка 1862 р., листъ XII-й), Т. Гр. Шевченко писавъ, що «Неофити не вїкончені.» Після того, вінъ не приймавсь за їхъ; такъ вони такъ и зоста-лись не вїконченими. *Ред.*

Упадé колісь на зéмлю
 И притчою ста́не
 Роспівателямъ наро́днімъ,
 Грядущимъ тира́намъ.

ПРОЛОГЪ.

Давно́ вже я сижу́ въ нево́лі,
 Невáче злоді́й взаперті,
 На шляхъ дивлю́ся та на по́ле,
 Та на воро́ну на хресті́
 На кладови́щі; більшъ нічо́го
 Зъ тюрмі́ не відно; сла́ва Бо́гу
 Й за те́, що ба́чу, що живу́ть
 И Бо́гу мо́лятця и мру́ть
 Хреще́ні лю́де.

Хрестъ висóкий
 На кладови́щі, трóхи, зъ-бо́ку,
 Златомалёваний, стоїть.
 Не вбо́гий, ма́буть, хтось лежить!...
 И намалёвано: роспáтий
 За насъ Синъ Бóжий на хресті́.
 Спасі́бі сиротамъ багáтнимъ,
 Що хрестъ поста́вили; и я́ —
 Така́я до́ленька моя́! —
 Сижу́ собі та все дивлю́ся
 На хрестъ висóкий изъ тюрмі́...
 Дявлю́сь-дявлю́ся, помолу́ся, —
 И горе-го́ренько моé,
 Мовъ нагодо́вана дити́на,
 Заті́хне трóхи... и тюрма́
 Невáче ші́ршае; співа́е
 И пла́че се́рце, ожива́е
 И въ те́бе, Бо́же, и въ святи́хъ
 Та пра́веднихъ Твои́хъ пита́е:
 Що́ Вінъ зроби́въ імъ — той святи́й,
 Той Назоре́й, той Синъ еди́ний,

Бóгомъ-пзбрáнної Маріі —
 Щó Вінъ зробивъ імъ? И за щó
 Его свято́го мордува́ли,
 Во ўзи кова́ли
 И главú Его чесвúю
 Тёрномъ увінча́ли;
 И вівели зъ злодіями
 На Голгофу-гóру
 И повісли міжъ ними?
 За щó? — — —

— — —
 Благословéнная въ жена́хъ,
 Свята́я пра́ведная Ма́ти
 Свято́го Си́на на землі!
 Не дай въ невóлі пропада́ти,
 Літу́чі літа ма́рне трати́ть,
 Скорба́щихъ ра́досте! Пошли́ —
 Пошли́ міні святéе сло́во —
 Свято́ї пра́вди го́лосъ но́вий,
 И сло́во ро́зумомъ святíмъ
 И оживí и просвіті́!
 И розкажу́ я лю́дямъ го́ре,
 Якъ та́я ма́ти ріки-мо́ре
 Слэ́зи крова́вої лила́,
 Такъ якъ и ти, — и приня́ла
 Въ живúю ду́шу світь незрíмий
 Твоéго ро́спятого Си́на!...
 Ти, ма́ти Бо́га на землі,
 Ти слэ́зи ма́тері до-краю́ —
 До-ка́плі вілила!.. Ридáю,
 Молю́, ридáючи: пошли́, —
 Пода́й душі́ убо́гій сiлу,
 Щобъ о́гненно заговори́ла,
 Щобъ сло́во пла́менемъ взяло́сь,
 Щобъ лю́дямъ се́рце ростопiло
 И на Украiну понесло́сь
 Те сло́во — Бо́жеє кади́ло —
 Кади́ло iстини.... Ами́нь.

I.

Не въ нашімъ краі́ Бóгу-мі́лимъ,
 Не за гетьманівъ и царівъ,
 А въ Рі́мській ідо́льській землі
 Се беззако́ніе творі́лось, —
 Либонь за Де́ція-царя́,
 Чи за Не́рона-сподаря́, —
 Сказа́ть запевне не зумію.
 Псха́й за Не́рона...

Росі́и

Тоді́ й на сві́ті не бу́ло,
 Якъ у Ита́ліі росло́
 Малé дівча́; и красото́ю —
 Свято́ю, чи́стою красо́ю —
 Якъ та́я лі́лія цвіло́.
 Диві́лася на не́ї ма́ти
 И молоді́ла, и дівча́ті
 Люде́й шука́ла, и знайшла́;
 Та, помолі́вшись Гимене́ю
 Въ своїмъ весéлімъ гинеке́і,
 Въ чужий весéльний одвела́.
 Не за́баромъ зробі́лася ма́ти
 Изъ до́брого то́го дівча́ти —
 Дити́ну-сі́на привела́;
 Молі́лася своїмъ пената́мъ
 И въ Капнто́ліі принесла́
 Номалі́ жéртва; улага́ла
 Капнтолі́йський той синкля́тъ,
 Щобъ пе́рвенця і́ї віта́ли
 Святі́і ідо́ли. Горі́тъ
 И де́нь и нічъ передъ пенато́мъ
 Святий о́гонь. Раді́е ма́ти:
 Въ Алкі́да синъ і́ї росте́,
 Росте́.... лвця́ютця гетéри,
 И передъ о́бразомъ Венéри
 Лампа́ду світа́ть...

II.

Тоді вже сходилла зоря
 Надъ Виелесомомъ: правди слово —
 Святиї правди и любви —
 Зоря всевітняя зійшла
 И миръ и радість принесла
 На землю людемъ. Фарисеї
 И вся мерзена Іудея
 Заворушилась, заревла,
 Неваче гадина въ болоті,
 И Сїна Божого во плоти
 На тій Голгоѳі распяла
 Можі злодіями; — и спали,
 Упившись кровію, каті, —
 Твоєю кровію!... а ти
 Возставъ одъ гробу. Слово встало —
 И слово правди понесли
 Твої апостоли святіі.

III.

Тоді жъ, отó, іі Алкїдъ,
 Та ще гетеря молодїі,
 Та козлоногий пьяний дїдъ
 Надъ самимъ Аппіевимъ шляхомъ
 У гай гарно роздяглись,
 Ище гарнїше пошились,
 Та й поклонялися Прїапу...
 Ажъ гўлькь! идé святїй Петро,
 Та йдучи въ Римъ благовістити,
 Зайшовъ у гай водї напитись
 И одпочити. — »Благо вамъ!« —
 Сказавъ апостоль утомлєнний.
 И оргію благословивъ
 И тихимъ, добримъ, кроткимъ словомъ
 Благовістивъ імъ слово нове.

Любовь, и правду, и добро —
 Добро найкраще на світі —
 То — братолюбіе. И ситий
 И п'яний й гблий фавнъ отой
 И снъ Алкидъ твій, и гетери —
 Всі, всі упали до землі
 Передъ святимъ, и повелі
 До себе въ терми на вечерю.

IV.

И въ термахъ оргія: горять
 Чертоги пурпуромъ и златомъ,
 Курятца амфори; дівчата
 Трохи не голіі стоять
 Передъ Кипрідю, и въ-ладъ
 Співаяють гимнъ. Приготованъ
 Веселий пиръ, и полягли
 На ложахъ гості... рєгітъ, гомінъ!...
 Гетери гостя привелі
 Сивобородого, — и слово
 Изъ устъ Апостола святого
 Драгимъ елеємъ потекло, —
 И стіхла оргія... А жриця
 Кипрідю—оргіі царця,
 Поникла радіснимъ челомъ
 Передъ апостоломъ — и встала,
 И всі за нею повставали
 И за апостоломъ пішли
 У катакомби. И единий
 Твій снъ Алкидъ пішовъ за ними
 И за апостоломъ святимъ —
 За тимъ учителемъ своїмъ!...
 А ти весела вийшла зъ хати
 На шляхъ пзъ гаю виглядати
 Свого Алкида. Ні, нема!...
 Уже й не буде!.. Ти сама

Помо́лися своїмъ пенáтамъ,
 Самá вечеря́ть сядешъ въ хáті...
 Ні, не вечеря́ть, а ридáть,
 Ридáть и дóлю проклинáть,
 И сівіть кленучі. И — гóре!
 Умрешъ есі на самоті,
 Мовъ прокажéнна!...

V.

На хресті
 Стримѓла́въ повісили свято́го
 Того́ апóстола Петра́,
 А неофі́тівъ (¹) въ Сираку́зи
 Въ кайдáнахъ одвезлі. И синъ —
 Твій синъ Алкідъ, тво́я дитина,
 Едина́я тво́я родина́,
 Любо́вь едина́я тво́я,
 Гни́є въ невóлі, у кайдáнахъ;
 А ти, прескóрбная, не зна́ешъ.
 Де вінъ конáє, пропада́є!..
 Идешъ шука́ть ёго́ въ Спирь,
 Чи тée... въ Скіѳію... И ти...
 И чи одна́ ти?.. Бóжа Мáти,
 И заступі́ васъ и укрий!..
 Нема́ семьи, нема́е хáти,
 Нема́е брáта, ні сестри́,
 Щóбъ не запла́кані ходіли,
 Не катува́лися въ тюрмі,
 Абó въ далéкій стороні,
 Въ Бритáнськихъ, Гáльськихъ легіона́хъ
 Не муштрува́лись!.. О, Нерóне,
 Нерóне лю́тий! Бóжній судъ
 Правдівий, на́глий, сэредъ шля́ху
 Тебе́ осудить: припливúть
 И прилетя́ть зо всёго́ світу

(¹) Новохрещéнцівъ.

Святї мученики — діти
 Святої волї; кругъ одра
 Кругъ смѣртного твого постануть
 Въ кайданахъ, — и... тебе простять:
 Вони братї и христяни,
 А ти собака, людоїдъ,
 Деспотъ скажеший!...

VI.

Ажъ кишить
 Невольника у Сиракузахъ
 Въ лѣхахъ и тюрмахъ; а Медуза
 Въ шинку зъ старцями пъяна спить...
 Отъ-отъ прокинетця, — и потоми
 И кровью вашою, деспоти,
 Похмілля сиравить.

Скрізь шукала
 Дитину мати: не знайшла —
 И въ Сиракузи поплила,
 Та тамъ ужé ёго въ кайданахъ
 Найшла, сердешная, въ тюрмі.
 Не допустили ѝ подивїтись,
 И мусла вона седїти
 Коло острогу, — ждаты и ждаты,
 Якъ Бога зъ неба, виглядаты
 Своёго сына, ажъ поки-то
 Ёго въ кайданахъ поженуть
 Бульваръ местї. —

А въ Римі свято,
 Велике свято! Тїскъ народу,
 Зо всёго царства воеводи,
 Преторїане и сенаты;
 Жерци и ликторї стоятъ
 Крутъ Канітолія — и хоромъ
 Спївають гімнъ и курятъ двмъ
 Зъ кадїль и амфоръ. И зъ соборомъ

Иде самъ кесарь; передъ нимъ
 Изъ бронзи лютую статую
 Самого кесари несутъ.

VII.

Непёвне відумали свято
 Патріції-аристократи
 И мѹдрий кесаривъ сенатъ:
 Вони, бачъ, кесаря хвалили
 На всі лади, що ажъ остіло
 Ёго самімъ імъ вихваліть, —
 Та заразомъ щобъ доконать,
 Вони на раді й присудили,
 Щобъ прѹсто кесаря назвать
 Самімъ Юпітеромъ, — та й годі!...
 И написали воєводамъ
 По всѹму царству такъ-и-такъ:
 Що кесарь — богъ, ще бильшъ одъ Бѹга,
 И майстрові дали ковать
 Изъ бронзи кесаря; до-того,
 Такъ нога-бѹне додали,
 Що бронзовий той кесарь бѹде
 И мѹловать... Сердѹшні люде,
 Неваче въ ірій, потягли
 У Римъ на прѹщу. Приплила
 Изъ Сиракѹзъ и та небога
 Благати кесаря и бѹга.
 И чи одна вона? мій Бѹже!
 Прийшло їхъ тисяча въ слѹзахъ,
 Прийшло здалѹка!..

Гѹре зъ вамп!

Кого благати ви прийшли?
 Кому ви слѹзи привесли?
 Кому ви принесли зъ слѹзами
 Свою надію?... Гѹре зъ вамп!
 Кого благаете, благіі,

Рабі незрячі, сліпії!
 Чи кáтъ помілує когó?
 Молітесь Бóгові однóму,
 Молітесь правді на землі, —
 А бiльше на землі нікóму
 Не поклонітесь. Всé брехня! . . .

VIII.

Передъ Нерóномъ,
 Передъ Юпітеромъ новімъ,
 Моли́лсь вчóра сенатóри
 И всі патріціі, — и вчóра
 Лилáся бóжа благодáть:

— — —
 Преторіáне помоли́лсь —
 Преторіáнамъ давъ ука́зь,
 Щобъ все, щó хóчуть, те й робіли,
 А ми помілуемо васъ;
 И ви плéбéі — гречкосіі —
 И ви моли́лися, — та васъ
 Ніхтó не мiлує! не вмiють
 Васъ и помiлувать гарáвдъ...

IX.

На трéтій день уже пусти́ли
 Моли́тися за христия́нъ.
 И ти приходила, моли́лась, —
 И милосéрдний истукáнъ
 Звелiвъ весті́ изъ Сираку́зiвъ
 У Рймъ въ кайдáнахъ христия́нъ.
 И рáда ти, и весéла,
 Кумiрові зно́ву
 Помоли́лась... а кумiръ той,
 Юпитеръ той нóвий,
 Ось побáчъ, якéе свято

Бўде завдавати
 Въ Колізѣі.
 А тимъ часомъ
 Иди зострічати
 Свого сїна, та недуже
 Радій-лишъ, небого:
 Ще не знаєшъ ти нового
 Лукавого бога! —

X.

А поки-щó, зъ матерїями
 Алкидова мати
 Пішла ёго зострічати, —
 Святїхъ привітати
 На березі. Пішла еси,
 Трóхи не співаєшъ,
 Та кесаря-юпитера
 Хвалишъ-вихваляєшъ.

— — —
 И нищечкомъ помолилась
 Кесареви — богу,

Та й пішла по-надъ болóтомъ, —
 На Тїбръ поглядáе...
 А по Тїбру, нзъ-за гаю,
 Баїдакъ впливае —
 Чв галера. На галері
 Везуть твого сїна
 Зъ Неофїтами въ каїданахъ;
 А твоя дитїна
 Що й до щóгли прикована: —
 Не неофитъ новий,
 А апóстоль великого
 Христóвого слóва.
 Оттакїй-то вінъ! . . . Чи чуєшъ?
 У пúтахъ співае
 Твій мученикъ:
 »Псаломъ новий Господеві

И нову ю славу
 Воспоёмъ чеснѣмъ соборомъ,
 Серцемъ волукѣвимъ;
 Во псалтири в тимпані
 Воспоёмъ благая,
 Яко Богъ кара неправихъ
 Правимъ помогае;
 Преподобіи во славі
 И на тихихъ ложахъ
 Радуютца, славословлять.
 Хвалять имя Бѣже;
 И мечі въ рукахъ ихъ добрі,
 Острі обоюду,
 На отмщеніе азѣкамъ
 И въ науку людемъ.
 Окують царей несѣтихъ
 Въ залѣвнѣ пѣта,
 И ихъ славныхъ окѣвами
 Ручнимъ обкрутятъ;
 И осудятъ неправедныхъ
 Судомъ своимъ правимъ,
 И во вѣки стане слава —
 Преподобнимъ слава! —

XI.

А ти на бѣрезі стояла
 Неначе темная скала,
 Не слѣхала и не ридала,
 А «аллилуйя» подала
 За матерями христѣианамъ.
 Мовъ дзвѣни загули кайдани
 На Неофѣтахъ: а твѣй синъ,
 Единий твѣй, апѣстолъ новий,
 Перехрестѣвшись, возгласѣвъ:
 —»Молѣтесь, братѣя, молѣтесь
 За ката лютого! ёго

Въ своїхъ моли́твахъ помьяніте;
 Передъ гордінею жъ ёго,
 Бра́тія моі, не поклонітесь!
 Моли́тва — Бо́гови! А вінъ
 Неха́й лютує на землі,
 Неха́й проро́ківъ побиває,
 Неха́й усіхъ насъ распинає...
 Уже́ ввуча́та зачали́сь
 И́ виро́стуть вони́ коли́сь:
 Не ме́стивки ввуча́та тіі —
 Христо́ві во́ини святи́і, —
 И́ безъ огня́ и безъ ножа́
 Страте́ги бо́жні восприя́нуть.
 И́ тьми́ и тис́ячі погани́хъ
 Передъ святи́ми побі́жять!
 Моли́тесь, бра́тія! —

Моли́лись —

Моли́лися передъ хресто́мъ
 Заку́ті въ пу́та Неофі́ти,
 Моли́лись радісно!.. Хвала́,
 Хвала́ вамъ, ду́ші молоді́і,
 Хвала́ вамъ, ли́царі́ святи́і,
 Во віки-віки похва́ла!...

XII.

И въ Римъ гале́ра пришла́.
 Мина́є ти́ждень. Пья́ний ке́сарь,
 Постри́гши самъ себе́ въ Зеве́си,
 Завда́въ Зеве́су юби́лей.
 Ликю́ Римъ. Передъ кумі́ра
 Везу́ть воза́ми ла́данъ, мі́ро,
 Жену́ть гурта́ми христи́янъ
 У Колизе́й. Мовъ у різни́ці
 Кро́вь потекла́. Ликю́ Римъ....
 И гладіа́торъ и патрі́цій, —
 Обі́два пья́ні: кро́вь и димъ
 Їхъ упо́ївъ; руїну сла́ви

Римъ пропивае, — тріазну править
 По Сципіонахъ. Лютий, лютий,
 Мерзѣний старче! роскошій
 Въ своїхъ гаремахъ! Изза моря
 Уже встае святая зоря;
 Не громомъ праведнимъ, святимъ
 Тебѣ убьютъ: ножемъ тупимъ
 Тебѣ заріжуть, мовъ собаку...

XIII.

Другий день

Рсвѣ арѣна; на арѣні
 Людійський золотій пісокъ
 Покрився пурпуромъ червонимъ —
 Въ болото крові замісивсь;
 А Спракүзськихъ Назорѣвъ
 Ще не було у Колизеі.
 На третій день и їхъ въ кайданахъ
 Сторожа зъ голыми мечами
 Гуртомъ въ різницю привелá.
 Арѣна звиремъ заревлá;
 А синь твій гордо на арѣну,
 Псаломъ співаючи, ступівъ, —
 И п'яний кесарь, мовъ скажений,
 Зареготáвсь. И леопáрдъ
 Изъ лёху вискочивъ на сцену...
 Ступівъ, зирнувъ, — и полплáсь
 Святáя кровъ. По Колизеі
 Ревучимъ громомъ пронеслáсь
 И стíхла бұря... Дѣ жъ булá,
 Дѣ ти сховáлась? Чомъ на ёго,
 На кесаря свогó святого,
 Не кінулáсь? — Бо стерегла́, —
 Кругомъ въ три лáви обступіли
 Зевеса ліктори; за нимъ,
 Твоимъ Юпитеромъ святимъ,
 Залізну браму зачпніли;

А ти осталася одна,
 Одва-однісінька на дворі...
 И щó ти зможешъ? « Гóре, гóре!
 О гóре лютеє моє!
 Моя ти дóленько! Безъ ёго
 Щó я робитиму? До кóго
 Я прихилюся?... «— И небóга
 Кругómъ зирну́ла, — в о муръ—
 О муръ старою головою
 Удари́лась, в тру́помъ пала
 Підъ са́му бра́му....

XIV.

Зъ позóрища у-вечері
 У тэрми схова́вся
 Святій кесарь зъ ликторáми;
 Колизей остáвся
 Безъ кесаря и безъ Рíмлянъ
 И ніби заплакавъ
 Одино́кий; мовъ горá та
 На полі, чорніє
 Колизей той середъ Рíму.
 Тíхо, тíхо віє
 Изза Тíбру, изъ Альба́на
 Вітеръ по-надъ Рíмомъ,
 А надъ чóрнимъ Колизе́ємъ
 Ніби изъ-за дíму
 Пливé місяць круглóлиций, —
 И мíръ первоздáнний
 Одпочівъ на лóні нóчи;
 Тільки ми, Ада́ме,
 Твої ча́да престúпниі,
 Не одпочивáемъ
 До са́мої домовіни
 У прóспанімъ раі;
 Гриве́мóся, мовъ соба́ки,
 За маслáкъ смердя́чий

Та тебе ще зневажаємъ,
Прáотче...

XV.

Трѳхи одпочѳла
Старá мати недобѳта;
Живѳщую силу
Сѳла нѳчи оживѳла;
Встáла, походѳла
Коло замкнutoї брáми
Та щось шепотáла:
Чи не кѳсаря свѳтого
Нѳшкомъ проклинáла?
А мѳже й такъ... Тнхѳсенько
До брáми підкрáлась,
Послѳхала, усмѳхнѳлась,
И щось прошептáла —
Якѳсь слѳво... И нѳщечкомъ
Коло брáми сѳла
Й зажурилась. Незабáромъ
Брáма одчинѳлась
И на возáхъ, на колеснѳцяхъ
Изъ Колизѳа, изъ рѳзницѳ,
Свѳтѳї вѳвезли тѳлá
И повезлѳ на Тѳбръ: тѳлáми
Свѳтѳхъ убѳтихъ годувáли
Для цáрського-такѳ столá
У Тѳбрі рѳбу. Встáла мати,
Кругѳмъ оглянулась, взялась
За бѳту гѳлову руками
И тѳхо мовчки за возáми
Марѳю чѳрною пѳплá
На Тѳбръ. А Скѳен сѳроѳкѳ,
Погѳннчѳ, рабѳвъ рабѳ,
Подѳмали: сестрá Морѳка
Изъ нѳкла вѳйшла провожáть

У пѣкло Рѣмлянъ. Поскидали
 У воду трупы, та й назадъ
 Зъ возами Скѣн повертали. —
 А ти осталася одна
 На березі, и ти дивилася.
 Якъ ростилася, стелилсь
 Круги широкіи надъ нѣмъ,
 Надъ синомъ праведнимъ твоимъ...
 Дивилася, поки не осталось
 Живого слѣду на воді, —
 И усміхнулася тоді
 И тяжко, страшно заридала,
 И помолилася, въ першій разъ,
 За насъ Роспѣятому, — и спасъ
 Тебѣ роспѣятивъ снѣъ Маріі,
 И ти слова ёго живий
 Въ живую дѣшу приняла,
 И на торжища и въ чертога
 Живого истинного Бѣга
 Ти слово правди понесла.

Т. ШЕВЧЕНКО.

Нижній — Новгородъ.
 3 декабря 1857 г.

Per. 277 ^d/_{1862, 5}

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

»Добра хочу братья и Русьскій Земл.«
Владиміръ Мономахъ.

1862

ТРАВЕНЬ

(МАЙ)

С.-ПЕТЕР БУРГЪ.

ВЪ ТИПОГ РАФІИ П. А. КУЛІША.

155 ^а/_а

КОБЗАРЬ.

LVIII.

• •

Рослі у-кўпочці; зрослі;
Сміялись, грátись перестáли...
Ненáче справді розійшлись....
Зійшлись незабаромъ; побрались;
И тихо, вéсело пройшли
Душею-сérцемъ неповинні
Ажъ до самої домовини...
А міжъ людьми вони жили!

—

Подáй же й намъ, всещéдрий Бóже,
Отáкъ цвiстí, отáкъ ростí,
Тáкъ одружитися и йтí, —
Не сварячísь въ тяжкій дорóзи
На то́й свiтъ тихий перейтí.

25 іюня 1860.
Петербургъ.

LIX.

• •

На пам'ять 5 августа 1860 г.

Моя ти любо! мій ти друже!
Не ймуть намъ віри безъ хрестá,

Не ймуть намъ віри безъ попá.
Рабі — невóльники — недужі!

— —

— — Збрéшуть люде —
Одúрять! Не одúрпть Богъ:
Карáть и мѣловать не бóде;
Ми не рабі ёго: ми — люде...
Моя ти лóбо! усмѣхнѣсь,
И вóльную святúю дúшу
И рúку вóльную, мѣй дрúже,
Подáй мнѣ... то порейтѣ
И Вѣнъ помóже намъ калю́жу.
Помóже й ли́хо донестѣ
И поховáть ли́хе, дебѣле,
Въ хатинѣ тѣхій и весѣлій.

5 августа 1860.

Стрѣльна.

LX.

Н. Я. МАКАРОВУ.

На пам'ять 14 сентября.

Барвінокъ цвѣвъ и зеленѣвъ,
Слáвся, ростѣлáвся. —
Та недóсвітъ перѣдъ-свѣтомъ
Въ садóчокъ укрався.

Потоптáвъ весѣлі квіти.
Побѣвъ, поморóзѣвъ...
Шкóда тогó барвіночка
Й недóсвіта шкóда!

14 сентября 1860.

Метербургъ.

LXI.

*
*

Поставлю хату и кімнату,
Садбкь-раёчокъ насажу;
Посіжу я и похожу
Въ своїй малёнкій благодаті,
Та въ одні — самотні
Въ садбчку буду спочивати. .
Приснітця діточкы мені,
Весёлая приснітця маіи,
Давне-колішній та ясній
Приснітця сонъ мєні... — и ті!...
Ні, я не буду спочивати,
Бо й ти приснісся! И малій
Раёчокъ мій, спідтіха — тіха
Підкравдесся, наробишь лиха, —
Запалишь рай мій самотній.

27 сєнября 1860.

Пєтєрбургъ.

Т. Шєвчєнкє.

Пер. 277 ^д / 1862, 6

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕБНЬ

ВѢСТНИКЪ

*«Добра хочю братья и Русскій Земля.»
Владимиръ Мономахъ.»*

1862

ЧЕРВЕЦЬ

(ІЮНЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША И ТИШЕНА И К^о.

КОБЗАРЬ.

ЛХІІ.

(Пропущений Т. Г. Шевченкомъ).

ЭПИЛОГЪ ДО »НЕВОЛЬНИКА« (¹).

Оце и вся моя дýма...
Не здивуйте, люди!
Те, що було — минúлося —
Изнову не буде.
Минúлися мои слёзи,
Не рвعتها—не плаче
Пото́чене старé сёрце
И óчи не бáчать —
Ні тихóї хати́ночки
Въ забúтому кра́ю,
Ні тихóї доли́ночки,
Ні тёмного га́ю;
Ні дівчи́ні молодóї
Й малóї дити́ни
Я не бачу щастли́вої...
Все плаче, все ггне!
И радъ би я сховáтися,
Але дé — не звáю.
Скрíзь неправда дé не глянóу,
Скрíзь Господа ла́ють!.. (²)
Сорце вя́не, засихáе,
Замерзáють слёзи...

(¹) Напечатаного въ IV-й кни́жцї *Основи* 1861 року.

(²) Оскорбляють, поругаються во́лѣ Господней.

И втомивсь я, одинокий,
 На самій дорозі....
 Отакé-то... не здивуйте,
 Шо вóрономъ крѣчу:
 Хмáра сóнце заступила —
 Я свѣта не бáчу!..
 Лédви, лédви опівночи
 Сérцемъ прозираю.
 И нéмоцнy мою дúшу
 За свѣтъ посплаю
 Сцїлющої й живущої
 Водї пошукáти:
 Якъ инколи, то й принесе
 И покрóпить въ хатї
 И засвѣтитъ огóнь чистий —
 И сумно и тихо
 Розказує про весїлля —
 Звертає на лїхо...

Тепérъ минї про сліпого
 Спрóту кінчає,
 Але якъ довести краю —
 И сама не знає.
 Бо не булó того дїва
 Можé спокóнь-вїку,
 Щобъ щаслїва була жїнка
 Зъ слїпимъ чоловікомъ!
 Отъже стáлось таке диво!
 Годъ, другий минає
 Якъ побралсь, — а дївнєся —
 Вь кúпоццї гуляють
 По садочку... Старий батько
 Сидить коло хати,
 Та вчить внука малéнького
 Чолóмъ отдавáти.

16 октября 1845.

С. Марьянское.

Г. ШЕВЧЕНКО.

Per. 277 ^d / 1862, 7

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

»Добра хочу братья и Русскій Земин.«
Владиміръ Мономахъ.

1862

Л И П Е Ц Ъ

(ЮЛЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛІША И ТИШЕНА И К^о.

КОБЗАРЬ.

(ЧАСТКИ)

LXIII.

ЗЪ ПОЭМИ »ПЕТРУСЬ.«

Були на хуторі пані —
И панъ и пані небагаті,
И дочечка у їх росла,
Ужé чимáла піднялась;
И генерáль її посвáтавъ,
Бо страхъ-хорошая була,
А генерáль бувъ страхъ-багатий; —
Отъ, и таланъ Господь послáвъ
На вбогий хутиръ... ублагáли
Царя небесного!... Взяли —
И гарненько одягли,
Та у неділю й повінчали,
И генерáльшою назвáli,
И цугомъ въ Київъ повезли.

Булó на хуторі погане
Малé хлопья—свиней паслó,
Петрусёмъ звáлось; на придáне
Вонó за пáнною пішло
У генерáльськее селó
Свиней же пáсти безталанне.

За бálomъ балъ у генерáла.
 За генерáльшою чимáла
 Орда панівъ в паннчівъ;
 А генерáльша у-ночі
 Ужé тихéнько й плакати стáла.
 — Занапастíла менé мáти...
 Зовья́не мáрно у палáтахъ
 Красá и мóлодость мoя́.—
 »Ти, дýшко, плачешъ?«—Хтó се? Я?
 Нí, я не плачу.... »Знáєшь, Мánю?
 У гóроді теперъ Армяни:
 Купí собі, Машúню, шаль.«
 —Минí не трéба тíі шáли...—
 »Не завдава́й же сéрцю жáлю!
 Купí, голубко! Не печáль
 Могó ти сéрця!... А весно́ю
 Вь Парíжъ по́демо зь тобóю,—
 Абó по́демо вь сéло...
 Якъ схóчешъ, сéрце....«

Тíхо, тíхо,

Зíма мивáла; крýлось лíхо
 Та вь сáмíмъ сéрці й уляглось
 У генерáльши молодóї.
 Поíхали вь селó весно́ю;
 Вь селі бенкéти загу́ли:
 А генерáльша пла́че, пла́че,
 А генерáль тогó не бáчить,
 А всі вже бáчили вь селі.

Зь нудьгí, изъ двóру погуля́ти
 Якóсь задúмавшись пішла,
 Та ажъ за цáрину зайшла.
 Та й бáчить, шо пáсе ягнáта.
 Малé хлопья́точко вь стерні.
 — О гóре, гóренько минí!
 Щó я робíтиму на світі?...
 Се тí, Петрúсю?—»Ажéжъ я....«

— — —

Й повелá

Его въ палáтн. А въ палáтахъ
 Причепури́ла, одягла,
 А по́тімъ въ шко́лу оддалá....
 И лю́бо їй... Нехáй радіе,
 Поки́ надія сѣрце гріе,
 Поки́ росте́ съ тогó зерна́
 Абó кукі́ль, або пше́нця...
 Бо ми не зна́емъ, щó творі́тця
 У ёго тамъ. А вінъ хочъ зна,
 То намъ не ска́же.... Якъби зна́ла
 Ма́туся го́ренько твоё,
 Чи оддала бъ за генерáла
 Дитя́ еди́нее своё?
 Не оддала бъ... А въ-ті́мъ—не знаю,—
 Бо всі́кі матері́ бува́ють...

Мина́ють дні собі по-во́лі;
 Петру́сь до шко́ли да изъ шко́ли
 Зъ книжка́ми хóдить, та росте́;
 Самá ажъ нібі́ молодіе,
 А генерáлъ собі радіе,
 Що діло, ба́чтите, святе́
 У-двохъ такі́ вони́ зробі́ли.

Петра́ на во́лю одпусти́ли;
 Зімо́ю въ Ки́ївъ відвезлі́,
 И тамъ у шко́лу оддали́,
 И тамъ чи-ма́ло поповчи́ли.
 Верну́вся зъ Ки́ива Петру́сь
 Уже Петро́мъ и панвче́мъ,
 И кучері́ ажъ по плече́,
 И висипався чо́рний усъ
 И щé.... Та се́ ще не втече́:
 Роска́жемъ іноді́ колі́сь
 Про те́, щó сни́лося Петро́ві.
 А генерáльші́ чорнобро́вій — —
 Щó сві́тця?...

Передъ Пречистою
Горить лампада у-ночі.
Поклони тяжкі бьючі
Ридала....

— — —
Молітва їй не помогла:
Вона, сердешна, одурила, —
Вона небога полюбила
Свого Петра!.. И тяжко їй,
Душі негрішній молодій!
Та щожь робить? Не стало сили!
Сердєга разомъ одурила.
Та й якъ ёго одній, святій
Прожити літа молодій?
Воні жь не вернутця!... Якъ хочъ!
А лихо, кажутъ, перескочъ,
А то задавить. Генеральша
Не перескочила, — бо їй
Хотилось жити молодій!

— — —
— Петрусью! Друже мій єдиний!
Моє ти серце! Мій ти сїну!
Рятуй мене, рятуй! рятуй!
О, матерь Божая! Роскуй
Мою ти дїшу! — И ридала,
И батька й матір проклинала,
И все на світі. А Петрусь —
Її єдина дитина —
Гулявъ собі пренеповинний
Въ саду, та арію якусь
Мугикавъ стїха. Більшъ нічого
Петрусь не бачивъ. А небога
Самá не знає, що робить?
И що їй діяти зъ собою? — —
Моліте Господа, дівчата,
Моліте Господа, щоби мати
И васъ отакъ не завдала

За генерала—за палати—
 И васъ отакъ не продала....
 Любітесь, діточки, весною...
 На світі ё когò любіть
 И безъ користи; молодю,
 Пренепорочною, святою,
 Въ малій хатині буде жить
 Любовъ та чистая, и буде
 Святій покій вашъ стерегти
 И въ домовині.

Що жъ то буде
 Съ превосходительною? Що ти
 Теперъ робитимешъ зъ собою,
 Съ своєю божою красою?
 Хто стерегтїме твій покій,
 Украдений твоїмъ Петрусемъ?
 — — — Ніхто
 Не встережє теперъ! Боюся,
 И вимовить боюсь теперъ
 Твоє грядуще....

У Київъ їздїла, молилась
 Ажъ у Почаєві була —

— — —
 Не їла три дні й не пила
 Вернувшисьъ съ прѡци, и три нѡчі
 Не спала; впали карі очі;
 Засохли губи; и въ-ночі
 Щось хѡдя шѡпче сміючись....
 Ажъ тїждень такъ собі нудїла...

— Я буду жить,
 И буде сѣрденько любіть,—
 Подумала чи то сказала.
 Хотїла спать, алє не спала;
 И ждала світу—и дожїть
 До світу Божого боялась.

LXIV.

СУБОТІВЪ.

Стоїть въ селі Сѹботові (¹),
 На горі висóкнй,
 Домовіна України
 Шірока, глйбóка...
 Ото цёрква Богдánова:
 Тамъ-то вінъ молівся,
 Щобъ москáль добрómъ и лйхомъ
 Зъ козакómъ дйлівся.
 Міръ душі твоїй, Богдáne!
 Не зовсімъ такъ сталóсь... — —
 Могіли вже розривáють,
 Та грóшей шукáють;
 Лёхй твої роскóпують
 Та тебé жъ и лáють,
 Що за трудй не нахóдять...
 Оттáкъ-то, Богдáne! — —
 За тежъ тобі такá й дйка:
 Цёркву — домовіну
 Немá кому полáгодить!
 На тій Україні,
 На тій сáмій, що съ тобóю
 Лйха задавила... — —
 Оттакé-то, Зінóвію,
 Олєксійв дрўже!
 Ти все одáвъ прйятелямъ,
 А імъ и байдўже; —
 Кáжуть, — бáчишь, — що »все то-тé
 »Такй й булó наше,
 »А що ми тілько наймáли

(¹) Сѹботівъ — селó, дé родився Богдáнь Хмельнйцкнй.

»Татáрамъ на пáшу,
 »Та Полякáмъ...« Може й справді!
 Нехáй и тáкъ бóде!
 Такъ смію́тця зъ України
 Сторóнній лю́де!..
 Не смі́йтеся, чужі лю́де:
 Цéрква — домовина
 Розва́лтця... а съ-підъ не́ї
 Вста́не Україна
 И розвіе тьму нево́лі,
 Сві́тъ правди засві́тить,
 И помóлятця на во́лі
 Невóльничі діти. (¹)

LXV.

Въ нево́лі въ самоті не́має —
 Не́має съ кимъ се́рце поедна́ть:
 То самъ-собі о́це шукаю
 Ко́гось-то, зъ нимъ шобъ розмовля́ть, —
 Шукаю Бо́га, а нахо́жу
 Такé, що цу́рь ёму́ й каза́ть...
 Отъ-що зроби́ли зъ ме́не го́ди
 Та безтáланне!.. та ще й те́,
 Що літечко мо́є святе́
 Мину́ло ма́рно, що не́має
 Ніже́ єдиного случáю,
 Щобъ до-задú бу́ло згада́ть...
 А думу́ треба розважа́ть, —
 Бо́й такъ хо́четця, такъ про́снить,
 Хочь сло́ва т́хого!.. не чу́ть...
 И, мовь у по́лі сві́гъ занóсить,
 Неохолóнувший ще трупъ.

(¹) Это стихотворение написано задолго до Манифеста 19 февраля, уничтожившаго навсегда крепостную неволю.

LXVI.

За думою дума роємъ влітає,
 Однá давить сѣрце, другá роздирає,
 А трѣйтя тихо-тихесенько плаче
 У самому сѣрці—и ніхтó не бачить.

Кому жъ її покажy я?

И хто тyю мóву

Привітає, угадає

Великеє слóво?

Всі оглу́хли — похили́лись

Въ кайдана́хъ — байдуже...

Ти смієшся, а я плачу,

Великій мій друже.

А що вродить зъ того плачу?

Болиголовъ, брáте...

— — —
 Нехáй, брáте! а ми бóдемъ

Сміятись та плакать.

Т. ШЕВЧЕНКО.

Per. 277 ^d/_{1852, p}

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛИТЕРАТУРНО-УЧЕНЫЙ

ВѢСТНИКЪ

«Добра хочю братья и Русьскій Земли.»
Владимиръ Мономахъ.

1862

СЕРПЕНЬ

(АВГУСТЪ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША И ТОВАРИЩА И К^о.

155 *de*

GA

КОБЗАРЬ.

LXVII.

МАТИ — ПОКРИТКА.

У нашімъ раі, на землі,
Нічого кращого немає,
Якъ тая мати молодая
Зъ своїмъ дитяточкомъ малімъ.
Буває, иноді, дивлюся,
Дивуюсь дівомъ — и печаль
Охвѣтпть дѹшу; стане жаль
Мини її... и зажурюся,
И передъ нею помолюся,
Мовъ передъ образомъ святімъ
Твѣи матері світлої,
Що въ миръ нашъ Бѹга принесла.

Тепѣрь її любо, любо жити!
Вона середъ-ночи встає,
И стережѣ добро своє,
И дожидѣє того свѣту,
Щобъ зновъ на єго подивѣтись, —
Наговорѣтсь... »Це моє,
Моє!..« — и дивѣтца на єго,
И молѣтца за єго Бѹгу,
И вѣ на ўлицю гулять
Гордѣйше самої царѣци,
Щобъ людемъ, баче, показати

Своє добро... жа подивітця —
 Моє найкрайце надъ всіма! —
 И ненарокомъ инший гляне. —
 Весела, рада. — Боже мій!
 Несе до-дому свого Івана,
 И ій здається — все село
 Весь день дивилося на ёго,
 Що тільки й дїва тамъ було,
 А більше не було нічого....
 Щасливий!....

Літа минають;
 По-троху діти виростають;
 И віросли, и розійшлись
 На заробітки, въ москалі...
 А ти осталася, небого,
 И не осталося нікого
 Съ тобою дома.... Наготі
 Старої нічимъ одягті
 И вітопить зимою хату;
 А ти нездужаєшъ и встати,
 Щобъ хочъ огонь той розвести...
 Въ холодній молишься оселі
 За їх—за діточокъ..

А ті,
 Великомученице! Села
 Минаєшъ, плачучи, въ-ночі,
 И полемъ — стеномъ идучи
 Свого ти сїна закриваєшъ,
 Бо й пташка иноді пізнає
 И защебече: — онъ, байстрія
 Несе покрїтка на базаръ. —

Безталанная! де ділась
 Краса твої тая,
 Що всі люде дивувались?
 Пропала, немає!..

Все забрала дитиночка...
 И вигнала зъ хати;
 И вийшла ти за царину
 Зъ хрестá нiби знята;
 Старці тебе цураютьця
 Мовъ тii прокази;
 А воно такé малёнке —
 Воно ще й не лазить,
 И коли-то воно буде
 Гратись—и промовить
 Слово: »мамо,« — великее,
 Найкращее слово!...
 Ти зрадієшь—и розкажешъ
 Дитинi правдiво
 Про паничá лукавого, —
 И будешъ счаслива...
 Та недóвго: бо не дiйде
 До-зрóсту дитина, —
 Пiйде собi слiнця водiть,
 А тебе покине
 Каликою на роспiтти,
 Щобъ собáкъ дражни́ла,
 Та ще й ви́лає... за те, бачъ,
 Що на свiтъ родiла,
 И за тé ще, що такъ тяжко
 Дитину люби́ла...
 И любiтимешъ, небóго,
 Покi не заги́нешъ
 Межi пса́ми, на морóзi,
 Де-не́будь пiдъ тiномъ...

LXVIII.

Ой одна, я одна,
 Якъ биливонька въ полі,
 Та не давъ мині Богъ
 А ні щастя, ні долі;
 Тільки давъ мині Богъ
 Красу, карії очі, —
 Та й ті виплакала
 Въ самотні дівочій;
 А ні братика я,
 Ні сестрички не звала.
 Міжъ чужими зросла,
 Та вже й влянути стала...
 Дё жъ дружина моя,
 Дё вп, добрі люде?!
 Ихъ нема, — я сама,
 А дружини — й не буде...

LXIX.

Мовъ за подушне оступіли
 Оце менé на чужині
 Нудьга п осінь... Бóже милнй!
 Дё жъ захватися мині?
 Що діят? Ужé й гуляю
 По цімъ Аралу, п пшш —
 Віршюю — нищечкомъ грішю —
 Богъ-зна-колишній случаі
 Въ душі своїй перебіраю
 Та спісую, щобъ та печаль
 Не перлася, якъ той москаль,
 Въ самотню дшш... Лютнй злодій
 Вппраетця-такій та й гóді...

Т. Шевченко.

Рис. 277 ^d / 1862, 9

ОСНОВА

ЮЖНО-РУССКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-УЧЕБНІЙ
ВѢСТНИКЪ

»Добра хочю братья и Русскія Земля.«
Владимиръ Мономахъ.

1862

Ж О В Т Е Н Ъ

(СЕНТЯБРЬ)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША И ТИШЕНА И К^о.

КОБЗАРЬ.

LXX.

Коло гаю, въ чїстїмъ полі,
На самій могїлі,
Дві тополї високї
Одна одну хїлить.
И безъ вітру гойдаютьця,
Мовъ ббрютця въ полі...
Ого сестри-чарівниці
Оттїї тополї.

Закохалися обїдві
Въ одного Пвана;
А Пванъ — козакъ звчайний —
Обохъ їхъ не гавивъ,
И лицявся то съ тїєю,
То зъ другою лїбо. —
Поки въ яру, у-вечерї,
Підъ зелєнимъ дїбомъ
Не зїшлися усі грїе...
— Отакъ-то ти, катї!
Знущася надъ сестрами... —

И пішли шукати
Трути-зілля, щобъ Пвана
Завтра отруїти.
Найшли зілля, накопали
И стали варїти;

Заплакали, заридали,
 Та нема́ де́ дітись —
 Треба варити!..

Наварили:

Ивана струили,
 Й поховали коло гаю,
 Въ полі на могилі.

И байдуже?.. Ні, не дуже!
 Бо сестри ходили
 Що-день Божий вранці-рано
 Плакати надъ Іваномъ,
 Поки й самі потруїлись
 Тимъ зіллямъ поганимъ.

А Богъ людамъ на-науку
 Поставивъ їхъ въ полі,
 На могилі, тополями, —
 И тіі тополі
 Надъ Іваномъ, на могилі,
 Коло того гаю
 И безъ вітру гойдають,
 И вітеръ гойдає. —

Т. ШЕВЧЕНКО.

LXX.

НА ЗАРЬ СТОДОЛЯ.

МАЛОРОССІЙСКАЯ ДІЯ

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (1).

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА.

Хома Кичатий, сотникъ.

Галя, дочь его.

Стеха, молодая влюшница у Кичатаго.

Назарь Стодоля, другъ его.

Гнать Карпъ, другъ его.

Хозяйка на вечерницахъ.

Слѣпой кобзарь, жида-музыканты, молодые козаки и дѣвушки и сваты отъ чигиринскаго полковника.

Дѣйствіе происходитъ въ XVI-мъ столѣтїи, близь Чигирина, въ козацкой слободѣ, въ ночь на Рождество Христово.

АКТЪ ПЕРВЫЙ.

Вечеръ. Внутренность свѣтлицы, богато убранной коврами и бархатомъ. Всторонѣ столъ, покрытый дорогимъ ковромъ; кругомъ скамьи подъ бархатомъ, окаймленныя золотомъ. На столѣ стоятъ флаги, кубки и разныя кушанья; горятъ восковыя свѣчи. СТЕХА убираетъ столъ.

СТЕХА (*отходитъ отъ стола*). Усѣ! здаетьця, що все. Стривай лишень, чп не забула чога. Рпба, мясо, баранина, сви-
нина, ковбаса, вишнївка, сливянка, медъ, венгерське — усѣ, усѣ.

(1) Подъ этимъ заглавіемъ сохранился драматическій опытъ незабвеннаго нашего поэта, судя по сценическимъ объясненїямъ на великорусскомъ языкѣ, предназначенный для Петербургскаго театра. При всей своей ли-

Тутъ и істинне и випити. Колибъ-лишень гості. Та щбъ вони такъ довго барятыця? И надоумило жъ сїдоусого у таке свято, коли добрі люде тїльки колядують, сподіватьця гостей, та й ще якихъ гостей! старостівъ одъ такого жъ старого дурня, якъ и самъ. Побачимо, щбъ-то зъ того буде. Негрїте залїзо не зогнешъ. А якъ-би не крився та пораявся бъ зо мною отакъ тижнівъ за два до святъ, то певна уже була бъ річъ; а то схаменувся на самісїнкий святъ-вечіръ та й ластитьця: «и сяка й така, и добра, і розумна ти, Стехо: поможи! Я вже тобі и се и те, и трейте й десяте». Побачимо, побачимо, якъ попадетьця нашому телаті вовка шїмати. (*Помолчає*) Не сказавши ні слова доцї,

тературной слабости, это сочиненіе, принадлежащее первому періоду дѣятельности Т. Гр. Шевченка, весьма дорого для изученія постепеннаго развитія таланта «Кобзаря», прямое призваніе котораго была — поэзія лирическая: какъ лирической поэтъ, Шевченко стоитъ наравнѣ съ величайшими народными поэтами. Замѣчательна также разница между произведеніями Шевченка прозаическими и стихотворными; прозою онъ писалъ весьма мало, и поэтической его языкъ гораздо выше прозаическаго. *Ред.*

Примѣчаніе П. А. Кулиша. — *Галя* названа была сперва *Лукією*, но потомъ это имя переправлено во всей пьесѣ; только въ монологахъ, писанныхъ рукою автора, осталось вездѣ, по недосмотру поправлявшаго, *Лукія*. — Подлинникъ «Н. Стодола» принадлежитъ Н. Д. Бѣлозерскому. Онъ написанъ на желтоватой писчей бумагѣ въ четверку. Тетрадь очень засалена, и запачкана, въ одномъ мѣстѣ, въ срединѣ, порохомъ или нагаромъ изъ сальной свѣчи. Въ концѣ, рукою исправлявшаго пьесу, написано; «*Зачаєтьсѣ опускаєтьсѣ, свистъ раздаєтьсѣ*». Другою рукою, къ слову «*Кїнець*» прибавлено: «*Бѣгу слїва*». Далѣе слѣдуетъ рукою переписчика: «18^ч/₁₁» Вычтя изъ «1/», (ноября 9-го) число, выставленное на заглавномъ листѣ, а именно «18^ч/₁₁» (октября 24). увидимъ что «*Назаръ Стодола*» написанъ (или надиктованъ и дописанъ) въ-теченіе шестнадцати дней. — У Н. Д. Бѣлозерскаго находится также переводъ «*Назара Стодола*» на в-русскій языкъ (второй актъ его потерявъ). Въ этомъ переводѣ, послѣ словъ Назара къ Галѣ (въ концѣ): «*О мое сердце! доля моя!*» пьеса оканчивалась убїеніемъ Хомя и готовностью къ смерти Игната; по это мѣсто потомъ перечеркнуто, и рукою автора написанъ конецъ сообразно украинскому подлиннику, съ небольшими отмѣнами. Украинскій подлинникъ былъ, повиданому, оставленъ авторомъ безъ вниманія, по крайней мѣрѣ — на время. Обѣ рукописи отданы были авторомъ для храненія одному малороссійскому пану. Въ 1847 году, павъ, страха ради, запрятавъ ихъ въ *стриху* (соломенную крышу) и только черезъ нѣсколько лѣтъ осмѣлился явить ихъ свѣту, по убѣжденію одного земляка, который взялъ ихъ къ себѣ, потомъ передалъ Л. М. Жемчужникову, зтогъ мнѣ, а я, снявъ для себя копію, уступилъ ихъ цѣнителю и самому праху, покрывающаго историческіе памятники. П. К.

за кого и якъ хоче віддати, думає, що наша сестра — коза: поженешъ, куди схочешъ. Э, ні! стривай лишень, голубчику. »Ублагай ііс, каже. Та и що такі той погавий хорунжий? А полковникъ хочъ старий — нехай ёму добре снитъця — такъ же пань!... Оце бъ то вона й стямлася! Іншому дзусъ, а я — такъ візьмусь. Дівці двіку не довго збитъ зъ пантелюку, а ще таку, якъ моя панночка — и-п! Та вже жъ, якъ кажуть, піймавъ не піймавъ, а погнастьця можна. Тоді, якъ тее-то, вже жъ и погуляю!... А вона поплаче, посумує, а далі й нічогоісінько. Та й Назаръ таки не разъ спасибі скаже. *(Изъ боковихъ дверей виходить Галя.)*

Стеха. А що? якъ прибрано?.. Тимъ бо й ба!

Галя. Що це ти, Стехо, робишь? Хиба у насъ сёгодні гості, чи що?

Стеха. Та ще й які гості, якъ-би ви знали!

Галя. Які жъ тамъ гості и відкіля?

Стеха. Угадайте.

Галя. Чи не зъ Чигирина?.. Такъ?

Стеха. Изъ Чигирина, та хто такій?

Галя. Які-небудь старшинні?

Стеха. То-то бо й є, що не старшини, п...

Галя. Та хто жъ такій? Може... та ні! сёгодні не такій день. А міні батюшка учора и говоривъ щось таке.

Стеха. Говоривъ, та не договоривъ. А я знаю, — тільки не скажу.

Галя *(обнимає Стеху)*. Стехо, голубочко, ластівко моя! скажи, не мучъ мене.

Стеха. А що дасте? скажу...

Галя. Ще сережки, або перстінъ, або що хочешъ подарую, тільки скажи.

Стеха. Нічого не треба; дайте тільки свій байбаракъ надіти сёгодні на вечорниці.

Галя. Добре, надивай, та такъ, щобъ батюшка часомъ не побачивъ.

Стеха. Оце ще! хіба жъ я справді дурна? Слухайте жъ. *(Въ помолосу)* Сёгодні прийдуть старості.

Галя *(въ восторгъ)*. Відъ Назара! відъ Назара!

Стеха. Та тамъ вже побачиче, відъ кого.

Галля. Хіба жь не відъ Назара, Стехо? Що жь, оце мене в справді лякаешъ?

Стеха. Я васъ не лякаю, я тільки такъ кажу.

Галля. Ні, ти щось знаошъ, та не хочешъ сказати.

Стеха (*лукаво*). Я нічого не знаю. Де міні, клюшниці, відати про панські діла?

Галля. Ты смієся зъ мене! Я заплачу, ій-Богу заплачу, и батюсці скажу.

Стеха. Що жь ви скажете?

Галля. Що ти мене перелякала... Теперечки не дамъ баббарака. А що, поживилась?

Стеха. Оце, які бо ви боязкі! вже в повірили!

Галля. Ну, що жь? відъ Назара?

Стеха. Та відъ кого жь більшъ? вже накъ не відъ старого Молочая, нашого полковника.

Галля. Цуръ ёму, який нехороший! Якъ приде до насъ, то я заразъ изъ хати втіаю. Міні навдивовіжу, якъ ще ёго козаки слухають. Тільки у ёго, паскудного, и мови, шо про наливку та про вареники.

Стеха. А хіба жь се й не добре?

Галля. Звісно! козаку, та ще й полковнику! Ось мій Назаръ, мій чорнобривий, усе про війну та про походи, про Наливайка, Острицю, та про спне море, про Татаръ, та про Турецьку землю. Страшно, страшно, а хороше, такъ-що слухала бъ не наслухалась ёго, та все дивилась би въ ёго карі очі. Мало дня, мало ночи.

Стеха. Наслухаєтесь, ще й налюбуетесь. Опісля, може, и обридне.

Галля. О, крїй Боже! До самої смерти, поки вму, все дивилась би та слухала ёго. Скажи міні, Стехо, чи ти любила кола, чи обнімала коля козацький станъ високпий, що... дріжать руки, мліє серце? А коли цілуєшъ... що тоді? Якъ се, мабутъ, любо! якъ се весело! (*Въ восторгъ поєтъ и пляшетъ.*)

Гой, гой, гой!

Що зо мною, що я?

Полюбила козака —

Немаю покоя.

Я ёго боявся...
Що жь опісля сталося?
На вулиці пострічалась
Та й поцілувалась.

А мати уздріла...
Яке тобі діло!
Відавайте заміжъ,
Коли надоіла!

Стеха. Гарно, гарно! А одъ кого це вивчилися?

Галля. Та одъ тебе жь. Хиба ти забула, якъ на вулиці, на тій неділі, танцювала? Тоді ще батюшки не було дома... згадала?

Стеха. Коли се? Оце ще видумали! *(Стучатся въ дверь.)*

Галля *(торопливо.)* Охъ, лишечко! хтось иде! *(убігаєть.)*

Стеха. Хто тамъ?

Хома *(за дверью.)* Я, я! відчиний мерщій.

(Стеха отворяєть дверь. Входить Хома, отряхиваясь.)

Хома. Що? не було? Оце жь яка хуртовина!

Стеха. Кого не було?

Хома. Кого? гостей!

Стеха. Якихъ гостей? одъ пол...

Хома. Ць!... эге жь.

Стеха. Ні, не було.

Хома. Гляди жь, ані телень!... Отець Данило, спасибі, розрививъ. Не забудь тільки завтра вранці послать ёму вишнівки. Знаєшъ? тієї, що недавно доливали. Нехай собі пьє на здоровья. Та що се їх нема такъ довго? Чи не злякались, бува, завірюхи? А вітеръ пиначе стиха.

Стеха. Злякаютьця вони! дежъ пакъ! И въ горобину нічь прийдуть для такої панночки, якъ наша.

Хома. Звичайно, звичайно.

Стеха. Ище пакъ такой старий... а панночка...

Хома. Сама ти стара, сороко безхвоста!

Стеха. Дивись! заразъ и розсердились. Хиба я на васъ?

Хома. Такъ що жь, що не на мене? такъ на мого... ну... полюковника.

Стеха. Э, бачъ що! А панночка? чи ви жь зъ нею говорили? що вона?

Хома. А що вона? її діло таке: що зветлять, те й роби. Воно ще молоде, дурне; а твое діло навчить її, врозумить, що лю-

Совъ и все такє прочее... дурниця, нікчемне. Ти вже, думаю, розумієш?

Стеха. Та се розумію, та зъ якого кінця почати, не знаю. Вона, бачите, полюбила Назара такъ, що й сказати не можна. Ось и сегодні міні говорила. Молв, каже, Стехо, Бога, щобъ швидче я виїшла заміжъ за Назара, — половину добра свого віддамъ!

Хома. А ти й повірила!

Стеха. А чому жъ и ні? вона така добренька.

Хома. Дурна ти, дурна! А якъ жé я самъ тобі все добро віддамъ, тоді щó буде? га? Щó ти думаєшъ? (*ласкаєть єе*). То то бо и є, дурочка ти безсеревна!

Стеха. Щó міні робить, коли я дурочка?

Хома. А то, щó велють. Чуєшъ? усе, щó въ мене є, твое.

Стеха. Не треба міні вашого добра; я и безъ нёго була бъ щаслива, якъ-би ви не забули бідної Стехи и тоді, коли зробитесь великимъ паномъ. Я васъ такъ вірно люблю, такъ вбиваюсь за вами, а ви... (*притворно ірустить.*)

Хома. Отъ же и нагадали козі смерть! Зновъ своє. Сказавъ, такъ и зроблю.

Стеха. Чи мало щó люде обіцають, коли імъ припаде нужда?

Хома. Годі не-знати-щó базікати. Підп лишень до Галі та поговори зъ нею хорошенько по-своєму, и коли тее... то завтра и міжъ нами онéе.

Стеха. Казавъ панъ кожухъ дамъ, та й слово ёго тепле. И я тільки гріхъ на душу візему.

Хома. Який тутъ гріхъ? Дурниця все те!

Стеха. Забожітьця, що женитесь, тоді ій-Богу все зроблю! А безъ мене, кажу вамъ, нічого не буде, ій-Богу!

Хома. Отъ же ій-Богу, далєбі!

Стеха. Женитесь?

Хома. Эге!

Стеха. На міні?

Хома. Якъ коржа, такъ коржа! — Якъ спечемо, такъ и дамо. Уже ти міні въ печінкахъ сидишъ зъ своїми витребеньками.

Стеха. Які тутъ витребеньки?

Хома. Ну, добре, добре! тільки слухай. Треба діло сконпо-

нувати такъ, щобъ вона не знала, відъ кого старости; а то—чого доброго — усє піде шкереберть.

Стеха. Та вже міні не вчитьця, якъ діломъ повернуть. Наговорю такого дива моїй панноці — що твій кобзарь. Старий, скажу, чоловікъ, якъ подумаешъ, усімъ, усімъ лучче відъ молодого. Молодий... та що й казати? нікуди не годитьця, а до того ще докучливий та ревнивий, а старий тихий-тихий и покірний.

Хома. Такъ, такъ! О, ти дівка розумна! Иди жъ до Галі, та гляди — гарненько побалакай зъ нею.

Стеха. А потімъ, чи можна міні буде піти на вечірниці? Я вже зовсімъ упоралась. Пустіть, будьте ласкаві, хочъ въ послідній разочокъ.

Хома. У тебе тільки й на думці, що вечірниці. О, вже міні та Мотовиліха!

Стеха. Мотовиліха? Чи не казала вамъ вона, стара паплюга, чого? Що жъ, що я зъ козаками танцюю? А якъ ви жартуєте зъ молодиями, такъ я й нічого!

Хома. Иди жъ, иди, та покличъ міні Галю, а затимъ сама полагодь рушники.

Стеха. Та вже усє напоготові. (*Уходить.*)

Хома. Злігався я зъ дияволомъ... (*Оглядывається.*) Що жъ? не можна безъ цєго. У такому ділі якъ ни верти, треба або чорта, або жінки. (*Немного помолчавъ*) Чого доброго! ще, може, й мене обдурить, тоді и остався на віки вічні въ дурняхъ. Та ні, лиха матері! Аби бъ тільки ти міні своїми хитрощами помогла породивтьця зъ полковникомъ, а тамъ уже що буде — побачимо. Ишъ ти, мужичка! куди кирпу гне! Стривай! (*Продолжительное молчаніе.*) Думай собі, голубко, та гадай, що... а воно зовсімъ не такъ буде. Запнъ тільки удочку, сама рибка піде. Шутки: — тесть полковника!... А що далі — се наше діло. Аби бъ черезъ порігъ, то ми й за порігъ глянемъ. У якпхъ-небудь Черкасахъ, а може у самому Чигирні, гуляй собі зъ полковничою булавою! и слава, и почотъ, и червінці до себе гарбай: все твое. А пуще всєго червінці. Ихъ люде по духу чують; хочъ не показуй, все кланятимутьця... Ха-ха-ха! отъ тобі й сотникъ! Ще въ Брацькімъ, серце мое чуло, що зъ мене буде великий панъ. Було говорю одно, а роблю друге; за се називали мене двулч-

нимъ. Дурні, дурні! Хіба жъ якъ говоримъ про огонь, такъ и лізти въ огонь? або якъ про чорнобриву сироту, такъ и женитьця на ій? Брехня! відъ огня подальшъ. Женись не на чорнихъ бровахъ, не на карихъ очахъ, а на хуторахъ и млинахъ, такъ и будешъ чоловікомъ, а не дурнемъ. *(Входить Галя.)*

Галя *(весело.)* Добровечіръ, батюшка! Де це ви такъ довго барились? Ви мене кликали, чи що?

Хома. Та клякавъ, клякавъ. *(Осматриваєть ее.)* Що ти не всі стрічки почіпляла? Та нехай! поки буде и сіхъ. Послухай. Міні треба поговорити зъ тобою объ важнімъ ділі. Ти знаєшъ, ми сёгодні старостівъ сподіваємось?

Галя. Сёгодні! на первий день празника,—на самісіньке Різдво?

Хома. Такъ що жъ? Отець Данило, спасибі, розрішивъ. Гляди жъ, не піднеси гарбуза.

Галя. Якъ се можна! Хіба вінъ дуже старий, чи що? Ось послушайте, якої несентивці наговорила міні Стеха. Сміхъ та й годі!

Хома. А що тобі вона наговорила?

Галя. Каже, буцімъ-то старі... та ні, не скажу, далєбі не скажу, бо ка-зна-що! Вона й сама не знає, що говорить.

Хома. Хіба жъ не правда? Старий чоловікъ краще молодого.

Галя. Та й вона те жъ казала.

Хома. А тобі якъ здається?

Галя. Якъ таки можна? то старий, а то молодий.

Хома. Такъ потвоєму молодий — краще?

Галя. Ото жъ пакъ!

Хома. Поміркуй-лишень гарненько, такъ и побачишъ, що батькова правда, а не твоя. Ну, що молодий? Хіба те, що чорні уси? та й тільки жъ. Не вікъ тобі нимъ любоватьця: прийде пора — треба подумати объ чімъ и другімъ. Може, коли захочетьця почоту, поваження, поклонівъ. Кому жъ се звичайніше? полковниці... се я такъ приміромъ говорю.. а не якій небудь жінці хорунжого; бо у ёго тільки й худоби, тільки й добра, що чорний усь. Повіръ міні, дочко, на тебе ніхто и дивитьця не захоче.

Галя. Та я й не хочу, щобъ на мене другі дивились.

Хома. Не-знать-що верзешъ ти! Хіба ти думаєшъ, що не

обрідне цілісінький вікъ дивитьця на тебе одну? Хйба ти одна на Божімъ світі? Е й кращї тебе. Того и гляди, шо розлюбить.

Гая. Назарь? мене? О, ні! ні, ніколи на світі!

Хома. Я й не кажу, що воно справді такъ буде, а такъ, наприкладъ, — щобъ ти тямла, що ми всі на одивъ штатъ шитї.

Гая. О, ні! не всі! вінъ не такій, вінъ не розлюбить.

Хома. А що жъ? хйба вінъ тобі побожився?

Гая. Атожъ!

Хома. А ти й повірла!

Гая. Я и безъ божби повірила бъ.

Хома. Дурне ти, дурне! Чи знаешъ же ти, що хто багацько обїщае, той нічого не дае? Ой, схаменись та послухай батьківського совїту. Добре, що я вже такій—що обїцавъ, те й зроблю. Ну, не дай я тобі приданого, — що тоді, га? Пожалуй, вінъ и такъ тебе візьме: мало якихъ дурнівъ нема на світі! та що жъ въ тїмъ? Подумай, що тоді ти робитимешъ?

Гая. Те, що и всі роблять — заробляла бъ.

Хома. А що лучче: чи самїй робити, чи дивитися якъ другї на тебе роблять?

Гая. Якъ кому.

Хома. То-то и горе, що ти ще дурне. Я тобі бъ и багацько де-чого сказавъ, та ніколи: того и гляди, що старости на норїгъ. А чи есть у тебе рушники?

Гая (*весело.*) Е, е! Якъ я рада! въ мене серце не на місті! Чи й вамъ такъ весело?

Хома. Весело, дуже весело. Иди жъ та не забудь сказати, що коли прийдуть колядовати, такъ щобъ гнали їхъ у потилицю.

Гая. За що жъ? Се жъ діло законне! та воно жъ и разъ тільки въ году!

Хома. А старости разъ на віку.

Гая. Справді, щобъ не помішали... Ще й законної речї не дадуть сповнитъ. Такъ побїжу жъ я и скажу, щобъ заперли ворота и фіртку. (*Уходить.*)

Хома (*ходить задумавшись.*) Здаетьця, діло добре йде. Вона думатиме, що Назарь свата, зъ-дуру и согласитьця; старости не промовлятьця; вісілля можна одкінути ажъ геть до того тижня; а

черезъ таку годину и нашого брата, мужика, угомонішъ, щобъ не брикався, не то що дівку. Коли бъ тільки який гаспидъ не привієть того горобця безперого! тоді пиши пропало. Наробить бѣшкету! *(Съ важністю)* А подумашъ и те: яке ёму діло до Галі? Се жъ моя дитина, мое добро, слідователно моя власть, моя и сила надъ нею. Я отець, я царь її. Та цуръ ёму, пекъ! Се діло ще не таке, щобъ объ ёму довго думати. Не дуже треба площати, бо береженого Богъ береже, або — якъ тамъ що кажуть — ривнішъ згладишъ, тівнішъ ляжешъ.

Галя *(вбѣгаєть съ восторжъ.)* Приїхали, приїхали!

Хома *(вздрумуєть.)* Оце жъ, якъ ти мене злякала! Піди у свою кімнату та прийдешъ, якъ клянну.

Галя. Чого у кімнату? Я тутъ зостанусь, нікто не побачить.

Хома. Незвичайно: законъ не велить.

Галя. Ну, такъ я піду. *(Уходить.)*

(Хома съ важністю садитя за столь. За дверью стучать три раза. Входятъ два свата съ хльбомъ и, низко кланяясь хозяину, кладутъ хльбъ на столь.)

Свати. Дай, Боже, вечіръ добрий, вельможний пане!

Хома. Добривечіръ и вамъ. *(Даєть знакъ свату. Тотъ кланяєтья. Хома шепчєть єму на ухо и потомъ продолжєєть):* Добривечіръ, люде добрі! Просимо сідати; будте гостями. А відкіля се васъ Богъ несе? чи здалека, чи, зблизька? Може, ви охотники які? може рибалки, або, може, вольнні козаки?

Сватъ *(тихо покашлюєть).* И рибалки и вольнні козаки. Ми люде німецькві, ідемо зъ землі турецької. Разъ дома у нашій землі випала пороша. Я й кажу товаришу: »Що вамъ дивитьця на погоду? ходімъ лишень шукати звіриногo сліду». Отъ и пішли. Ходили-ходили, нічого не знайшли. Ажъ гулькъ—назустрічъ намъ іде князь, підніма у гору плечі и говорить намъ такі речі: »Эй ви, охотники, ловці, молодці! будте ласкаві, покажіте дружбу. Трапилась міні кунця — красна дівця; не імъ, не пью и не сплю відъ того часу, а все думая, якъ-би її достати. Поможіть міні її піймати; тоді чого душа ваша забажа, усе просіте, усе дамъ: хочъ десять городівъ, або тридєвать кладівъ, або чого хочетєс. Ну, намъ того й треба. Пішли ми по слідамъ по всімъ городамъ, по усіхъ усюдахъ, и у Німещину, и у Турєщину; всі царства й государства пройшли, а все кунці

не знайшли. Отъ ми и кажемо князю: »Що за диво та звірюка? хвѣ де кращої нема? Ходімъ другої шукати«. Такъ де тобі! нашъ князь и слухати не хоче. »Де вже, каже, «я не зъїздивъ, въ якихъ царствахъ, въ якихъ государствахъ, не бувавъ, а такої куньци, сирічъ красної дівци, не видавъ.« Пішли ми впятъ до сліду, и якъ разъ у се село зайшли; якъ ёго дражнють, не знаємо. Тутъ впятъ випала пороша. Ми, ловці-молодці, ну слідить, ну ходить; сёгодні вранці встали и таки на слідъ напали. Певно, що звірь нашъ пішовъ у двіръ вашъ, а зъ двору въ хату та й сівъ у кімнату; тутъ и мусимо піймати; тутъ застряла наша куньця, въ вашій хаті красная дівця. Оце жъ нашому слову кінець, а ви дайте ділу вінець. Проби, оддайте нашому князю куньцю, вашу красну дівцю. Кажіть же діломъ, чи оддасте, чи нехай ще підросте?

Хомл. *(притворно съ сердцемъ.)* Що за напастъ така! Відкіля се ви біду таку накликаете! Галю! чи чуєшь? Галю! порай же, будь ласкава, що міні робити зъ оціми ловцями-молодцами.

(Галя виходить на-середину свѣтлицы, останавливается и, стыдливо потупивъ глаза, перебираетъ пальцами передникъ.)

Хомл. Бачите ви, ловці-молодці, чога ви натворили? мене старого зъ дочкою пристидили!.. Гай-гай! такъ ось же що ми зробимо: хлѣбъ святой приймаємо, доброго слова не цураємося, а за те, щобъ ви насъ не лякали, буцімъ ми передержуємо куньцю, або красну дівцю, васъ повяжемо. Прийшовъ и нашъ чередъ до ладу слово прикладать. Ну, годі жъ тобі, дочко, посупившись стояти; чи нема въ тебе чимъ сіхъ ловцівъ-молодцівъ повязати? чуєшь бо, Галю? А, може, рушниківъ нема? може, нічого не придбала? Не вмѣла прости, не вмѣла шити—вѣжи жъ чимъ знаєшь, — хочъ мотузкомъ, коли ще й вінъ е.

(Галя уходитъ въ свою свѣтлицу и немедленно возвращается, неся на серебряномъ блюдѣ два вышитыя полотенца, и кладетъ на хлѣбъ, принесенный сватами; потомъ подходит къ отцу и низко кланяется и цѣлуетъ руку; потомъ беретъ блюдо съ полотенцами и подноситъ сватамъ—сперва одному, потомъ другому. Сваты, взявши полотенца, кланяются Хомлю.)

Сватъ. Спасибі жъ батькові, що свою дитину рано будивъ и

усякому добру учивъ. Спасибі й тобі, дівко, що рано вставала, тонку пряжу прямиа. придане придбала.

(Галля береть полотенця и перевязываєть через плечо одному и другому, потомъ отходитъ и робко поглядываєть на двери.)

Хома *(къ Галль)*. Догадався, догадався! Ти хочешъ и князя звязати. Нехай завтра обоє ёго звяжемо. Бачъ, мабутъ, злякався, що не показався. Стривай, попадєся, во втєчєшь!

Сватъ. Вінь и самъ прилетить, якъ зачує, що такъ похваляєтєсь.

Хома. Ну, поки вже долетить, намъ нічого ждати. Проспимо сидати. Що тамъ є, поімо; що дадутъ, попьємо та побалакаємъ дє-що. А тимъ-часомъ, ти, Галю, не гуляй, въ корці меду наливай та гостямъ піднеси хліба-солн, проси зъ привітомъ и зъ ласкою.

(Сваты чинно садятєся за столъ. Галля принимаєть отъ отца чару и флягу и подносить старшєму свату. Сватъ не принимаєть).

Сватъ. Ми вамъ такої халепп натворили, що боімося, щобъ ви насъ не потруїли... Призволяйтєся самп. *(Кланяєтєся.)*

(Галля, посмотря на отца робко и стыдливо, подносить къ зубамъ и подаєть свату.)

Сватъ *(поднявъ чару)*. Тепєра такъ! Пошли жъ, Боже, нашихъ молодимъ щастя и багатства и доброго здоровья, щобъ и ввуківъ женити и правнуківъ дождати...

(Свата прєриваєть хоръ колядниковъ подъ окнами. Всє слушаютъ со вниманіємъ. Хома съ досадою покручиваєть усы; Галля весєло посмотряєть на окно. Сватъ, впродолженіє колядки, повторяєть) «Гарно колядуютъ нашє козакє!»

КОЛЯДКА.

Бачить же Богъ, бачить Творецъ,
 Що миръ погубає,
 Архангола Гавриїла
 Въ Назаретъ послає.
 Благовістивъ въ Назареті —
 Стала слава у вертепї.
 О, прекрасний Вихлиме!
 Отверзи врата Эдема.

Хома (къ Галль, съ сердцемъ.) Я жъ тобі наказувавъ, щобъ нікого не пускали! Задумалась, забула!

(Входить Назарь съ молодими козаками).

Назарь. Дай, Боже, вечіръ добрий! помогай-бі вамъ на все добре!

(Всь козаки повторяють тожє. Назарь, не снімая шапки, въ ужасъ останавливается; поглядываетъ то на гостей, то на Галю. Всь молчатъ.)

Хома (смишавшись). Спасибі, спасибі... Милости просимо. Просимо сидати.

(Молчаніє продолжается. Галль, улыбаясь, украдкой поглядываетъ на Назара.)

Назарь. Сядемо, сядемо, аби було дѣ: ми гости непрохані. Може, помішали; дакъ ми и пійдемо, відкіля прийшли. (Смотритъ на сватовъ.) Такъ бачъ, черезъ що полковникъ пославъ мене зъ грамотами въ Гулий-Поле! (Глядя на Галю.) Весело, весело! наливай швидче горілки, и я випью за твое здоровья! Не лякайся, не лякайся, наливай.

(Галль, въ ужасъ, роняетъ поднось и флягу.)

Хома (въ бѣшенствѣ). Хто сміє знущатьця надъ моею дочкою!

Назарь. Я! хпба не бачишь? я, Назарь Стодоля! той самий, за кого ти вчора обіщавъ видать дочку свою, той самий, якого ти знавъ ще зъ тієї пори, якъ вінъ тебе вирвавъ изпідъ ножа гайдамаки! Згадай ище, що я той самий, хто й самому гетьману не дасть себе на посміхъ! Пізнавъ?

Хома. Пізнавъ. (равнодушно): Що дальшь?

Галля. Хпба жъ не ти приславъ?

Хома. Мовчп! геть собі!

Назарь (останавливаетъ Галю). Стривай, стій тутъ! И тебе обманюють?

Хома. Не обманюю, а такъ якъ батько велю. Вона просвата-на за чигривнського полковника.

Назарь (съ презрѣніемъ). Полковника! Учора була моя, сегодні полковникова, а завтра чия буде? Чувешъ, Галю?

Галля (надея на руки Назара). Чую! О, чомъ міні не поза-кладаю!

Сватъ. Осмілююсь доложитъ...

Назарь. Мовчп, поганецъ, шипотиннику!

Хома. Віддай міні дочку мою. (*Робко підходить кь Назару.*)

Назаръ. Геть, Юда!

Хома (*въ ужасъ*). Прохоръ, Максимъ, Иванъ, Стехо! Гей, хто тамъ є? Возьміть єго харцизяку—вінь уbye мене!

Назаръ. Нехай Богъ тебе побье, дітопродавець! (*кь Галю*) Галю! серце мое! промовъ міні хоть одно слово: ти не знала—за кого? скажи: не знала?

Галля (*приходить въ себя.*) Не знала, ій-Богу, не знала!

Назаръ (*кь Хомъ.*) Чи чуешъ ти?

Хома. Не чую; я оглухъ!

Назаръ (*кь іостямъ*). Люде добрі, коли ви не оглухли, такъ послушайте. Вінь мене називавъ своїмъ сномъ, а я єго своїмъ батькомъ, и вінь се чувъ тоді, а сёгодні оглухъ. Де жъ єго правда? Чп чесний же вінь чоловікъ? правдивий, га?

(*Гости молчать.*)

Гнатъ (*підходить кь Назару*). Вінь не чоловікъ. Кинь єго: таке ледащо не стоить путнёго слова! (*Береть єю за руку*)

Назаръ. Стривай! ні, вінь чоловікъ, вінь називавъ мене сномъ. (*Кь Хомъ*) Правда?

Хома. Не тобі вчпти, якъ міні кого називати. Я її батько, а не твій: такъ у моїй волі оддати її за кого схочу.

Назаръ. А якъ жé вона не захоче, тоді що?

Хома. Я заставлю.

Назаръ. Чп можна жъ кого заставитьъ утопитьця або повісптьця? Хйба ти Богъ, що маешъ силу чудеса творить? Хйба ти дьяволь, коли ти не маешъ жалю до рідної своєї дитини? Ти бачишъ, у неї є серце, и ти замісь єго кладешъ каміноку. Слухай: и ти жъ колпсь бувъ молодимъ, и ти жъ мавъ колп-небудь радість в горі. Скажи, щó чуло, щó казало твое серце, коли тобою кепкували?

Хома. Го-во-ри!..

Назаръ (*въ изступленіи*). Такъ ти глузуешъ надо мною! Хйба я не стопчу тебе якъ жабу? Брехунъ! (*Быстро підходить кь нему и хватаєть єю за горло.*)

Галля (*схвативъ руку Назара*). Щó ти робишъ? Убий мене, ва, ріжъ.

(*Назаръ молча опускаєть руки.*)

Хома (*подб'ягаєть кь сватамь*). Ви бачили? хогівъ мене задушпiti!

(*Сваты молчатъ*).

Гнатъ (*кь Назару*). Ми не такъ расплатимося, вишимъ часомъ. Ходімъ зъ сѣго базарю.

Назарь. Не піду! мене відсіль ноги не вynesуть.

Гнатъ. Ну, такъ торгуйсь. Може дешевше уступлять.

Галля. Боже мій, Боже мій! вони знущаютьця надо мною!

Хома. Не знущаютьця, а торгуютьця.

Гнатъ. Годі, брате; ходімъ: ми опізнались.

Назарь. Стривай, не опізнались. (*Подходить кь Хомь*).

Прости мене, я згарячу забувся. Ти добрий чоловікъ. Прости, або заріжъ мене, тільки не кажи, що вона не моя, не кажи! Дивись: я гетьману ніколи не кланявсь. (*Падаєть на колѣни*). Для спасення своєї душі, коли у тебе у серці є Богъ, для угоди всіхъ святихъ, коли ти віруєшь у кого, для спасення твоєї дитини, коли вона тобі мила, зглянься на мене! Нехай старости зъ своїмъ хлібомъ йдуть до-дому. Христомъ Богомъ молю, не зазнастп її, бідної! Кращої її нема; за що ти хочешъ її убити? Нà голову мою! возьми її, розбий обухомъ, — не треба міні її: тільки дай дощці своїй ще пожити на світі, не заідай її віку, вона не виновата!

(*Хома дрожа поспматриваетъ на гостей*).

Гнатъ (*быстро подб'ягаєть кь Назару*). Кого ти просишь? кому кланяєся? передъ кимъ падаєшь? Я на тебе після сѣго й дивитьця не хочу; прощай!.. Кланяєстьця дяволу! Вінъ тебе кпячою смолою напоить! (*Хочетъ ийти*).

Назарь (*удерживаетъ его*). Постій, дай ще слово скажу.

Галля (*обнимая ноги отца*). Ви покійній матері, якъ вона умирала, біля домовнини обіщали мене видать за Назара. Що жъ ви робите? чімъ я васъ прогніввила? за що мене хочете убить? Хиба жъ я не дочка ваша? (*Заливається слезами*).

Назарь. Камінь! залізо! ти огню хочешъ! Буде огонь, буде! для тебе все неключ визову... ти жди мене. (*Галль*) Бідна, бідна! въ тебе нема батька, въ тебе катъ єсть, а не батько! Бідненька, серденько мое, пташечко моя безирпютна! (*Цьлуєть ее*). А я ще біднійший тебе: у мене й ката нема, нікому и зарізати! Прощай, мое серце, прощай! не забаримось побачитьця. (*Галля безмолвна*

падаєть на руки Назара. Онъ цѣлуєть: Хома силитя вырвать ее. Назаръ отпалкиваетъ его и снова цѣлуєть Галю.)

Назаръ (къ сватамъ). Роскажіть полковнику, щѣ бачили и щѣ чули. Скажіть, щѣ ёго молода ври вашнхъ очахъ цѣлувалася зо мною. (Галя обнимаєть его и цѣлуєть). Бачите, бачите! Прощай же, мое сердце, моя голубочко! (Цѣлуєть ее). Я знаю, щѣ мѣні робить. Я знайду правду. Прощай! вернусь, сподѣвався.

(Галя падаєть безъ чувствъ. Назаръ, закривъ лицо руками, удаляется. Гнать и козаки зи нимъ. Хома и сваты подбѣгаютъ къ Галль.)

АКТЪ ВТОРОЙ.

Внутренность простой хати, опрятно убранной. На столѣ горять свѣчи. Хозяйка врибираєть около печки.

Хозяйка. Господи, Господи! якъ подумаєшь, коли ще ми дивували, зачуєшь де-небудь вечорниці, такъ ажъ тони трещать; а теперь... отъ, скоро и третїі півні заспѣвають, а вечорниці ще й не зачинались. Нехай воно хочъ и свято. звісно—колядують, а все таки часъ би. Ні, щѣ ни кажи, а свѣтъ перемѣнився. Хоть би и Запорозці... ну, які вони Запорозці? Тьфу на їхъ хистъ та й годі! Чи такі були попереду? Якъ налетять було зъ своєі Січи, такъ щѣ твої орли-соколи! Було якъ схонить тебе котрий, такъ до землі не допустять, такъ и носить... Ой-ой-ой! кудя то все дѣвалось?

(Покачавши грустно головою, поєть)

Зоря зъ місяцемъ надъ долиною
 Пострічалася;
 Дожидалася до білоі зорі,
 Не дїждалася;
 Я додому прийшла, гірко плакала,
 Не молнлася, —
 Нерозумная, неутїшная,
 Положилася.
 Ой не спала жъ я, все верзлась мѣні
 Нічка темная,
 И вишневий садъ, очі карїі,
 Брови чорніі.
 На зорі-зорі я прочнудалася

И сказала такъ:
 За Дунай-ріку чорнобривий твій
 На гнідїмъ коні
 Полетїв орломъ!.. Я все плакала,
 Все сміялася.
 И додому козаки, зза Дунай-ріки,
 Заверталися.
 На вернувся мій... молоді літа
 За щб трачу я?
 Зоря зъ місяцемъ пострічалася —
 И заплачу я.

Точнісінько моя доля! ниначе сю пісню про мене зложили. Де мої молоді літа? и слїду нема, мовъ поверхъ води поплили. *(Шомолчавъ.)* Щб жъ се сираваді ніхто не йде? А вже міні ся навіжена Стеха! пішла за дівкамп, та десь и застріяла съ козаками. Извела жъ їхъ нечиста мати докупп! Нехай би сей Кічатий бувъ парубокъ, а тожъ уже старий чоловікъ... Не взявъ бы вінъ собі въ клошницї не молоду, а розумну, вірну, дотепну до всякого діла та стареньку! а то... якъ та дзига, такъ и снує. Якъ-то вінъ дочку свою ще пристроїть? Бачъ, у полковницї лізе! Чи довго жъ то вона буде любитися ёго лиспою замїсь ясного місяця? Охъ, охъ! старі, старі! сидїть би вамъ тїлько на печі та жувать калачї; такъ ні, давай їмъ жінку, та ще молоду. Якъ же бачъ, чи не такъ!.. Отъ Стодоля молодець! я ёго знаю, вінъ протопче стежку черезъ полковничий садокъ. Та й дурний би бувъ, колибъ не протоптавъ. Про себе скажу, що... тее... хтось иде!... Заразъ, заразъ! Наслу! *(Отворяетъ дверь).*

(Входять Назарь и Инатъ).

Хозяйка. Святъ, святъ, святъ! Відкіля се, якою дорогою, якимъ вітромъ, якимъ шляхомъ занесло васъ у мою хату?

Гнатъ. Не питайся, голубко, стара будешъ, хочъ се, признатъця, и не пристало твоїй ппці. Чого жъ ти такъ насупилась?

Хозяйка. Сїдайте, будьте ласкаві, сїдайте!

Гнатъ. Ну, годї жъ, не сердься. Мало чого зъ язика не силыве! Не вже треба пероймать, щб поверхъ води пливє? У тебе сєгодні вечорницї?

Хозяйка. Хиба жъ наші вечорницї для васъ? Ви такъ тїлько прїйшли—посміятъця.

Гнатъ. Такъ-таки и посміємося, коли буде весело.

Хозяйка *(для на Назара).* Буде весело, та не всімъ.

Гнатъ. Ну, се вже опісля побачимо. А коли—кѣ намъ чого-небудь такого, для чого чарки роблять, та й зубамъ пошукай роботи. Проклятий скряга и повечеряти не давъ. Ну, чого жъ ти ротъ роззявила? мерщій!

Хозяйка. Заразъ. *(Отходя)*. Бідненький Назаръ! *(Доставъ съ полки флягу съ виномъ и закуску и ставить на столъ)*. *(Назаръ печально смотрить на Игнату)*.

Гнатъ *(къ хозяйкѣ)*. Теперъ же знаєшъ що? візьми мітлу та мети, внясни хорошенько місяць: бачъ, якъ насупило! А ми тймъ часомъ побалакаємъ, що треба.

Хозяйка. Що се, Богъ зъ вами! хйба и відьма?

Гнатъ. Я такъ, навманя сказавъ. Заткни пальці въ уха. Чи второпала?

Хозяйка. А!... ви хочете нишкомъ побалакати. Добре, я піду по Стеху. *(Надъваєть свиту и уходитъ)*.

Гнатъ *(посмотрѣвъ ей всльбѣ)*. Пішла. Ну, що жъ дивися на мене, мовъ не пізнаєшъ?

Назаръ. Теперъ би й рідного батька не пізнавъ.

Гнатъ. Розумні люде усе такъ роблять: и въ хоромахъ, якъ у, хаті мужикъ. *(Наливаєть рюмку и подноситъ)*. Не хочешъ? якъ хочешъ! а я совітувавъ би чарочку - другу Адамовихъ слізокъ, якъ казавъ було отець экономъ. Не забудь Братський ма-настиръ?

Назаръ. Ні, скажи лучче, на що ти мене повівъ сюди?

Гнатъ. На те, щобъ побалакати зъ тобою, якъ зъ козакомъ, а не зъ бабою. За козацьку волю и розумъ! *(Выпиваетъ)*.

Назаръ. Щасливий ти чоловік!

Гнатъ. Ти щасливішый мене.

Назаръ. О, якъ-би ти посвдівъ у мойй шкурі! Ходімъ. Игнате, міні тутъ душно.

Гнатъ. Стривай, ще рано. Подивимся, якъ люде добрі веселятьця, та посовітуємся, куди йти.

Назаръ. Міні одно, куди ни поведешъ.

Гнатъ. Ти влять баба. Чи пристали жъ козаку такі речі?

Назаръ. Гірко міні, Гнате! ти смієсся, а въ мене печінки верне. Хйба жъ мое горе смішить тебе?

Гнатъ. Смішпть.

Назаръ. А я думавъ—ти добрий чоловікъ.

Гнатъ. А я думавъ—ти козакъ, а ти, бачу, баба. Ну, скажи міні, чого ти дурієшь? де твій розумъ? Чи стоїть же жінка, хочъ-би вона була дочка німецького цезаря, чи стоїть вона такого дорогого добра, якъ чоловічий розумъ?

Назарь. Стоїть.

Гнатъ. Брехня! Ти знаєшь, въ яку ціну поставивъ царь Соломонъ золотий плугъ. Вінъ каже, що при нужді шматокъ хліба дорожче золота. А я скажу: чарка горілки козаку мільйша усіхъ жінокъ на світі.

Назарь. Ти мене, Игнате, морочишь, а міні теперъ треба щирого друга.

Гнатъ. Добре. Я вішъ и есть, бо кажу правду. А коли хочешъ, то й брехать почну для тебе. Все, що хочешъ.

Назарь. Не смійся, а діломъ кажи, що робить міні. Тобі можна и говорити и думати.

Гнатъ. Ось-що. Першъ усёго, випий горілки. Вона и безъ мене наведе тебе на розумъ. *(Наливаєть рюмку.)* Чи не забувъ ще ти, якъ розумно розсужда латинський віршникъ... якъ пакъ ёго... ну той, за якого мене въ Брацтві випарили різками, якъ отець ректоръ піймавъ у мене за халявою ёго мудрі вірші. Вінъ каже: «Дурниця все, опрічъ горілки, а иноді и жінка підъ руку». Оце такъ! *(Вотпиваєть.)*

Назарь *(презрительно)*. Бідний ти сердечний чоловікъ! Я думавъ, що въ тебе хочъ кряхта е добра, а въ тебе нема й того, що має й скотина. О, якъ-би ти змігъ заглянуть сюди *(указує на сердце)*, куди самъ Богъ не загляда! Та ні! може, ти тільки морочишь мене; може, ти тільки такъ кажешъ. Другъ ти мій добрий, вірний мій, ти жъ таки плакавъ коли-небудь: плачъ зо мною теперъ; хочъ прикився та плачъ. Не мучь мене: въ мене відъ горя сердце рветьця! Нехай вже ті сміютьця, що живуть у пеклі: імъ любо; а ти жъ таки чоловікъ. *(Съ участіємъ смотритъ на него.)*

Гнатъ. Такъ, я чоловікъ; а ти й справді баба, ще разъ тобі скажу: ка-зна зачимъ влпваеся.

Назарь. Нема у тебе сердца, камінь ти!

Гнатъ. Якъ хочешъ, такъ и думай, а я нещасніший одъ тебе, нещасніший одъ твоєї собаки: вона лашитця до тебе, а ти її кохаєшь; а я?.. И я дурний, колись любивъ и къ гадинамъ

жінкамъ ласкався, ридавъ гарячими слізами, радъ бувъ в жизнь оддати за нихъ... в що взъ того? чи хочешъ знати?

Назаръ. Не треба, не хочу, не говори! у тебе нема Бога въ серці.

Гнатъ. А бувъ колісь, та мохомъ серце обросло, якъ той гнилий вікчеминий пенъ дубовий. Прийде в твоя пора, все згадаешъ. (*Ласково*) Годі жъ тобі, годі! не дивись такъ хмарно: да-лебі не полегша. Дурниця все в товариство, в любовь, — цуръ їмъ! нема їхъ на світі. Одні дурні в діти вірять латвійськимъ віршамъ. А лучче поговоримъ о долі, а тимъ часомъ налетять сороки чорноброві, випьемъ, пожартуемъ, в вірь міні — вся дурь изъ голови вилетить. Я се знаю: мене ляхо навчило.

Назаръ (*встає за стола*). Та в я извідавъ горе, та нічому не навчпвся; тебе жъ не хочу слухать: ти злійший дявола. (*Хочеть ийти*).

Гнатъ. Куди жъ ти?

Назаръ. Зъ тобою холодно, піду у некло погрітьця.

Гнатъ. Стривай, ти самъ не знайдешъ. Я шляхъ тобі покажу.

Назаръ. Найду й самъ.

Гнатъ (*удерживаєть его*). Ти в справді хочешъ ити? Скажений, ти зъ глузду зъїхавъ!

Назаръ. Я нікому не дамъ себе въ обиду, в дурного совіту не послухаю. Пусти мене.

Гнатъ. Насплю прочунився. Та куди жъ ти, навіжений?

Назаръ. (*вспльичиво*). Мовчи, а то тутъ тобі в ампнь.

Гнатъ (*не выпускаєть руки Назара*). Такъ в я зумію, та що потімъ? Зъ холоднимъ мертвецемъ у домовину?

Назаръ. Хоть до чорта у некло! Пусти мене, я піду у Чигиринъ до полковника.

Гнатъ. Чого?

Назаръ. Убью ёго!

Гнатъ. А якъ не вбьешъ, тоді що? чи не мусишъ ублагать ёго відкшутьця відъ Галі? га?

Назаръ. Такъ, чи не такъ, а я піїду.

Гнатъ. До дявола въ гості! Чи не лучче жъ, замість пузагого полковника, обняти тонкий та гуцкий станъ Галі? Не

хмурся та послухай, та роби такъ, якъ я тобі скажу, бо ти сьогодні нічого путнього не придумаєшъ.

Назарь. Що дальше?

Игнатъ (*осматриваясь*). Чи глухі тутъ стіни? (*Въ помоло-са*) Украдьмо Галя, отъ в все. Чи добре?

Назарь (*немного помолчавъ, жметъ руку Гната*). Прости мене...

Гнатъ. Ну, що ще?

Назарь. Ти певний другъ!

Гнатъ. Ну, обь сѣму послі. Кажи, такъ, чи не такъ?

Назарь. Такъ! Я весь твій: говори, приказуй.

Гнатъ. Слухай же. Вона, звісно, виходила до тебе коли-небудь пізно вечоромъ у садокъ, хотъ, й не одна?

Назарь. Зъ клюшницю.

Гнатъ. Суца коханка! Чи не завалаясь у тебе въ кишені який червінець?

Назарь. Два.

Гнатъ. Ще лучче. Се жъ буде клюшниці на сережки, а плахту на словахъ обіцай. Тільки домовся зъ нею такъ, щобъ вона про мене не знала, бо жінки наголо всі цокотухи: не для їхъ вигадано слово *мовчати*; до того ще й дорожче запросять.

Назарь. Нічого не пожалую, усе віддамъ, що въ мене є. Де тільки клюшницю побачу?

Гнатъ. Вона буде тутъ. Адже ти чувъ, якъ ласка хазайка Стеху, за те що довго баритьця? Гляди жъ, зробишъ тутъ усе якъ треба, а я дождатиму васъ крій старої корчми зъ тройкою добрихъ воронихъ. Знаєшъ, за садкомъ, на старій дорозі?

Назарь. Знаю.

Гнатъ. Сю корчму в день люде хрпстючысь обходять, а вночі ніхто не посміє; такъ кращого місця нічого й шукати; тільки нѳрайтесь моторнішъ.

Назарь. А якъ вона не захоче, — що тоді?

Гнатъ. Хто? клюшниця, чв...

Назарь. Та й та. й друга.

Гнатъ. Захочуть обидві, тільки ти зумій согласити. Клюшниця за червінця піде колядовать хотъ до самого сатани; а Галя въ одній соропці піде за тобою на край світа; а якъ се дуже далеко, такъ ти спровадь її на Запоріжже, а тамъ в самъ геть-

манъ не більший одъ чабана. Адаже ти не випсுவавсь пзъ Запорозцівъ?

Назаръ. Ні.

Гнатъ. Такъ якого жъ злидня ще хотіть? А хто пакъ у тебе куріннимъ отаманомъ?

Назаръ. Сокорина.

Гнатъ. Знаю! о, голінний, завзятий чоловікъ! въ кірці води дявола утопить, не то-що въ Дніпрі. А! здастьця, хтось иде.

Назаръ. О, якъ-би твоє, брате, слово та Богу въ уха!

Гнатъ. Нема нічого на світі логше: тільки повеселій, будь козакомъ. Мовчи (*Громко*) Ну, випьемо жъ чарочку за шинкарочку. (*Пють.*)

Хозяйка. Якъ же я утомилась! на силу найшла її прокляту Стеху!

Гнатъ. А що, змахнула пилъ зъ місяця?

Хозяйка. Смійтесь, а воно и справді погода утихомирилась.

Гнатъ. Оце жъ тобі за труди. (*Подаєть чарку.*)

Хозяйка. Цуръ ёму, якъ я втомилась!.. Ні, спасибі, не підь силу... Хвба вже для васъ. (*Пробуєть понемножку. Гнатъ знаками просить. Она, въ притворстві усилий и кривляній, выпиваєть, а остальныхъ капли хлещетъ въ потолокъ.*) Щобъ во-роги мовчали й сусіде не знали! (*Отдаєть чарку.*)

Гнатъ (*подносить Назару; тотъ отказывается знакомъ*). Не хочешъ—якъ хочешъ. А міві здастьця, що в на світі нема такого горя, якого бъ не можна було утопити въ чарці горілки. Чарка, друга и—чорта у воду. Такъ, Катерино?

Хозяйка. Якъ кому вишому, то й кварта не поможе.

Гнатъ (*Назару*). А ти справді не будешъ пить?

Назаръ. Не буду.

Гнатъ. Вольному воля, а спасеному рай. За твоє жъ здоровья! (*Выпиваєть.*) Праведно співастьця въ тій пісні, що каже, колпбъ мужику не жінка, не знавъ би вінъ скупи, колпбъ не горілка, де дівать би муки? Такъ у горілку її прокляту, у горілку! Розумний чоловікъ тебе видумавъ, такъ! (*Къ Назару*) Та на тебе бридко й дивитьця. Ну, ще жъ одну та й годі вже. (*Напиваєть.*) Чи втямки тобі, якъ ми втікали зъ Брацького на Запоріжже та на дорозі зустріли одну чорнобривеньку, и ти чуть-чуть бувъ не промінявъ запорозької волі на її чорні брови? Бачъ?

ти забувъ; а я, такъ все запрошешде знаю, та й щó буде, одгадаю.

Стеха (*вбѣгаетъ второпяхъ*). Охъ моя матюночко, якъ утомилась! Шучочки? оббігала усі усюди! (*Осмаприваясь*): Ахъ, Боже мій! я и не бачу. Добривечіръ вамъ! Отъ, вже й не думала, й не гадала! Спасибі, спасибі! не погнушались нашихъ слобідськихъ вечерниць. Такъ уже й не здивуйте: у насъ усе аби-якъ: не те що у васъ у Чигирині.

Гнатъ. Та у васъ ще краще.

Стеха. Годі бо вамъ сміятыця.

Хозяйка. Чи прийде жъ хто?

Стеха. Якъ же? усі придуть.

(*Гнатъ береть за руку хозяйку и отводитъ всторону. Назаръ встаєтъ изза стола и подходитъ къ Стехѣ*).

Гнатъ (*къ хозяйкѣ*). У мене щось голова розболілась; піду подивлюсь, який місяць. Чуешъ? а про кобзаря, мабуть, в забули. Збігай лишень. Безъ ёго и гульня не гульня.

Хозяйка. Стехо! ти звала Кирика?

Стеха. Моя матюночко! и забула. Я заразъ збігаю.

Гнатъ. Виять де нібудь застрянешъ... Збігай лучче сама.

Хозяйка. Добре. (*Хозяйка и Гнатъ уходятъ*.)

Назаръ (*береть за руку Стеху*). У мене в прозьба до тебе, Стехо.

Стеха. Знаю, знаю, яка прозьба: — сказати панноцці, щобъ вийшла до васъ, якъ панъ засне; та теперъ тільки не те вже, що перше було. Адже ви сами знаєте, щó незабаромъ зробилось.

Назаръ. Се не помішає; міні тільки одно словечко сказати. (*Даєтъ ей червонецъ*), На тобі; ще й плахта буде, коли услужишъ.

Стеха (*принимаетъ червонецъ*). Не придумая, якъ би се зробити. Лиха годна те, що старий цілісіньку нічъ очей не заплющить. Сердешна панночка! а якъ я плакала, якъ просила! ві, таки на свойму поставивъ старий сатана.

Назаръ. Такъ ти зробишъ? дожидати?

Стеха. Зроблю, зроблю, тільки...

Назаръ. Не бійсь! більшъ копи лиха не буде. А коли хочешъ, такъ и ти зъ нами. Ну-лишень, чкурнемъ.

Стеха. Куди зъ вами?

Назарь. Туди, де лучче жити, де будешь ти павією; а не клюшницєю: чи второпала?

Стеха. Глядіть, чи не дурите ви мене? Исправді думають, що якъ вони багаті, такъ усе и їхъ.

Гнатъ *(за сценой)*. Катре, Катре! а погляди, що се на місяці?

Голосъ хозяйки. Хйба не знаете? братъ брата на вила підвавъ.

Гнатъ. Якъ же се? Далєбі я не чувъ.

Хозяйка. Нехай у хаті розкажу, я змерзла.

(Впродолженіе этого разговора Назарь объясняется со Стехой знаками и шопотомъ. Стеха дѣлаетъ утвердительный знакъ и отходитъ. Входятъ Гнатъ и хозяйка).

Стеха. А хйба жъ ви сѣго не знаете?

Гнатъ. Або забувъ, або и зовсімъ не знавъ; не згадаю.

Стеха. Такъ ось бачите, якъ воно. Якъ Христа дочитались, старший братъ на великъ-день, коли ще добрі люди на утрені стояли, пішовъ підквнуть воламъ сіна, та замість сіна проткнувъ вилами свого меншого брата: такъ їхъ Богъ такъ и поставивъ укупці на місяці, на видъ усѣму хрищеному миру, щобъ бачили, що и скотині гріхъ їсти у такий великий празникъ, поки пасокъ не посвящать, а не то що людямъ.

Хозяйка *(насмѣшливо)*. Ачъ якъ мудро прочитала!

Гнатъ. Чудо не дівка! розумна и красива. *(Обнимаєть Стеху.)*

Стеха *(притворно)*. Що се, які справді безсидні оці городські козаки! усе бъ імъ знущатьця надъ нами та й тільки. *(Гнатъ цѣлуєть ее.)* Ну! отъ ще вдумали що! иначе се звичайно! Пустіть, далєбі закричу.

(Съ шумомъ входятъ козаки и дѣвушки.)

Въ толпѣ. Ай да Стеха! Отъ моторна. и тутъ успіла. А старий Кичатнї!...

Стеха *(вырываєсь)*. Ну, що? пожививись? Не бійсь, таки не довелось поцілувати. Хто тамъ горло дере, що успіла? Вони тільки такъ, нічого не зробили.

Гнатъ *(къ козакамъ)*. Ну, хто у васъ отаманъ? Чи есть музикъ?

Голоса. И кобзарь и музикн.

Гнатъ. А оставне: випить и закусить?

Голоса. Якъ безъ сѣго? Усе е.

Гнатъ. А, та й бравіи жъ молодці! шó твої Чигиринці. (*Къ дьвушкамъ*) Котора жъ нзъ васъ піде зо мною танцювати?

Голоса. Пропустіть, пропустіть—музкы йдуть.

(*Входять музыканты-жиды. Впереди слпной старикъ съ кобзою. Дьвушки и козаки въ безпорядкѣ разступаются. Впродолженіе суматохи Назарь разговариваетъ съ Гнатомъ.*)

Гнатъ. Будь бо веселіший, не показуй виду. Стеха зуміе одкараскатыця одъ нихъ, тільки намъ зъ тобою треба попереду утікати. Я, пожадуй, хочъ и заразъ піду, а ти зостанься тутъ поки, -- такъ, для виду. Та чувешъ: не дуже довго женихайся, а мерціи въ корчму; я тамъ буду.

Назарь. Добре, тільки и ти проворніше.

Гнатъ. За мене не бійсь. Дивпсь, старпі знакомі! Кузьма, якимъ се побитомъ тутъ опинилсь?

Одинъ нзъ козаковъ. Зъ хуторівъ до церкви, а вечірниці по духу чуємо.

Гнатъ. Молодці! А ви, жидова, якъ сюди зайшли?

Жидъ. А такъ, сляхомъ. У Цигирині нема заробітку, а ми процули, сцо у нава Кицатого весілля буде, такъ в приїсли сюди.

Гнатъ (*всторону*). Жидівське ухо! (*Громко*) А нуте жъ! учистьте запорозького козачка. (*Къ козакамъ*) А зъ васъ хто бойчіший? ударь, я подивлюсь, чи такъ, якъ у насъ бувало на Запорожжі. (*Тихо Назару*) Годі, не дурій. Я жъ кажу, усе буде добре.

Назарь. Чи буде, чи ні, тільки зділай милость, не бався тутъ, пди швидче.

Гнатъ. Поспіємо ще зъ козамп на торгъ. Не показуйся, будь ласкавъ, такимъ сумнимъ: все зонсуешъ. Подпвнмся козачка та й годі.

(*Удаляються въ глубину и разговариваютъ между собою. Музыканти заиграли. Одинъ козакъ высказиваетъ изъ толпы и пляшетъ козачокъ. Гнатъ и Назарь любятся.*)

Гнатъ. Ай да молодець! отъ жвавий! щó твій Запорожець! (*Танецъ кончается.*) Ну, веселітєся жъ, люде добрі, гуляйте, хлопці, а намъ уже годі, пора іхать: до Чигирина не близько, а

до світу треба быть тамъ. Прощайте, козакв! прощайте, дівчата! прощай, хазяйко! А де жъ та... Кічатого? (*Стеха прячется между козаками. Гнатъ, поймавъ ее, цѣлуєть.*) Прощай, сердечко мое, моя розумниця, моя красавиця! прощай!

СТЕХА (*выриваясь*). Ай-ай-ай! закричу, їй же то Богу, закричу.

(*Назаръ и Гнатъ уходятъ. Хозяйка провожаєть ихъ.*)

СТЕХА (*ожорашиваясь*). Що за народъ такий сі козакв! усе бь їмъ цѣлуватьця. Ниначе їй помоглось. (*Къ хозникъ*) Тітко, тітко! а нумо ми зъ тобою. (*Пляшетъ и поєть:*)

Черезъ гору піду,
Скриюсь за горою...
На біду,
Де піду,
Козакв за мною.

Той почне говоритъ,
Той сережки сулить.
Кого знаю,
Привітаю,
Хто сережки дарить.

Ахъ, сережки мої,
Мої золотїї!
Сердітеся,
Дивітеся,
Ворогв ляхїї!

Хозяйка (*выриваясь*). Охъ, мої зозуленькв! по старісті літъ міні бь и не подобало.

(*Стеха между тьмъ шалить съ козаками, хватая за руку молодого козака и вертясь приплясываетъ.*)

Хозяйка. Оце, яка жарговлива! Та перестанешъ ти, чв ні?

СТЕХА (*пляшетъ и поєть:*)

Тра-ла-ла, тра-ла-ла,
На базарі була,
Черевчкв купила,
Три червінци дала,
А четвертий прошила
И музикву наняла.

Що жъ ви, родимецъ бв васъ вбивъ! тільки дурно гроші берете? Кусокъ бв вамъ сала, а не грошей. (*Въ толпъ хохотъ.*)

А де жъ нашъ Кирикъ? сюди ёго! вінъ одинъ лучче усіхъ ціхъ голодранцівъ. (*Выходить кобзарь.*) Ось вінъ, мій голубчикъ. Ну лишень яку-небудь пісеньку съ приговорками, або казочку страховяночку, щобъ цілу нічъ не заснулось.

Кобзарь. Добре, добре. Хочешъ казочку, хочешъ пісеньку, що любишъ.

Голоса. Казку! казку!

Другіе. Ні, пісню, та такую, щобъ жижки затрусились. Ми ще не танцювали.

ПЕРВЫЕ ГОЛОСА (*и съ ними Стеха паче всьхъ*). Натанцюютьеь ище, поки до третіхъ.

Стеха. До півнівъ ще не трохи. Казку! (*къ хозяйкѣ:*) Казку, тітко?

Хозяйка. Звісно, казку, поки ще не такъ пізно; а опісля в слухать страшно буде.

Кобзарь. Коли казку, такъ казку; міні все одно.

Въ толпѣ. Перещебетала-таки цокотуха.

Другой голосъ. Ачъ яка!

Стеха! А що, га? таки перещебетала!

(*Кобзарь садится на скамейку. Кружмъ него съ шумомъ и хохотомъ толпятыя въ безпорядкѣ козаки и дьвушки.*)

Стеха (*подноситъ кобзарю рюмку вина*). Виный, дідусю, для смілости.

Кобзарь (*выпивши*). Спасибі тобі, дівко! (*Прокашлявшись*) Слухать — що істи, въ горшку не бовтати, усівъ не марати, словъ не проускати, другимъ не мішати.

(*Общій лекий шопотъ и смѣхъ.*)

Стеха. Послухаю, послухаю, чи есть же така страховина, щобъ я злякалась.

Голосъ. Чуешъ ти? коли не будешъ мовчати, такъ геть собі.

Другой. А то виженемъ.

Стеха. А хто бъ посмівъ! Сотникъ васъ усіхъ перевішае.

Голосъ. Дзусъ ёму мурому! Гляди, щобъ на одній осичині не повісли тебе зъ сотникомъ.

Хозяйка. Та замовчіть же, Бога ради! (*Къ кобзарю*) Кажі, дідусю, кажи; іхъ не переслухаешъ.

Кобзарь (*прокашлявшись*). У Венгерській стороні, у Цесарцівъ, за Шляхетською землею, стоїть гора висока; а въ тій горі

вора глибока; въ норі сидять не звірь, не птиця — турецька царяца. Сидить вона сто тисячъ літъ, не молодіє, не старіє, а тільки де-далі зліє; ість вона отъ східъ до західъ сонця — не хлібъ печений, не курей и не яку-небудь людську страву, а трощить маленькихъ дітей, за те, що, коли ще вона була у Турещині важкою, такъ їй сказавъ арменський знахарь, що вона родить дочку и дочка та буде, якъ підросте, въ тисячу разъ краше її. Отъ вона, справді якъ родила дочку, такъ заразъ и зіла її, та зъ того часу сидить у норі и невгаваячи усе ість дітей; не розбера, хотъ хрещені вони, а хотъ нехрещені, ість усіхъ, ість тобі всіхъ та й годі, — и дівчатокъ, и хлопчиківъ...

Стеха (*быстро*). И хлопчиківъ! ахъ, вона триклята баба! Щастя її, що я не знаю тієї гори.

Голосъ. А що бъ ти зробила?

Стеха. Що? задушила бъ.

Голосъ. Куди тобі, погане!

Другой. Ти й за двері сама боїєся вийти.

Стеха. Хто, я?

Въ толпъ. Та не мішай же слухать. Не хто жъ більшь, ти!

Стеха. Я боюсь? Хочешъ, заразъ піду на гробовище? а коли хочете, такъ у стару корчму, що на старому шляху.

Въ толпъ. Прудка дуже! за порігъ не вийдешъ, умрешъ.

Стеха. Я вмиру! що ставишь?

Въ толпъ. Мої музиканти на всю; а ти?

Стеха. Півведра сльвянки, три куски сала и паляниця.

Въ толпъ. Добре! тільки щобъ, знаєшь, сльвянка була зъ панського лѣху.

Стеха. Та вже де ни візьму, до сѣго вамъ діла нема, а поставлю. Де мій байбаракъ? (*Надѣваєть верхнее платье*). Гляди жъ, не цурайся слова. (*Кобзарю*) Якъ я вернусь, такъ тоді докажешъ, дідусяю; ато я и ни хочу. (*Уходить*.)

Ковзарь. Добре.

Въ толпъ. А щобъ повірили, такъ принеси цеглинку або кахлю зъ груби, або що хочешъ, тільки зъ корчми.

Стеха (*за сценою*). Добре, добре.

Голоса. Отъ дівка голінна, такъ такъ!

Другой. Чуприну їй та уси, тоді хочъ у пекло...

Третій. Такъ подумаютъ, що козакъ.

Хозяйка. Вже козирь-дівка, не вамъ рівня. Отъ же й піде; тоді платіть.

Голось. Або сливянку пий, а саломъ и паляницю закусуї.

Хозяйка. Побачимъ, побачимъ, чія візьме. Чого сидіти? щобъ не даромъ музикамъ платити, ну лишъ потанцюемъ лучче. А ну, вдарте, та не пождівський, а понашому.

(Голпа въ безпорядкѣ разступається. Козакъ съ дівушкою виходить танцювать. Музиканти зазирали, и пляска началась. Занавѣсъ тихо опускається.)

АКТЪ ТРЕТІЙ.

Внутренность развалинь корчмы. Стѣны безъ потолка и нѣсколько уцѣлѣвшихъ стропиль. Все занесено снѣгомъ и освѣщено луною. Нѣсколько мигнутъ молчанія. Вдали слышна пѣсня: потомъ ближе, ближе, и является Стеха, робко припѣвая: «Ахъ сережки...!» Она останавливается у развалившейся печи и съ робостію осматривается кругомъ.

Стеха. Якъ страшно! Де жъ вони? И коней тожъ невидно. Чи не махнули вони собі? То-то буде добре! За два червінци продать свое щастя.. *(Осматриваетъ слѣды)*. Ні, опрічъ моїхъ, нічїихъ не видно слїдівъ. Що, якъ вони обманяли та другїмъ шляхомъ...? отъ тобі й сотничка! Побіжу мерщїй додому, чи не подїялось чого тамъ. Розкажуть, що я помогла, — тоді усе пропаю. *(Поспїшно вѣзвращается.)*

(Навстрѣчу ей Назаръ несетъ на рукахъ Галю.)

Стеха. Се ви? А тутъ такъ страшно... Чи не случилось чого?

Назаръ *(опустивъ Галю)*. Нічого не бійсь. А кві тутъ?

Стеха. Ні, я не бачила.

Назаръ. Збїгай подивись, и якъ нема, то біжи мерщїй у слободу, чи не зустрїнешъ на дорозі.

Галя. Стехо! чому жъ ти не йдешъ? Біжи жъ скорішъ; батюшка прокинетця! біжи бо!

Стеха. Заразъ, моя панночко; для васъ на край свїта полечу. *(Поспїшно выламываетъ изъ печи изразецъ.)*

Галя. Що ти робишъ?

Стеха. Заразъ. Се одъ вовківъ. *(Быстро удалется.)*

Галя. Ходімъ на дорогу: міні тутъ страшно.

Назаръ. Не можна, мое серденько: тамъ побачать, а сюди ніхто не ввійде.

Галя (*зрутно*). Ну, роби якъ знаєшъ, а я... я все зробила... Боже! на зорі прокинетця батюшка... Охъ, Назаре, Назаре! що я наробила!

Назаръ. Лучче нічого не можна було зробити.

Галя. Батюшка мене проклене.

Назаръ. Себе нехай проклинає... Ти змерзла, моя кришечко? Візьми мою кирею. (*Снімаєть плащъ и разстилаєть по стлыу.*) Спочинь, мое серденько; поклади свої ніженьки у мою шапку. (*Галя садится на плащъ. Назаръ вкладаєть ее номъ въ свою шапку*). Оттакъ теплішъ, (*цълуетъ ее*), теплішъ, мое серденько.

Галя. О, мій голубчику, мій сокілъ ясний! якъ міні тепло, якъ міні весело!... Тільки я боюсь: батюшка мій такий сердитий.

Назаръ. Не бійсь, моя пташечко, нічого, поки я зъ тобою. Не бійсь, тільки люби мене. Я подумавъ тоді... коли.

Галя. Коли? Що подумавъ? може, недобре?

Назаръ. Не то, що не добре, та не теперъ згадувать объ чімъ-небудь недобрімъ, коли на серці така радість. А завтра... що завтра зо мною буде? Я вмру, мене задушить мое щастя, моя доля. (*Кладаєть ей на колъни свою голову. Галя перебираєть его волосы. Назаръ, поднявъ голову, съ нъжностью смотритъ ей въ очи.*) О мої очі, мої карі! поглядіть на мене, мої зорі ясні! (*Немногю помолчавъ.*) Серце мое, ти не казала батюсці, що підешъ заміжъ за полковника? не казала?

Галя. Опять! Який же ти справді!... Я заплачу. Аджежъ вінъ нічого міні не говоривъ о полковникові, такъ якъ же бъ я ёму сказала?

Назаръ. Бідненька! вінъ продававъ тебе, а ти нічого й не знала. Прости ёго. Нехай Богъ милосердний на тімъ світі за се ёго осудить и покарає.

Галя. Я молитимусь за ёго гріхи. Може, Богъ ёму простить.

Назаръ. Молись, за кого хочешъ, тільки не розлюби мене, моя галочко... Я вмру тоді.

Галя. Який ти чудний! ти думаєшъ, що я тільки такъ тебе люблю. Ні, Назаре, я не люблю, я й сама не знаю, що роблю... Якъ би тобі розказать? Ажъ страшно! Знаєшъ що? коля я ди-

влюсь на тебе, такъ міні здаецця, що ти — такъ се я, а що я — такъ се ти. Такъ чудно; не знаю, одъ чого воно се такъ. Коли зостанусь одна на самоті, то все про тебе думаю, думаю, п міні приставитця, що ти въ Чигирині передъ гетьманськими хоробами на вороному коні гарцюешъ, а усі гетьманші, полковниці ні на кого більшъ и не дивлятця, опрічъ на тебе... У мене въ очахъ такъ и потемніє... Я заплачу, заплачу, такъ важко на серці стане. Одъ чого воно такъ, Назаре? ти не знаешъ?

Назарь. Знаю, мое серденько, знаю! Якъ любо, якъ міні ти говоришть! Промовъ ще разъ, обійми мене. (*Обнимаются, целуются.*) Ще, ще одинъ останній разъ. (*Въ изнеможении кладетъ ей голову на колѣни.*)

Галля. Якъ міні весело зъ тобою! Чи воно все такъ буде весело? скажи міні, Назаре.

Назарь (*не поднимая головы*). Увесь вікъ!

Галля. Куди жъ ми поїдемо?

Назарь. У рай.

Галля. Я се знаю; та де жъ вівъ?

Назарь (*поднявъ голову*). Не питай мене теперъ; я нічого не знаю. Ми поїдемо туди, де нема и не буде ні полковника, ні батька твого, де тільки одна воля, одна воля та щастя. О, якъ ми будемо гарно жити! Збудую тобі хату світлу, світлу та високу, розмалую її усякими красками — и чорними, и блакитними, и зеленими, усякими, усякими, наряжу тебе у шовкъ та въ золото, посажу тебе на золотімъ кріслі, мовъ крало, и довго, довго, поки вмру, все любоватимусь тобою. Та чи вмру жъ я коли небудь? Ні, я ніколи не вмру! Коли ти будешъ зо мною, то смерть не посміє и въ хату вашу заглянуть.

Галля (*грустно*). Охъ, ні, Назаре, не кажи такъ! Міні страшно стало, и серце такъ зациміло, такъ заболіло, инначе чує недобру годпну, або яке горе.

Назарь. Яке горе? де воно? Для насъ нема ёго на цілімъ світі.

Галля. Не знаю, Назаре: тільки міні щось на серці такъ важко, такъ гірко... Я все думала про батюшку.

Назарь. Пащо жъ ти объ ёму думаешъ? Не думай, и весело буде. Знаешъ, якъ приїдемо ми у Кодакъ... Се запорозький городъ... Отъ, якъ приїдемо, мерціи у церкву, повінчаємось: то-

ді и самъ гетьмавъ насъ не розлучить, и будемо довго, довго тамъ весело жити. Ти будешъ пісні співати и танцювать, а я буду грати на бандурі и розказувать тобі про славні діла козацькі, про Саву Чалого ⁽¹⁾, про Свірговського, про всіх, про всіх жвавихъ козаківъ нашихъ. Далі, міні вигодуєшъ сина молодця чорнобрового, пошлемо ёго въ Січъ; тамъ поставлю ёго передъ козацькою громадою и скажу: »Любуйтеся, дивітеся: се мій синъ. Міні ёго виходувала, викохала моя Галя, такого молодця! Що, весело?

Галя. Весело, мій Назаре, мій миленький, а серце все-таки болить. Міні здається, що батюшка вже прокниувъ и мене шукає.

Назаръ. Богъ зна обь чімъ думаєшъ ти! Ось заразъ будуть коні и вони насъ не найдуть, хоть нехай усю землю перевернуть. Не журись же, моя ластівко!

Галя. Знаєшъ, що? ходімъ до-дому, розбудимъ ёго, станемъ передъ імъ на коліна... вінъ насъ простить; вінъ мене любить.

Назаръ. Хиба жъ я ёго не просивъ, хиба жъ не стававъ передъ нимъ на коліна! Адже ти бачила?

Галя. Бачила, ти просивъ... Назаре, вінъ мій батько.

Назаръ. Лучче бъ не знать такого батька.

Галя. Ти сердяся, Назаре! Не сердяся, мій милий, мій чорнобривий. Подивись, я весела, я не жалкую, що покпнула.. Поцілуй же мене, мій соколе ясний, орле мій сизокрилий. *(Обнимаются и целуются.)*

Назаръ. О, моя радість, мій сонъ чарівний! Не журись, серденько. Скоро ми полетимо такъ, що не дожене насъ и вітеръ, А пічъ-то, нічъ! внаоче празникує наше щастя. Тиха, світла, якъ твої ясні очі. Ти не боїєся? Побудь тутъ одна. Я піду подивлюсь на дорогу.

Галя. Ні, не боюсь.

Назаръ. Чого жъ ти зновъ зажурилась?

Галя. Такъ, нічого. Я згадала покійницю няньку. Вона міні розказувала, що въ сій корчмі давно який-то запорозький старшина ночувавъ, а на другий день нашли ёго въ Тясмині; и що

⁽¹⁾ Авторъ повторяєть ошибку Срезневскаго и Максимовича: Сава Чалый существовалъ въ XVIII, а не въ XVI вѣкѣ. П. К.

тутъ Богданъ зустрічавъ спна свого Тимофіл, якъ козаки везли ёго зъ Молдавіи (¹), покритого червоною китайкою, и що тутъ Запорозці вирізали Жидівъ. Зъ тні годнии ніхто въ ій не живъ: усе віччю ходять мертві Жиди... Ухъ, якъ страшно тутъ!

Назаръ. Тобі твоя нянька Богъ-зна-чого наговорила.

Гая. Вона божилась, що правда. Не ходи, лучче останься зо мною, або ходімъ обое. Міні важко и на мпнуточку розрізвнтьця зъ тобою.

Назаръ. Я не піду... Ти не змерзла?

Гая. Ні, твоя шапка така тепла. *(Снимаеть шапку съ ногъ и цьлуеть.)* О, моя мила шапка! Надівъ її; и ти замерзъ.

Назаръ. Надівъ ти. Я подивлюсь на тебе, яка ти въ козацькій шапці. *(Она надьваєть шапку. Назаръ любуется.)* Чудо!.. Чорні усп, шаблю дамаську, пистоль за поясъ— и козакъ хочъ куди. *(Цьлуеть еє.)* Козаче мій чорнобривий!

Гая *(надьваєть ему шапку.)* Оттакъ краще! Постій, я пришпилю стѣнжку. Знаешъ, якъ на весіллі бува у молодого?

Назаръ. Се ти ще й завтра зробишъ...

Гая. Охъ, тривай! я й забула. Аджє я такъ взяла зъ собою и хустку, що для тебе вишивала. *(Винимаеть изза пазухи бльмій, шитий краснымъ шелкомъ, платокъ и подаеть Назару.)* Що, хорошій? Я сама вишивала и гроші на шовкъ сама заробляла (²).

Назаръ. Спасибі, серце мое.

Гая. Чи не заспівать оце пісню про хусточку, що я въ Чигрині у дядни чула?

Назаръ. Коли весела, заспівай.

(¹) Событіє половини XVII, а не XVI вѣка. П. К.

(²) Далѣ, до конца, писано рукою автора. Все предшествующее переписано (или написано подъ диктовку) довольно небрежно малограмотною рукою и изрѣдка поправлено другою (но не авторскою). Какъ въ перепискѣ, такъ и въ исправителѣ, замѣтно плохое знаніе украинскаго языка. Отъ этого произошло множество ошибокъ въ правописаніи, въ окончаніяхъ и, должно быть, въ самыхъ словахъ, — ошибокъ, которыхъ не могъ сдѣлать авторъ «Кобзаря». Объяснительная часть пьесы на в.-русскомъ языкѣ (мною кое-гдѣ исправленная), принадлежитъ также не ему, ибо въ окончаніи пьесы она написана на языкѣ украинскомъ. П. К.

Галля. Ні, не весела, та міні сидить уже остгло. Слухай же. *(Виходить на край сцени.)* (1).

(Назарь стоить задумавшись).

Галля. Чого жь ти зажурився? То не треба було бь и співать.

Назарь. Нічого, серце мое. Возьми свою хустку. *(Подає їй хустку.)* Завтра знову подаруешь.

Галля. На що вона міні? Розірви, коли вона тобі нелюба; я другу вишню. *(Печально:)* Тільки не знаю, коли. *(Плаче, помоявши.)*

Назарь. Не плачь, мое серце. Дивись, я не журюся.

Галля. Не журися? А чого жь ти плакавь? Ти щось знаешь, та не хочешь сказати. Скажи жь, мій голубе, мій орле сизокрилий, скажи, мое серце!

Назарь. Знаю, знаю, моя голубко, що я найщасливіший на світі.

Галля. Ба я щасливіща за тебе. Ніколи жь не буду співать про хустку; цурь їй!

Назарь. Я тебе вивчу другу, веселу-веселу та хорошу.

(Дивлятьця одно на другого и цілуютця. Хома и Стеха крадутця изза шапи.) (2).

Хома. Сюди! ось-де вони! сюди!

Галля. Батько!.. Пропала я!

Стеха *(пробіає коло їх)*. Полковниця! полковниця!

(Назарь мовчки бере лівою рукою Галлю, а правою виймає шаблю. Хома торопко веде на его челядь. Стеха говається.)

Хома *(скижєніє)*. Цілуйтеся, цілуйтеся, голубята! *(До челяді:)* Княми ёго, собаку! Чого жь стал? Беріть, рвіть ёго!

(Челядь торопіє).

Назарь. Хто хоче въ домовину, виступай на мене. *(До Хоми:)* ти чого хочешь?

Хома. Смерти твоєі, злодію!

(1) Слѣдують двѣ горизонтальныя черточки, вмѣсто пѣсни.

(2) До сцѣи поръ, отъ словъ: «Галля. Чи не заспівать оце пісню», пере-черкнуто, но не тѣми чернилами, которми писаль авторъ, а чернилами его исправителя, который такъ мало былъ знакомъ съ языкомъ его, что слова Галля «Ба я щасливіща», поправиль: «Хиба я щасливіща». П. К.

Назарь. На що жь ти собаками цькуєшь? Возьми самъ, коли хочешъ.

Хома. Я рукъ паскуднить не хочу. Берить ёго! О, песь поганый! я розірву тебе!

(Бютьця на шабляхъ).

Галля *(пада міжъ ними на коліна)*. Тату, тату! убий убий мене! винна я; я прогнівила тебе... Убий же мене, таточку, та не бери зъ собою!

Хома. Цить, кошени крадене!

Назарь *(Хоми)*. Цить, сатано люта!

Хома. Дочку оддай!

Галля. Не отдавай, не отдавай! я утоплюся!

Хома. Топись, гадино, поки не растоптавъ я тебе!

Галля. Топчи, души мене: я твоя дитина!

Хома *(до челяді)*. Берить ёго! Я васъ перевішаю! я васъ золотомъ окую!

(Челядь пориваетъця на Назара.)

Галля. Одурить! одурить!

Хома. Не одурю! Не скавучи, зінське щеня!

(Напада на Галю. Назарь заступа її. Челядь напада на Назара злиду и крутить ёму руки.)

Хома. Ха-ха-ха! вовче вовче! чому жь ти не рвешъ насъ?

Назарь. Цить, жабо погана!

Галля *(передъ Хомою на колінахъ)*. Тату, тату, кате мій! я розірву тебе, — я день и нічъ плакатимусь на тебе! Танцювать, плакать буду! Чого забажаєте, все робитиму — не вбивай ёго! Я за полковника піду...

Назарь. Галю!

Галля. Ні, ні... *(Зомліла, падає.)*

Хома *(до челяді)*. Чого жь ви дивитесь? Нехай здиха собака, а ви тимъ часомъ шкуру зниміть.

(Челядинецъ замахиуєсь киемъ на Назара.)

Хома. Стривай! ми не Татарп. За що ёго убивать? Чи есть у кого вірѣвки, поясъ, або налігачъ, — що-небудь, скрутіть ёму руки й ноги?

(Челядь крутить поясами Назара.)

Стеха *(падає коло Галі зомліло)*, Охъ, моя пташечко, моя

лебідочко! чи я жь знала, що такъ станеться? Прокнись, моя зозулечко, моя ластівочко!

Хома. Отакъ добре! Теперъ завяжіть ёму ротъ. Отъ, доладу; у ёго, здаеця, що й хустка у руці. Чи не весільна? Добре, зда-лась таки на що-небудь,

(Завязують хусткою ротъ.)

Хома. Не туго, щобъ стогнавъ. Морозъ хоть и лютий, та, може, видержить. А вже якъ вовча тічка нападе... а вовки зда-лека поживу чують... отъ буде снідання, начисто гетьманське! Теперъ положіть ёго на білу шерину — нехай проспиться та по-дума, съ кимъ жартує.

(Челядь кладе Назара на снівъ.)

Хома *(на Галю.)* А ця учаділа... Возьміть її додому .. прочу-маеця.

(Челядь бере на руки Галю и несе зъ собою.)

Стеха *(берє Хому за руку и веде ёго за Галю.)* А що? скажешъ, що не люблю тебе?

Хома. Спасибі, спасибі. *(До Назара:)* Оставайсь здоровъ, приятелю! не згадуј лихомъ. Нехай тобі присняться рушники.

(Хома зъ Стехою шепчутьця и пропадають. Назаръ тихо стоїне. Незабарамъ чути за сценою гомінъ.)

Голосъ Хоми здалека. Кпните її! вяжіть ёго!

Гнатъ *(за сценою.)* Я тебе звяжу, недовірку проклятий!

(Незабарамъ вибіає Галя и кидаеця на Назара.)

Галля. Орле мій! серце мое! *(Розв'язує хустку.)*

Назаръ. Душно міні, душно!

Гнатъ *(веде за груди Хому.)* Останній разъ говорю: оддася Галю за Назара, чи ні?

Хома. Ні!

Гнатъ. Здихай же, собако скажена! *(Замірюєсь шаблею.)*

Хома. Стривай. Тв знаєшъ нашъ законъ козацький, то...

Гнатъ. Шо мене живого поховають зъ твоїмъ падломъ? Знаю. *(До челяді:)* Кошайте яму. *(Цілить пистолетомъ.)*

Хома. Вяжіть ёго!

(Тімъ часомъ Галля розв'язує руки у Назара.)

Назаръ. О, доле моя! серце мое!

Гнатъ. Кошайте яму! *(До Хоми прицілюєсь:)* Лукавий чо-ловіче, за що безъ сповіді ти себе губишъ и мене зъ собою?

Прощайсь зъ білимъ світомъ, молись Богу. (*До Назара:*) Назаре, брате мій, друже мій! поховай мене. Прощай! а ми...

Назарь. Стривай!

Галля (*до Гната*). Стривай!

Назарь. Пусти ёго, не вартъ вінъ того. Не напасти души своєї. (*До Хоми:*) Иди, лукавий чоловіче, иди, куди знаєшъ. Не помігъ тобі Богъ занастити мене; а я чужої крови не бажаю. Иди собі!

Хома (*пада передъ Назаромъ*). Назаре! сину! батьку рідний! заріжъ мене, замучъ мене, на коняхъ розірви, та не прощай! (*Падає до ніз и плаче.*) О, я лукавий, лукавий! о, я грішний, проклятий!... Дочко, доле моя! серце мое! проси ёго, нехай убие, нехай я світа не паскужу! (*Знову плаче.*) Боже мій, Боже мій!

Назарь (*відводить ёю*). Устань, молись Богу, грішний. Коли прощають люде, то Богъ милостивіший за насъ.

Хома (*вставши, утирає слёзи*). О слёзи, слёзи! чомъ ви перше не лилися? Назаре, я чернець... спокутую въ рясі мої беззаконіи! Бери мое добро, бери мою Галю, бери все мое! Галю! Назаре! обнімітьця, поцілуйтєся, діточки мої. Я хочъ и грішний, а все таки батько. (*Назарь и Галля обнімаютьця.*) Боже васъ благослови!

Кінець.

КОБЗАР

1. Не для людей і не для слави...	4	36. Чи ви ще зійдетеся знову...	99
2. Посланіє славному П. І. Шафарикові	5	37. Над Дніпровою сагою	99
3. Ой три шляхи широкії...	8	38. І мертвим, і живим... (<i>частки</i>)	
4. Заворожи мені вохве... [<i>Пустка</i>]	9	Учітеся брати мої...	102
5. Чернець (<i>П. А. Кулішу</i>)	10	39. Ісаія. Глава 35	103
26 февраля... (<i>некролог</i>)	16	40. І досі сниться — під горою...	104
6. Москалева криниця (<i>поема</i>)	18	41. За сонцем хмаронька пливе...	105
7. Минають дні, минають ночі...	33	42. Як маю я журитися...	106
8. Не женися на багатій...	34	43. Не додому вночі йдучи...	108
9. Не завидуй багатому...	34	44. Породила мене мати...	109
10. Ой крикнули сірі гуси...	35	45. По улиці вітер віє...	110
11. Чого мені тяжко...	36	46. Закувала зозуленька...	110
12. Вітер в гаї нагинає...	36	47. Ой сяду я під хаточу...	111
13. Невольник (<i>поема</i>)	39	48. Туман, туман долиною...	111
14. Минули літа молодії...	61	49. Ой люлі, люлі, моя дитино...	112
15. І тут, і всюди — скрізь погано...	62	50. Зацвіла в долині червона калина...	112
16. <i>О люди! люди небораки!</i>		51. Колись дурною головою...	113
... Вночі і ожеледь, і мряка...	62	52. На великдень, на соломі...	115
17. І день іде, і ніч іде...	63	53. Якби мені черевики...	115
18. Чи не покинуть нам, небого...	63	54. Посажу коло хатини... (<i>подражаніє</i>)	116
19. В неволі тяжко...	66	55. Згадайте, братія... (<i>моїм союзникам</i>)	118
20. Не нарікаю я на Бога...	69	56. Лічу в неволі дні і ночі...	119
21. Якби з кім сісти хліба з'їсти...	70	57. Неофіти (<i>поема</i>)	121
22. Сестрі	71	58. Росли укупочці...	139
23. Тече вода з-під явора...	72	59. Моя ти люблю! Мій ти друже!..	139
24. Ой чого ти почорніло...	74	60. Барвінок цвів і зеленів...	140
25. Якби мені, мамо, намісто...	75	61. Поставлю хату і кімнату	141
26. Ой умер старий батько...	75	62. Епілог до Невольника	
27. На городі коло броду...	76	(<i>Пропущений Т. Г. Шевченком</i>)	143
28. І широкою долину...	78	63. Стоїть в селі Суботіві... [<i>Суботів</i>]	151
29. Зійшлись, побрались...	78	64. В неволі, в самоті...	152
30. Не вернувся із походу...	79	65. За думою дума роєм вилітає...	153
31. Титарівна-Немирівна...	79	66. У нашій раї на землі...	155
32. Єретик Іван Гус (<i>частина поеми</i>)	80	67. Ой одна я, одна...	158
33. І небо невмите, і заспані хвилі...	81	68. Мов за подушне оступили...	158
34. Черниця Мар'яна (<i>частина поеми</i>)	84	69. Коло гаю в чистім полі...	160
35. Мій Боже милий! (<i>11 псалом</i>)	98	70. Назар Стодоля (<i>малоросійська дія</i>)	162